

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ
ΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Διοικήσεις	: Πρός 8/ετές Δημοτικών Σχολείων	Σελ. 1
Γ. Παλαιολόγου	: 'Ιωάννης 'Ιακ. Ρουσσώ	» 2
Σ. Παπακώστα	: Τό Παιγνίδι και τό Παιδί	» 5
Γ. Παπαγεωργίου—ΕΡΑΛΔΥ	: Γλώσσα και Παιδεία	» 8
Ι. Μαλεγιαννάκη	: Σωματική, Πνευματική, Ψυχική Διαπαιδαγώγηση τῶν παιδιῶν	» 13
Α. Κυριαζή	: Τό ἐλεύθερο παιδικό ἀνάγνωμα	» 16
Μ. Χατζησταμούλου	: 'Η ὁρμή πρὸς τὴν ἀνακοίνωση καὶ οἱ ἐλεύθερες ἀνακοινώσεις εἰς τὴν Α. καὶ Β. τάξη	» 19
Α. Ρίζου	: 'Η Παιδαγωγικὴ τὸ τέκνον τῆς φιλοσοφίας	» 22
Μ. Οἰκονόμου	: Φυσιογνωστικά μαθήματα	» 23
Β. Παπαγιανοπούλου	: Ψυχοπνευματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ 0—12 ἐτῶν	» 25
Κ. Βραχνιά	: Τὰ παιδιὰ καὶ τὸ ἐπάγγελμα	» 27
Α. Σ. Ε. Π.	: 'Απόσπασμα ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 10/1962 πράξε. περὶ 'Αναδιοργανώσεως τῶν Παιδ. 'Ακαδημιῶν	» 28
Γ. Λυγάτσικα	: Παραστρατήματα ἀνηλίκων	» 30
Π. Παρασκευοπούλου	: Διδάσκαλος πρέπει νὰ ἐκλέγεται ὁ ὀριστος	» 31
Βιβλιοκρισία	: «Σύγχρονες μορφές διδασκαλίας» ὑπὸ Γ. Κυριαζοπούλου	» 32

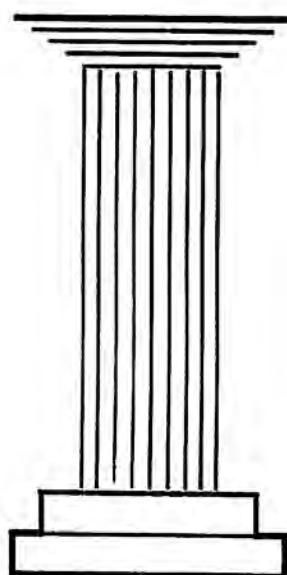
ΕΤΟΣ Θ' — ΤΕΥΧΟΣ 7ον — 8ον

ΜΑΡΤΙΟΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1962

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ — ΕΚΔΟΤΗΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15Α - ΤΗΛ. 36.547 - 21.316

ΑΘΗΝΑΙ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΔΗΜ. ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΛΑΣ	Πρόεδρος
ΓΕΩΡΓ. ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ	Α' Αντιπρόεδρος
ΓΕΩΡΓ. ΜΑΡΑΖΙΩΤΗΣ	Β' Αντιπρόεδρος
ΔΗΜΗΤΡ. ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ	Γ. Γραμματεὺς
ΑΠΟΣΤ. ΣΑΛΒΑΡΑΣ	Είδ. Γραμματεὺς
ΔΗΜ. ΣΚΩΛΙΚΗΣ	Ταμίας
ΕΥΑΓ. ΔΟΥΓΑΛΗΣ	Μέλος
ΔΗΜ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ	Μέλος
ΙΩΑΝ. ΜΑΛΕΓΙΑΝΝΑΚΗΣ	Μέλος

Επιστημονικόν Βήμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15Α - ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36.547 — 21.316

ΕΤΟΣ Θ' — ΤΕΥΧΟΣ 7ον—8ον
ΜΑΡΤΙΟΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1962

Τιμή τεύχους Δρχ. 5
Συνδρομή διὰ τὰ μέλη » 50

ΠΡΟΣ 8)ΕΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Ἡ ἀναπόφευκτος σύνδεσις τῆς χώρας μας μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν κοινὴν ἀγορὰν καὶ ἡ εὐρύτερα, συνεπείᾳ ταύτης, προβολὴ μας εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν χῶρον, ἐδημιούργησαν ἀναγκαίως ποικίλαν προβλημάτων, ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἀντιμετωπίσεως τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται αὐτὴ αὕτη ἡ ἐπιβίωσις μας ὡς λαοῦ καὶ ὡς κράτους.

Πανταχόθεν ἐπισημαίνονται οἱ κίνδυνοι, τοὺς ὁποίους μοιραίως θὰ ἀντιμετωπίσωμεν, ἐὰν ὡς ἄτομα καὶ ὡς Κράτος δὲν ἐντείνωμεν τὰς προσπάθειάς μας εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν ἀποδόσεως, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας τὴν ἀπαιτουμένην πρόοδον εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητος, καὶ νὰ ἐξέλθωμεν οὕτω τῆς ὑπαναπτύκτου ζώνης, καθιστάμενοι ἱκανὰ καὶ ἄξια μέλη τῆς εἰρημένης κοινότητος.

Καθορῶντες τὰς ἀποστάσεις, αἵτινες μᾶς χωρίζουν ἐξ ἐπόψεως ἐπιστημονικοτεχνικῆς ἀναπτύξεως ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς — μέλη τῆς Κοινότητος, ἀντιλαμβανόμεθα τὴν γιγαντιαίαν, ὅντως, προσπάθειαν ἣτις δεόν νὰ καταβληθῇ τόσον ὑπὸ τοῦ Κράτους ὡς γενικοῦ φορέως, ὅσον καὶ τῶν ἐπὶ μέρους μονάδων, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν προσαρμογὴν τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς εἰς τὰ πλαίσια τῶν νέων σχημάτων, τὰ ὁποῖα ὑπαγορεύει ἡ ἱστορία.

Ἀγρόται καὶ ἐργάται, ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, τεχνῖται καὶ ἐπιστήμονες, βιοτέχναι καὶ ἐπιχειρηματίαι, ὅλοι ὡς ἄτομα καὶ ὡς σύνολον ἔχομεν χρέος, ἕκαστος ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀρμοδιότητός του καὶ μὲ ὅσῃ αὐτῷ ἡ δύναμις καὶ ἡ γνώσις νὰ ἀναπτύξωμεν τὰς πλουτοπαραγωγικὰς δυνάμεις τῆς χώρας διὰ τῆς ἐντατικῆς καὶ συστηματικῆς ἐκμεταλλεύσεως πάσης πηγῆς, ὥστε διὰ μιᾶς συνεχοῦς ἀδιαλείπτου οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σταθερᾶς ἀνοδικῆς πορείας νὰ ἐπιτύχωμεν τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς. Πολλοί, ἀναντιρρήτως, οἱ παράγοντες. οἵτινες θὰ συμβάλουν εἰς τὴν ἀνιμετώπισιν τῶν ἐν λόγῳ προβλημάτων. Ὁ ρόλος ὅμως τῆς Παιδείας ὑπὸ πάντων θεωρεῖται ὅτι εἶναι ὁ πλέον ἀποφασιστικός, δοθέντος δι

καὶ τὸ τελειότερον πρόγραμμα ἀναπτύξεως εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένον εἰς ἀποτυχίαν, ἐὰν δὲν ἔχει ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ ἀνθρώπινος παράγων.

Διὰ νὰ ἐξασφαλίσωμεν ὅμως τὸν ἀνθρώπινον παράγοντα, τὸν τόσον παρημελημένον παρ' ἡμῖν, διὰ νὰ καταστήσωμεν δηλ. φωτισμένους τοὺς ἀγρότας εἰς τὰ ἔργα των, εἰδικευμένους τοὺς τεχνίτας καὶ πεπειραμένους τοὺς ἐργάτας μας, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν ἀνθρώπους φιλοπροόδους, ἱκανοὺς καὶ προθύμους νὰ προχωρήσουν θάρρετα καὶ ἀποφασιστικὰ εἰς τὸν στίβον τῆς ἐγγενοῦς ἀμίλλης καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ κινηθῇ δραστηρίως ὁ τομεὺς Παιδείας.

Νὰ κινηθῇ ὅχι μόνον εἰς τὴν ἐπιβαλλομένην ἐκ τῶν πραγμάτων μετεκπαίδευσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας καὶ τῆς προσαρμογῆς καὶ εἰδικεύσεως πολλῶν κατηγοριῶν στελεχῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παροχὴν ὑψηλῆς μορφώσεως εἰς τὴν μεγάλην μᾶζαν — τὰ 80% τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος — ἣτις ἀπομένει μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ 6)τοῦς Δημοτ. σχολείου παρεχομένην μόρφωσιν. Τοῦ πλήθους τούτου τὸ δυναμικὸν πρέπει νὰ ἀναπτυχθῇ προσηκόντως, ὥστε νὰ καταστή ἱκανὸν νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κρισιμότητος τῶν καιρῶν.

Ἄλλ' ἡ Παιδεία μας ἀποτελεῖ τὸν περισσότερον ἐγκαταλελειμμένον τομέα τῆς Ἑθνικῆς μας προσπάθειας, ἡ δὲ ὁργάνωσις τῆς Δαϊκῆς, ἰδίᾳ, Παιδείας μὲ τὸ 6)τὲς Δημοτ. σχολεῖον, καὶ ὅφ' ἃς μάλιστα λειτουργεῖ τοῦτο συνθήκας, δὲν θεωρεῖται ἐπαρκῆς διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν σπουδαῖον καὶ ἀποφασιστικὸν ρόλον, τὸν ὁποῖον καλεῖται ἤδη νὰ παῖξῃ.

Ἡ ἀλματώδης ἀνάπτυξις τῆς τεχνικῆς ἐπιστήμης, ἡ μηχανοκρατία καὶ ὁ αὐτοματισμός, ἀπαιτοῦν ἀνθρώπινον ὕλικὸν ἐπαρκῶς προητοιμασμένον διὰ τὴν λειτουργίαν των, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προπαρασκευάσῃ δι' ὁδὸς ἀνωτέρω εἰπομεν λόγους ἀλλὰ καὶ δι' ἐτέρους τοιοῦτους ἀναγομένους εἰς τὴν παιδολογίαν καὶ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ ΡΟΥΣΣΩ (JEAN IACQUES ROUSSEAU)

ΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ (1712 — 1778)

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

I

Ἡ ζωὴ, ὁ χαρακτήρ καὶ τὸ ἔργον συνοπτικῶς τοῦ Ι. Ι. Ρουσσώ.

Ὁ Ρουσσώ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ μᾶλλον ὡς φιλόσοφος τῆς ζωῆς (Sebensphilosoph) παρὰ τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος. Ἀρχίζει νὰ γράφῃ εἰς προχωρημένην ἡλικίαν, ἔχων διανύσει λίαν περιπετειώδη βίον. Τὸ ὄφος τῶν δημιουργημάτων του, λογοτεχνικῶν καὶ κοινωνικο-φιλοσοφικῶν εἶναι πρωτότυπον καὶ λαμπρόν, ἀσυνήθως πλούσιον μὲ καταπλησσοῦσαν γλῶσσαν.

Ἐγεννήθη ἐν Γενεύῃ τῆς Ἑλβετίας τῇ 28 Ἰουνίου 1712 ἐκ πατρὸς ὠρολογιοποιτοῦ, Καλβινιστοῦ τὸ θρήσκευμα. Ἡ μήτηρ του ἀπέθανε κατὰ τὴν γέννησίν του, ἀφεθέντος εἰς τὴν προστασίαν ἀδισφόρου πατρὸς. Ἦτο μόλις ἕξ ἐτῶν, ὅτε ὁ πατὴρ τῷ παρεῖχεν ἔρωτικά μυθιστορήματα πρὸς ἀνάγνωσιν. Γενικῶς ὅμως οὐδὲν ἐπεδείξατο ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του, τὸν ὁποῖον ἐγκατέλειπεν εἰς ἡλικίαν 10 ἐτῶν.

Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς του, ἔτη πτωχείας καὶ στερηθῶν, ἀφῆκον εἰς τὴν ψυχὴν του πικρίαν ἀνάμεικτον μὲ τὸν πόθον στοργῆς. Τὰ συναισθήματα ταῦτα ἐκδηλοῦνται βραδύτερον εἰς τὰς ἰδέας του καὶ τὰ ἔργα του «Αἰμίλιος» καὶ «Ἐξομολογήσεις».

Παῖς ἔτι ὢν προσελήφθη ὑπὸ τινος ἱερέως, ὅστις ἐδίδασκεν αὐτὸν τὰ Λατινικά, ἅτινα ὑπῆρξαν μέγα ἐφόδιον διὰ τὴν περαιτέρω πνευματικὴν ἀνάπτυξίν του. Λίαν φιλαναγνώστης καὶ φιλομαθής, μελετᾷ ἐνῶρίς τὸν Τάκιτον, Πλούταρχον, καὶ ἄλλους Λατίνους καὶ Ἑλληνας συγγραφεῖς. Μετὰ τινα χρόνον ἀπεχώρησε τοῦ ἱερέως, ὢν ἀνυπότακτος καὶ ἔχων διστρομμένας ἰδιότητες, δι' ἃς συνέβαλε καὶ ὁ πάντῃ ἀδιάφορος δι' αὐτὸν πατήρ. Ἡ Καλβινικὴ θρησκεία ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ Ρουσσώ, παιδεύουσα εἰς τὴν αὐστηρότητα.

Ἡ ζωὴ του εἰς τὴν ὑπαιθρον ὥθει αὐτὸν εἰς θαυμασμόν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν, ἣτις γίνεται

τὴν *ψυχολογίαν*, τὸ *σημερινὸν β)χρονὸν σχολεῖν* μας.

Ἡ *προώθησις* συνεπῶς τῆς *ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως* ἐπὶ 2)ετίαν εἰσέτι, *διὰ* εἰς *δλας* *σχεδὸν* τὰς *προηγμένας πολιτιστικῶς χώρας* *προωθήθη* *μέχρι* τοῦ 16ου *ἔτους*, καὶ ἡ *καθιέρωσις* 8)ετοῦς *Δημοτικῶ* *σχολείου* ἐν *συνδυασμῷ* *πρὸς* τὴν *ἐφαρμογὴν* *ἐκσυγχρονισμένου* *καὶ* *πρὸς* *τὰς* *ἀνάγκας* *προσηρμοσμένου* *Παιδευτικῶ* *προγράμματος*, *δέον* νὰ *θεωρῆται* ὡς *πλέον* ἢ *ἐπιβεβλημένη*.

Μόνον *ἔτσι* θὰ *ἐπιτύχωμεν* *τὴν ποθητὴν ἀνύψωσιν* *τῆς μορφωτικῆς στάθμης* *τῆς τεραστίας ἀγροτοεργατικῆς μάξης*, *ἣτις* *καὶ* *θὰ* *συμβάλῃ* *ἀποτελεσματικῶς* *εἰς* *τὴν ἐπιτυχή* *ἀντιμετώπισιν* *τῶν* *προβαλλομένων* *δυσχερειῶν* *διὰ* *τὴν γενικὴν* *ποιοτικὴν* *μας* *βελτίωσιν*.

δι' αὐτὸν ἕξις καὶ πόθος καθ' ἅπαντα ἰὸν βίον του ἐκδηλουμένη μὲ λυρισμὸν εἰς τὰ διάφορα ἔργα του. Ἐν τῷ μεταξύ, μεταβαλλομένων τῶν κλίσεων καὶ διαθέσεων του, μαθητεύει παρὰ τινι δικηγόρῳ, ὅτε ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας, νὰ λάβῃ γνῶσιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ ἐντεῦθεν εἰς θαυμασμόν τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν περὶ Δικαίου παρ' αὐτῶν διατυπωθέντων κανόνων Δικαίου.

Κατόπιν ἤρχισε τὰς περιπλανήσεις ἀνὰ τὴν ὑπαιθρον, ἣν δὲν ἔπαυε θαυμάζων, καὶ τὴν ἀλητικὴν ζωὴν, ὅτε περισυνελέγη παρὰ τῆς Κυρίας von Wagens, 28ετίδος, ὣν τότε ἔφηβος 16ετής. (1728) εἰς Annecy. Παρὰ τῇ Κυρίᾳ ταύτῃ εὗρε μητρικὴν στοργὴν καὶ ἐρωτικὴν ἀγάπην καὶ φιλίαν, διότι αὕτη ὑπῆρξε διὰ τὸν νεαρὸν ἔφηβον φίλη, ἐρωμένη καὶ μήτηρ. Μὲ τὴν παρ' αὐτῇ ἀνεσιν καὶ στοργὴν ἤρξατο ἡ πνευματικὴ ἀφύπνισις καὶ προωθήθη ἡ πνευματικὴ ἐξέλιξις τοῦ Ρουσσώ.

Μετὰ τὴν ρῆξιν τῶν σχέσεων του πρὸς τὴν Κυρίαν von Wagens (1741) κατέφυγε παρὰ τινι φίλῃ τῆς μητρὸς του εἰς τὸ κτήμα τῆς Les Charmettes, ἡ εἰς τὸ ὁποῖον διαμονὴ του ἀποτελεῖ διὰ τὸν Ρουσσώ τὰ παραδείσια ἔτη τῆς ζωῆς του (1748). Ταῦτα ὑπῆρξαν μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὸν Ρουσσώ, ἔν τινι μέτρῳ συνέβαλεν εἰς τὴν πνευματικὴν του ἀφύπνισιν καὶ ἡ ἐπ' αὐτὸν ἐπιρροὴ τῶν Ἰησοῦϊτών.

Ἐκεῖθεν ἀπέρχεται εἰς Λυὼν, προστατευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ de Malvy, ὅπου ἤσκησεν ἐπὶ ἔν ἔτος τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου. Εἶχε μόνον δύο μαθητάς, προστατευομένους καὶ ἀνεψιούς τῶν ἀββᾶ de Malvy καὶ de Contillac. Ἐδείχθη ὅμως ἀνίκανος καὶ ἀπέτυχεν εἰς τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου ὅπερ ξενίζει τὸν γνωρίζοντα τὴν παιδαγωγικὴν ἰδιοφυίαν τοῦ Ρουσσώ, ἐκδηλωθεῖσαν εἰς τὸ διεθνῶς ἀναγνωρισθὲν περὶφρονιμον σύγγραμμά του «Αἰμίλιος» (Émile)(1762) ὡς εἰσάγον νέας μεθόδους μελέτης καὶ ἀγωγῆς τοῦ παιδός.

Οἱ προστάται του, μετὰ τὴν ἐκ Λυὼν ἀναχώρησιν του τῷ ἐξεῦρον θέσιν γραμματέως εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ Γαλλικὴν Πρεσβείαν, ὅπου ἐγνώρισε καὶ ἐξετίμησε τὴν Ἰταλικὴν μουσικὴν καὶ ἐγνώρισε τὰ ἐν Ἰταλίᾳ πολιτικὰ συστήματα, ὅθεν ἔλαβεν καὶ ἀφορμὰς διὰ τὰς ἐν τῷ «Κοινωνικῷ Συμβολαίῳ» του (contrat social) σκέψεις του.

Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους συνῆψε σχέσεις πρὸς ἐκπροσώπους τοῦ «Διαφωτισμοῦ» καὶ διὰ τοὺς ἄκρως ριξοσπαστικούς ἐξ αὐτῶν, ὄντας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὑλιστὰς καὶ φυσιοκρατικούς, πλὴν τῶν d' Alambert καὶ Diderot, ζῶν ζωὴν ἀθλίαν καὶ πλήρη στενοχωριῶν. Τότε ἐγνώρισε τὴν Θηρεσίαν Lavoisier, ἡ πηρέτριον ἐν ξενοδοχείῳ μεθ' ἧς συνῆψε σχέσεις καὶ ἀπέκτησε 4 τέκνα, ἅτινα ἅμα τῇ γεννήσει των, ἐγκατέλειπεν εἰς τὴν τύχην των, ἀποθέσας εἰς τὸ «Ὁρφανοτροφεῖον τῶν ἀνευρισκομένων παιδιῶν» (a l' hospice des enfants trouvés), ἐπιδείξας ὡς πατήρ

πλήρη αδιαφορίαν διὰ τὴν περαιτέρω ὑπαρξίν των.

Τῷ 1750 ἡ Ἀκαδημία τῆς Disop προεκήρυξε διαγωνισμόν με θέμα: «Ἡ πρόοδος τῶν Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν κάθαρσιν τῶν ἡθῶν;» εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωκε τὴν ἀπάντησιν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Discours sur les sciences et les arts», ἀπαντήσας παραδόξως καὶ πρὸς ἐκπλήξιν διὰ αἱ Ἐπιστῆμαι καὶ αἱ Τέχναι διαφθείρουν τὰ ἥθη καὶ εἶναι πρόξενον πάντων τῶν κακῶν.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ρουσσώ ἐβραβεύθη με τὸ πρῶτον βραβεῖον (1752) τὸ ὁποῖον ὁ Ρουσσώ ἀπεποιήθη, λόγῳ τοῦ ἐγερθέντος θοοῦ βου καὶ τῶν ἀντεγκλήσεων ἐγένετο ὁμοῦ πασίγνωστος.

Τῷ 1753 ταξιδεύει εἰς Γενεύην «citoyen de Geneve», ὅπου ἡσπασθὴ τὸν Καθολικισμόν. Μετὰ τινα χρόνον ἀνεχώρησε διὰ Παρισίους, ὅπου ἐπεξήτησε νὰ ζῇ κατὰ τὰς ἀρχάς του καὶ δὴ τὸ σύνθημά του: «Ὅπισθον πρὸς τὴν φύσιν» παρὰ τῇ Madame d'Épau, ὅπου ἐπεδόθη εἰς ξντονον συγγραφικὴν δρασί. Διαρκῶς μετακινούμενος μετέβη παρὰ τῇ κομήσῃ d'Houdetot, ὅπου ἔγραψε τὸ μυθιστόρημά του «La nouvelle Heloise».

Ἔνεκα τοῦ ἐριστικοῦ κοὶ μεγαλομανοῦς καὶ ματαιοδόξου χαρακτῆρος του περιήλθεν εἰς ξριδας καὶ ῥῆξιν πρὸς τὰς διαφόρους φίλας του καὶ κατέφυγε πρὸς τὸν πρίγκιπα Monmouth. Τῷ 1756 εἶναι ἔτοιμον τὸ μυθιστόρημά του: «Ἡ νέα Ἑλοῖζα», περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, καὶ ὁπερ παρέχει εἰκόνα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς του.

Συνεχίζων ὁ Ρουσσώ ἀπασχολεῖται μετὰ τὴν διακῆρξιν τοῦ νέου ἀνθρώπου. οἶον προβάλλει τὸν Αἰμίλιον (Émile) καὶ τοῦ νέου Κράτους οἶον προβάλλει εἰς τὸ Κοινωνικὸν Συμβόλαιον (contrat). Τῷ 1762 ἀμφότερα εἶναι ἔτοιμα. Διόκεται δι' αὐτὰ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῶν Παρισίων διέρρηξε καὶ τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς φίλους του ἐγκυκλοπαιδιστάς. Τῷ 1764 ἐγκαταλείπει τοὺς φίλους του καὶ καταφεύγει εἰς Motier - Traves (Ἑλβετίαν), ὁπόθεν ἀπέστειλεν μπιλλιέτο πρὸς τὸν Φρειδερίκον τὸν Μέγαν, μετὰ τὰς λέξεις «εἶμαι ἐδῶ» Τῷ 1765 μετέβη καὶ ἐγκυτεστάθη εἰς Βέρνην τῆς Ἑλβετίας, ὅπου ἔζησεν ἐπὶ τινος νήσου ἐπὶ 6 ἐβδομάδας (νῆσος τοῦ Ρουσσώ). Τῷ 1766 ἐξαξίδευσεν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἔμεινε παρὰ τῷ φιλοσόφῳ Hume, πρὸς ὃν ἐφιλονείκησε βραδύτερον. Ἀρχίζει νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ παράνοϊαν (παρανοϊκός). Νυμφεύεται τὴν Θηρεσίαν, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος καὶ ταξιδεύει εἰς Παρισίους, ὅπου ρίπτει σημειώματα εἰς τὰς ὁδοὺς μετὰ διάφορα συνθήματα. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον γράφει καὶ τὰς «ἐξομολογήσεις» του (Les confessions).

Τὸ τελευταῖον ἔργον του Σκέψεις ἐνὸς μονήρους περιπατητοῦ, ὑπῆρξεν ἐνὸς ἀληθινοῦ Ρουσσώ τὸ κάτοπτρον.

Τὰ διάφορα συγγράμματα τοῦ Ρουσσώ καὶ αἱ ἐπιστολαὶ καὶ τὰ φιλολογικὰ ἔργα του (1), δι' ὧν ἔθελγεν ἡ ἐξώργις τὰ πνεύματα τῶν συγχρόνων του,

1. «Le discours sur le sciences et les arts», «le discours sur l'inegalité», «Lettre à l'Alembert», «La nouvelle Heloise», «L'Émile», «Le contrat social», «La réponse à l'Archevêque de Paris», «Lettres de la Montagne», «Les confessions» κ. ἀ.

ἡσκησαν βαθεῖαν καὶ διρκῆ ἐπίδρασιν.

Τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπῆρξε θῦμα ἀσθενειῶν, θλίψεων, ἀνησυχιῶν Μικρὸν κατὰ μικρὸν περιήλθεν εἰς ξριδας καὶ διάστασιν πρὸς τοὺς φίλους καὶ τὰς φίλας του, ἐγκαταλείπων αὐτοὺς καὶ περιπλανώμενος ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ζητῶν πανταχοῦ ἐν ἄσυχον, ὅπου θὰ ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἐν ἀσφαλείᾳ, εἰς Ἑλβετίαν, Ἀγγλίαν, Γαλλίαν κ. ἀ., ἐπιτυχῶν τέλος παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τὴν σιωπηρὰν ἄδειαν νὰ μείνῃ εἰς Παρισίους.

Ἐσκέπτετο νὰ ἀποδεχθῇ τὴν προσφερθεῖσαν φιλοξενίαν τοῦ Κυρίου Girardin εἰς τὴν θελκτικὴν ἐξοχικὴν κατοικίαν του εἰς Ermenonville, ὅτε αἰφνιδίως ἀπέθανε τῇ 3 Ἰουλίου 1778. Αἱ διαδόσεις διητοκτόνησε δὲν φαίνονται πιθαναί.

Ὁ Ρουσσώ ἐτιμήθη τὰ μάλιστα ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, θεωρηθεὶς ὡς ὁ Ἀπόστολος καὶ κῆρυξ τῶν ἰδανικῶν συνθημάτων καὶ ἀρχῶν τῆς: «Ἐλευθερίας», «ἰσότητος», «ἀδελφότητος». Κατὰ τὴν λαϊκὴν ἐξέγερσιν τῶν Γάλλων ἐπαναστατῶν κατὰ τῆς Βασιλῆας, οἱ ἐξεγερθέντες Γάλλοι πατριῶται ἔφερον εἰς τὰς διαδηλώσεις των τὴν προτομὴν τοῦ Ρουσσώ καὶ οἱ λαϊκοὶ ῥήτορες, ὁμιλοῦντες εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς συγκεντρώσεις ἀνέπτυσσον τὰς ἰδέας τοῦ Ρουσσώ ἐκ τῶν συγγραμμάτων του, περικοπὰς τῶν ὁποίων ἀνεγίνωσκον καὶ ἀνέλυον.

Ἡ Νομοθετικὴ Συνέλευσις τῷ 1791 ἀτεφάσισε νὰ στηθῇ τὸ ἀγαλμὰ του εἰς τὴν αἰθουσαν τῶν συνεδριάσεων τῆς, τῷ δὲ 1794 διεκομίσθησαν τὰ λείψανά του εἰς τὸ Πάνθειον, ὅπου τὰ λείψανα τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας.

Γενικός χαρακτήριςμός τοῦ Ρουσσώ.

Ὁ Ρουσσώ ὑπῆρξεν ἐντελὴς ὑποκειμενικός καὶ ριζοσπαστικός. Ἐδονεῖτο ὑπὸ ἰσχυρὰς καὶ ἀχαλινώτου φαντασίας, ἥτις παρουσίαζεν αὐτῷ ὡς εἰκόνας γυναικῶν, μονήρεις καταστάσεις, κ' ἄλλων φυσικὰς καὶ τι ἀπὸ γνησίαν θρησκείαν. Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῇ ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν ἡ κατακλήσσοις τὸν ἀναγνώστην γλῶσσα του καὶ τὸ νέον ὕφος του. Γεννημένος ρωμαντικός. Ἡ φιλοσοφία του εἶναι φιλοσοφία τοῦ συναισθήματος. Ἡ μορφὴ τῆς γυναικείου πνεύματος. Ἀφίνει ἐν πρώτοις νὰ ὁμιλῇ τὸ συναισθημα καὶ κατόπιν τὸ ἀναλύει, δι' ὃ καὶ παρατηροῦνται σοβαραὶ ἀντιφάσεις εἰς τὰς ἰδέας του, ὡς ἐπὶ παραδείγματι:

1) Εἰς τὸν Αἰμίλιον. Ὁ ἀνθρώπος εἶναι τελείως ἐλεύθερος. Ἀντιθέτως:

2) Εἰς τὸ Κοινωνικὸν Συμβόλαιον: Τὸ ἄτομον εἶναι δεμένον εἰς τὸ Κράτος.

Ὁ Ρουσσώ εἶναι μέγας διανοούμενος, ὅχι ὁμοῦς ρέκτης (ἀνθρώπος τῆς πράξεως, δράσεως), μᾶλλον ὄνειροπόλος.

II

Αἱ ἐπὶ τὸν Ρουσσώ ἐπιδράσεις

Πρὸς κατανόησιν τοῦ Ρουσσώ καὶ τῶν ἰδεῶν του πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει τὴν σύγχρονον καὶ τὴν πρὸ αὐτοῦ Γαλλικὴν καὶ Ἀγγλικὴν πνευματικὴν κίνησιν ὡς καὶ τὰς κατ' αὐτὴν παρουσιαζομένας ἀντιθέσεις.

Ὁ Ρουσσώ ἔχει ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν

φιλολογίαν καὶ τὸ Ἀγγλικὸν πνεῦμα, ὁπόθεν γίνονται νοητὰ τὰ τρία κύρια στοιχεῖα τῆς διδασκαλίας του:

α'.) Ὁ πολιτισμὸς εἶναι κακός, ἡ φύσις εἶναι καλή.
β'.) Πᾶν τὸ καλὸν προέρχεται ἐκ τῆς φύσεως
γ'.) Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἐξελίσσῃ εἰς τὸ ὑψιστον δυνατόν σημεῖον πάσας τὰς δυνάμεις του. Ἡ ἀγωγή ὀφείλει νὰ εἶναι ἀνθρωπιστική. ἦτοι ἀνευ βίας.

Ἡ παιδαγωγικὴ τοῦ Ρουσσώ εἶναι ἐπηρεασμένη ἐκ δύο παραγόντων:

α'.) Ἐκ τῆς θεωρίας περὶ Φύσεως καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων (ἐμφανισθεῖσης ἐν Ἀγγλῇ)

β'.) Ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ Διαφωτισμοῦ (Aufklärung) περὶ τοῦ γενικοῦ κύρους τοῦ λόγου (Vernunft.) Αὐτονομία τοῦ λόγου.

Γενικός χαρακτηρισμός τῆς Ἑποχῆς τοῦ Διαφωτισμοῦ

Ἡ Ἑποχὴ τοῦ Διαφωτισμοῦ (Aufklärung) εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνθρωπίνης πνευματικῆς ἱστορίας, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἐν τῇ Φύσει λόγος κηρύσσεται:

α'.) ὡς κριτήριον τῆς γνώσεως, καὶ
β'.) ὡς μέτρον τῆς ἐγκύρου δράσεως.
Ὁ Λόγος (τὸ λογικόν) ἐμφανίζεται ὑπὸ δύο μορφάς, ὑπὸ τοῦ διαφωτισμοῦ.

Α'. Ἀρνητικῶς, παλαίων:

1ον Κατὰ τῆς ὑπερφυσικῆς ἀποκαλύψεως, ζητῶν ἵνα ἐξ αὐτῆς προέλθωσι γνώσεις ἐπικυρούμεναι ὑπὸ τοῦ λογικοῦ.

Οὕτως ἀρχεται: α'.) Ἡ κριτικὴ τοῦ παραδεδομένου «δόγματος» (Βίβλου), οὐχὶ ἱστορικῶς ἀλλὰ λογοκρατικῶς. β'.) Ἡ κριτικὴ τοῦ «θαύματος»

2ον Κατὰ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως, εἴαν αὕτη δὲν δικαιολογῆται ὑπὸ τοῦ κριτηρίου τοῦ λόγου (λογικοῦ).

Μόνον ὁ λόγος (τὸ λογικόν) εἶναι αἰώνιος καὶ ἔχων γενικὸν κύρος ἐναντι τοῦ συμπτωματοῦ, τοῦ ἱστορικοῦ. Ἐπομένως ὁ Διαφωτισμὸς εἶναι κατὰ τῆς ἱστορίας. Δὲν δέχεται καμμίαν ἐξέλιξιν, διότι ὁ λόγος εἶναι ἀμετάβλητος. ἐνιαῖος.

Β'. Θετικῶς, διδάσκων:

α'.) Ὅτι ἡ μεγάλη, κυριαρχοῦσα ἔννοια εἶναι ἡ τοῦ λόγου. Ἡ Φύσις εἶναι ἡ γενικὴ ἀρχή. Ὡς φυσικὴ γνωσιολογικὴ ἀρχὴ τίθεται ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν ὑπερφυσικὴν ἀποκάλυψιν.

Τὸ ἰδεώδες τῆς λογικῆς γνώσεως εἶναι οἱ κατὰ μαθηματικὰ ἀξιώματα συντεθειμένοι λογικοὶ νόμοι. Ἐντεῦθεν ἀφορμᾶται ἡ προσπάθεια τῆς κρίσεως τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν κατὰ τὸ κριτήριον τοῦ λόγου.

β'.) Ὅτι ἡ κατὰ Φύσιν ὄρησκέα περιέχει πᾶσαν οὐσιώδη ἀλήθειαν. Κόσμος · Θεὸς ἐκ τῆς Φύσεως. Ἡ Φύσις καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἀνευ ἀποκαλύψεως.

γ'.) Φυσικὸν Δίκαιον, τὸ πάντοτε καὶ αἰωνίως ἰσχύον δίκαιον, προερχόμενον ἀπὸ τὴν Φύσιν, ἀπὸ τοὺς λογικοὺς κανόνες. Τὸ Κράτος ἐμφανίζεται εἰς τὸ πρῶτον στάδιον, ὡς αἱ φυσικαὶ καταστάσεις καὶ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὸ δεύτερον στάδιον εἰσέρχεται τὸ Κράτος, ὅταν οἱ ἄνθρωποι κάμνουν σύμφωνα, κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους. (Κοινωνικὰ σύμφωνα - Contrats - sociaux). Τρίτον στάδιον: Ἡ μεταβίβασις τοῦ κρατικοῦ δυναμικοῦ συμβολαίου με-

ταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

δ'.) Φύσις - Ἠθική: Πρόγραμμα τοῦ ζῆν κατὰ λόγον καὶ οὐχὶ κατὰ κανόνας ἱστορικῶς παραδεδομένους ἢ ἐξ ἀποκαλύψεως.

ε'.) Ἀγωγή κατὰ φύσιν: Ἡ ἀγωγή ἡ καθοριζομένη σύμφωνα πρὸς τοὺς αἰώνιους καὶ πανταχοῦ γενικὸν κύρος ἔχοντας νόμους, οἵτινες κατευθύνουν τὸν κόσμον (Οὗτοι εἶναι εἰς φυσικοὶ νόμοι καὶ οἱ ἐκ τοῦ λόγου προερχόμενοι νόμοι).

Παραδείγματα τοιαύτης φυσικῆς ἀγωγῆς: ἔδωκαν ἤδη πρὸ τοῦ Ρουσσώ οἱ Montagne, Ratke καὶ Comenius.

Ὁ διαφωτισμὸς καθιστᾷ αὐτόνομον τὴν ἔννοιαν τοῦ «λόγου» καὶ ἐπὶ πλέον τὴν ἐφαρμόζει εἰς τὴν παιδαγωγικὴν, ὡν ἀστικὴ δημιουργία. Οἱ εὐγενεῖς οὐδαμῶς συνέβαλον εἰς τὴν δημιουργίαν του. Ἐχει τὰς ρίζας του εἰς τὴν Στωϊκὴν φιλοσοφίαν τῆς Ἑλληνικῆς λογοκρατίας (Rationalismus). Λόγος - Φύσις ἔχουν ἀπὸ κοινοῦ δοθῇ. Εἰς τὴν Ἀναγέννησιν ἡ λογοκρατία ἔχει ἐπηρεασθῇ ἰδίᾳ ἀπὸ τὰς κρατούσας σχετικὰς ἀντιλήψεις.

Ὁ Ρουσσώ ἵσταται ἐναντι τῆς λογοκρατίας ὅπως ὁ Κάντιος, ἦτοι ἡ ἀποδέχεται, ἡ ἀποκρούει ἀπολύτως. Γενικῶς ὅμως ὑπερνικᾷ αὐτήν. Γράφει φυσικὸν δίκαιον, τὸ κοινωνικὸν συμβόλαιον (contrat social) μίαν κατὰ Φύσιν παιδαγωγικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον Αἰμίλιος (Émile). Γενικῶς ὅμως ὑπερνικᾷ τὴν παραδοθεῖσαν ἔννοιαν τῆς Φύσεως, διὰ διαφορητικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐννοίας «Φύσις» (Nature) Αὕτη ἔχει παρὰ τῷ Ρουσσώ ἑτέραν ἔννοιαν εἰς τὰ φυσικὰ συναισθήματα - ὁρμάς, αἵτινα ἀντικαθιστῶσι τοὺς φυσικοὺς νόμους.

Τὸ συναίσθημα (Sentiment interieur) συνδέει τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὴν τάξιν τῆς Φύσεως.

Ἡ Διοίκησις τῆς Δ.Ο.Ε. εὐχεται εἰς ὅπαντα τὰ μέλη τῆς ὁργανώσεως, τοὺς ἐκλεκτοὺς συνεργάτας τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Βήματος τοῦ Διδασκάλου καὶ τοὺς ἄλλους ἀναγνώστας τούτου
ΚΑΛΟΝ ΠΑΣΧΑ

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ Α. Ν. 1092/88
Ἐκ δόξης: Διδ. Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος
Πρόεδρος: Δημ. Κουτσοβάλας
Ὁδὸς Ξενοφώντος 15 · ΑΘΗΝΑΙ

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου
Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Ἰω. Καμπανᾶ
Νικόλαος Σακουλίδης · Φιλαδελφείας 4

ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ, Διδ/λου Περιφ. Σάνθης

Ὅλοι μας ἔχομεν παρατηρήσει, ὅτι κύριον καὶ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα κάθε ζωϊκοῦ οργανισμοῦ εἶναι ἡ κίνησις, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ὡς ἐνστικτώδης ἀνάγκη καὶ ὡς ἐσωτερικὴ ἀσύλληπτος παρόρμησις.

Ἡ κίνησις λοιπὸν αὐτὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον, κατὰ μὲν τὴν νηπιακὴν καὶ παιδικὴν ἡλικίαν ἐκδηλώνεται ἀσυνειδητὰ καὶ χωρὶς προδιαγεγραμμένον σκοπὸν καὶ λέγεται *παιγνίδι*, κατὰ δὲ τὴν ἐφηβικὴν καὶ ἀνδρικὴν ἡλικίαν εἶναι συνειδητὴ, ἀποβλέπει εἰς κάποιον σκοπὸν καὶ λέγεται *ἐργασία*.

Δύο βασικὰς διαφορὰς παρουσιάζει ἡ κίνησις τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ ἡ κίνησις τῆς ἐργασίας: Κατὰ τὸ παιγνίδι ποὺ τὸ μικρὸ παιδί χτίζει λ. χ. ἓνα σπιτάκι, δὲν τὸ κτίζει διὰ κανέναν ἄλλον σκοπὸν, παρὰ διὰ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἐνέργειάν του, ἐν συγκρίσει μὲ τὸν πραγματικὸν κτίστην ποὺ ἀποβλέπει εἰς τὸν σοβαρὸν βασικὸν σκοπὸν τῆς ὠφελείας.

«Ὅπου ζωὴ ἔκει καὶ κίνησις» καὶ τὸ παιδί κινεῖται καὶ παίζει καὶ τὸ παιγνίδι του συμβολίζει τὴν ζωικὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν δραστηριότητά του.

Δὲν εἶναι ὅμως μόνον αὐτό, ἀλλὰ, ὅταν τὸ παιδί παίζει τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα, τὸν χωροφύλακα ἢ τὸν κλέφτη, τὸν γιατρὸ ἢ τὸν ἄρρωστο, δὲν κάνει τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς ἐξωτερικεύῃ κάποιο ἴσως ἐσωτερικὸν δράμα τῆς προσωπικότητός του.

Εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀδυναμίαν νὰ ἐλέγξῃ σύμφωνα μὲ τὰς ἐπιθυμίας του τὴν πραγματικότητα καὶ καταφεύγει εἰς τὸ φανταστικὸ παιγνίδι, διότι ἔτσι αὐταπατάται, ὅτι κυριαρχεῖ τοῦ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ποὺ τὸ περιβάλλει.

Πολλὰς φορὰς μὲ ἀνεξήγητον ἀπορίαν καὶ μὲ ἐκδηλον ἀνησυχίαν βλέπομεν τὴν μανιώδη συνήθειαν τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸ παιγνίδι, ὅπου τὸ ὠθεῖ ἢ αὐθόρμητος ἐνστικτώδης κίνησις.

Μεγάλοι ἐπιστήμονες ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι καὶ παιδαγωγοὶ προσεπάθησαν κατὰ καιροὺς νὰ ἐξερευνήσουν τὸ βιολογικὸν αὐτὸ φαινόμενον τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ νὰ προσδιορίζουν τὴν ζωικὴν αὐτὴν ἀνάγκην.

Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνωτέρω προσπαθειῶν καὶ ἐρευνῶν εἶναι αἱ διάφοροι θεωρίαι τῶν Ἐπιστημόνων αὐτῶν, διὰ τὸ ποῖον σκοπὸν ἐκπληρώνει ἡ φύσις διὰ τῆς κινήσεως καὶ ποῖαν ἱκανοποίησιν ἐπιδιώκει ἡ ἐσωτερικὴ παρόρμησις μὲ τὸ παιγνίδι.

Θὰ ἀναφέρωμεν τὰς θεωρίας αὐτὰς συνοπτικὰ, χωρὶς νὰ νομισθῇ, ὅτι μᾶς ἱκανοποιοῦν πλήρως, διότι ἀκόμη δέχονται καὶ θὰ ἐπιδέχωνται διὰ πολλὴν ἀκόμη χρόνον συμπληρώσεις καὶ ἀμφισβητήσεις.

Α'. Αἱ διάφοροι περί παιγνιδιοῦ θεωρίαι καὶ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ.

1) Κατὰ τὴν θέωριαν τῶν SOILLER καὶ SPENCER ἐπειδὴ τὰ μικρὰ παιδιὰ τὰ φροντίζουν ἀποκλειστικῶς οἱ γονεῖς, μὲ τὸ παιγνίδι τὸ παιδί ἐκδηλώνει τὴν εἰς τὸν οργανισμόν του συσσωρευθεῖσαν καὶ πλεονάζουσαν ἐνέργειαν.

2) Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ HALL τὸ παιγνίδι ἐκδηλώνει τὰς κληρονομηθείσας ἐνεργείας τῶν παρελθουσῶν γενεῶν τοῦ παιδιοῦ καὶ μὲ τὸ παιγνίδι προσπαθεῖ τὸ παιδί, νὰ ἐξαφανίσῃ τὰς προγονικὰς αὐτὰς ἐνεργείας καὶ νὰ ἐπιδοθῇ ἀνδρούμενον ἀπερίσπαστον εἰς τὴν ζωὴν.

3) Ἡ θεωρία τῆς αὐτοαγωγῆς τοῦ GROOS παραδέχεται, ὅτι τὸ παιγνίδι συντελεῖ εἰς τὴν αὐτοαγωγήν τοῦ αἰσίου, διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἐνστικτῶν ἐκείνων ποὺ θὰ τοῦ χρησιμεύσουν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς του.

4) Ἡ θεωρία τοῦ CLAPAREDE περὶ τῆς ζωϊκῆς λειτουργίας: παράγων σπονδαῖος διὰ τὴν κανονικὴν ζωικὴν καὶ μυϊκὴν λειτουργίαν τοῦ παιδιοῦ εἶναι τὸ παιγνίδι ποὺ παρέχει εἰς τὸν οργανισμόν του καὶ ἰδίως εἰς τὸ νευρικόν σύστημα αὐτοῦ, τὴν ἀναγκαίαν διέγερσιν καὶ κανονικὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ.

5) Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ CARR τὸ παιγνίδι συντελεῖ νὰ διατηρήσῃ τὸ παιδί, νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ τελειοποιήσῃ, ἀκόμη δὲ καὶ νὰ βελτιώσῃ κεκτημένας ἐνεργείας.

6) Ἐπίσης κατ' ἄλλην θεωρίαν τοῦ CARR: διὰ τοῦ παιγνιδιοῦ δίδεται διέξοδος εἰς τὰ ἐπιβλαβῆ ἐνστικτα καὶ τὰ κακὰ συναισθήματα ὅπως τῆς ὀργῆς, τῆς πάλης, τοῦ φόβου καὶ τριουτοτρόπως ἀπαλλάσσεται τὸ αἰσίου ἀπὸ τὰς ἀντικοινωνικὰς αὐτὰς τάσεις.

7) Ἡ θεωρία τῆς ἀντισταθμίσεως τοῦ LANGE: Τὸ παιγνίδι παρέχει τροφήν εἰς ὥρισμένας κεκτημένας ὁρμὰς ποὺ ἡ καθημερινὴ ἀπασχόλησις ἀδυνατεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ καὶ οὕτω ἀποκαθίσταται ἓνα ψυχολογικὸν ἰσοζύγιον.

8) Ἡ θεωρία τῆς ὁρμῆς πρὸς μάθησιν. Τὸ παιδί ἔρχεται ἀτελὲς εἰς τὸν κόσμον καὶ ἔχει τὴν ἐφεσιν νὰ μάθῃ καὶ νὰ τελειοποιηθῇ, αὐτὴ δὲ ἡ προσπάθεια ποὺ καταβάλλει, ἀποτελεῖ τὸ ἀντίρροπον τῆς φυσικῆς ἀτελείας τοῦ παιδιοῦ.

Μὲ τὸ παιγνίδι λοιπὸν τὸ παιδί μαθαίνει, ἐπισκοπεῖ, ἐπεξεργάζεται τὰ περιβάλλοντα αὐτὸ πράγματα καὶ σπονδάζει ἀβίαστα τὰς διαφόρους ἰδιότητας, τὸ βάρος, τὸ μέγεθος, τὸ σχῆμα.

9) Τὸ παιγνίδι ὡς θεραπευτικὸν μέσον. Τὸ παιγνίδι θεωρεῖται σήμερα ὡς ἄριστον θεραπευτικὸν ὄργανον τῶν ψυχικῶν ἰδίως νοσημάτων, διότι ἀντιδρᾷ τοῦτο κατὰ τῶν ψυχικῶν τραυμάτων.

Μὲ τὸ παιγνίδι τὸ παιδί μετατίθεται εἰς εὐάρεστον κατὰστασιν, εἶναι ἡ κλεῖς τῶν σχέσεων ψαχοθεραπευτοῦ καὶ παιδιοῦ καὶ ἀποτελεῖ τὸ μόνον φυσικὸν μέσον ἐπικοινωνίας αὐτῶν.

10) Τέλος ἡ θεωρία τῆς ἀναπαύσεως ἰσχύουσα κατὰ πολὺ διὰ τοὺς μεγάλους καὶ κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτήν: τὸ παιγνίδι μᾶς παρέχει τὴν ἀναγκαίαν ἀνάπαυσιν, ἀναψυχὴν καὶ χαρὰν εἰς τὸν κουρασμένον οργανισμόν μας.

Αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι θεωρίαι μᾶς παρέχουν πλήρη τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ μᾶς ἐπιβάλλουν νὰ ἱστάμεθα μὲ σεβασμὸν ἐμπρὸς εἰς τὸ παιγνίδι τοῦ παιδιοῦ.

Ἀπὸ τὰς καθημερινὰς ἀπλὰς παρατηρήσεις μας

δυνάμεθα να διαπιστώσωμεν, ότι ένα άκραιο σωματικά και δηλαδή διανοητικά παιδί, παίζει ασυγκρίτως περισσότερον από ένα άναπνηρον σωματικά και άνώμαλον ψυχικά παιδί.

Παιδί λοιπόν και παιγνίδι είναι δύο έννοιαι τόσο στενά συνδεδεμέναι μεταξύ των, ώστε να αποτελούν ένα και το αυτό πράγμα, διότι, όπου το παιδί έχει και το παιγνίδι, όπου ή χαρά και ή άναταραχή του παιγνιδιού, έχει και το παιδί.

Τό σχολείον έχει τό παιγνίδι σάν ψυχοπνευματικό καθρέπτη του παιδιού και χρησιμοποιεί τό παιγνίδι εις την προσπαθειάν του διά την διαπαιδαγώγησιν και την μόρφωσιν του παιδιού.

Διά του παιγνιδιού ψυχολογεί, διαπαιδαγωγεί, μορφώνει τό παιδί έχοντας ύπ' όψιν του τά θεία λόγια του Πλάτωνος «... μετά παιδιᾶς ἄμα μαθαινόμενα ὠφελήσονται...».

Επιβάλλεται όμως πρωτίστως και ή οικογένεια πού πρωταρχικά και εξ ύσου ενδιαφέρεται διά την διατροφήν και την άνατροφήν του παιδιού της, επιβάλλεται λέγω να γνωρίζη ότι :

Τό παιδί όταν παίζει αὐθόρμητα, αφίνει ελεύθερον τόν εαυτόν του και εκδηλώνεται πληρέστατα ό ψυχικός του κόσμος.

Εις τό παιγνίδι επάνω θά διακρίνουν οι γονεῖς τόν θαρραλέον και τόν δειλόν, τόν εγωιστήν και τόν άλτρουιστήν, τόν κοινωνικόν και τό αντικοινωνικόν κ.ο.κ.

Επιβάλλεται πλέον να γνωρίζωμεν έκτοτε, ότι τό παιδί με τό παιγνίδι αὐτοεξελλίσσεται, αὐτοδιαπαιδαγωγείται, αποβάλλει κάθε κακήν κληρονομικήν, προβάλλει τās ἀρετάς του, αὐτοτελειοποιείται σωματικά, αναπτύσσει τό κοινωνικόν του συναίσθημα και συγκλονίζεται εκ θεμελίων από τό συναίσθημα της άναψυχής και της χαράς.

Με όλα αυτά πού μέχρι στιγμής είπαμε δέν όλοκληρώνομεν την μικράν μελέτην μας, εάν δέν εξετάσωμεν δύο άκόμη κεφάλαια δηλαδή: τί πρέπει να επιδιώκωμεν να πετύχωμεν με τό παιγνίδι πού κάνει τό παιδί και ποία πρέπει να είναι τά παιγνίδια τών παιδιών μας κατά την νηπιακήν και παιδικήν ηλικίαν.

Β'. Επιδιώξεις και άποτελέσματα από τό παιγνίδι.

1) Σωματική και υγιεινή ανάπτυξις. Τό παιγνίδι είναι ή ένστικτώδης φυσική πραγματική ζωή του παιδιού και αναπτύσσει εις τόν μέγιστον βαθμόν την σωματικήν του διάπλασιν, διαφυλάττει την υγιεινήν του κατάστασιν και αναπτύσσει την ζωτικότητα του.

Με τό παιγνίδι τό παιδί αναπτύσσεται σωματικά, κοινωνικά διότι δυναμώνει τό μυϊκόν του σύστημα, γίνεται εύκολωτέρα ή κυκλοφορία του αίματος, διαστέλλονται οι πνεύμονες και τελειοποιούνται πληρέστερον τά διάφορα όργανα και τά μέλη του σώματος του.

Επ' πλέον αναπτύσσεται ή εύκαμψία του σώματος, ή εύκαλία τών κινήσεων και προβάλλουν αι διάφοροι δεξιότητες του παιδιού, όλα δέ αυτά προδικάζουν μίαν σωματικήν και ψυχικήν υγείαν διότι, «νούς υγιής εν σώματι υγιεί» έλεγαν οι άρχαίοι πρόγονοί μας.

2) Ψυχική ανάπτυξις και διαπαιδαγώγησις.

Με τό παιγνίδι δημιουργούνται εις τό παιδί διάφοροι ψυχικοί και συναισθηματικοί καταστάσεις, αι όποιαι δώχουν την μονοτονίαν και την λύπην και φέρουν την χαράν και την άνακούφισιν,

Εις τό παιγνίδι επάνω τό παιδί θά εύρη την εύκαιρία άσυνείδητα να άπωθήσθ από τό ύποσυνείδητόν τās κακάς επιθυμίας και τά βίαια συναισθήματα της όργης, της ζηλοτυπίας, της μνησικακίας και του άτομικισμού, του φθόνου και της χαιρεκακίας.

Τά ζωώδη ένστικτα θά άτονίσουν και μία ψυχοσωματική κάθαρσις θά επέλθη εις τό παιδί: θά άνακουφισθ από τās δυσαρέστους συναισθηματικές καταστάσεις της λύπης, της μελαγχολίας και θά άποκατασταθί έτσι ή ψυχοσυναισθηματική του ίσορροπία.

Η ίσορροπία λοιπόν αὐτή δίνει την χαράν και την δύναμιν διά την ψυχικήν γαλήνην, τόσον απαραίτητον διά την πνευματικήν καλλιέργειαν του παιδιού. Έχει ζωηρόν τό ενδιαφέρον διά την συνεχή δράσιν και άνέλιξιν και ή ψυχή του παιδιού έξευγνίζεται.

3) Πνευματική ανάπτυξις και μόρφωσις. Όταν τό παιδί παίζει, χρησιμοποιεί όλας τās διανοητικές του ενεργείας και έπιστρατεύει όλας τās πνευματικές του δυνάμεις.

Εις τό παιγνίδι επάνω τό παιδί συγκεντρώνει όλην του την προσοχή, την περιέργειαν και την φαντασίαν, αναλαμβάνει πρωτοβουλίαν και επωμίζεται τās ευθύνας διά να δράσθ ταχέως.

Πειθαρχείται τριουτοτρόπως τό πνεύμα πρὸς μίαν κατεύθυνσιν και αναπτύσσονται έντατικά και επισταμένως όλοι αι διανοητικοί λειτουργίαί με την κρίσιν, τόν συλλογισμόν, την έρευναν, την έτοιμότητα και την έλευθέρην βούλησιν.

4) Κοινωνική και άνθρωπιστική ανάπτυξις. Τά ομαδικά παιγνίδια πού παίζει τό παιδί με τούς συμπαίκτας του αποτελούν μίαν ομάδα, τούτέστιν μίαν μικράν κοινωνίαν.

Τό παιγνίδι είναι ή πρώτη αὐθόρμητη και πηγαία κοινωνική εκδήλωσις του παιδιού και μέσα εις τό ομαδικό παιγνίδι αναπτύσσεται και διαπαιδαγωγείται τό κοινωνικόν του συναίσθημα πού είναι τόσον απαραίτητον, διά την μελλοντικήν διαβίωσιν του άτόμου μέσα εις την κοινωνίαν.

Με τό ομαδικό παιγνίδι καλλιεργούνται αι διάφοροι άρεται του παιδιού, ή ελιξιρία, ή τιμιότης, ή γεναιότης, ή αὐτοθυσία και καταστέλλονται τά άτομικιστικά ένστικτα και τά εγωιστικά συναισθήματα.

Τό παιδί μαθαίνει να συγκρατῇ τόν εαυτόν του, να αὐτοπειθαρχῇ, να επιμένῃ αλλά και να ύπομένῃ, να δέχεται με ψυχραιμίαν την ήτταν του και με συγκρατημένον ένθουσιασμόν την νίκην του, να συνεργάζεται, να εκτιμᾷ και να σέβεται τούς άλλους και να άναγνωρίζῃ τά δικαιώματα τών συμπαίκτων του.

Τέλος, ό χαρακτηριστικός άτομικισμός πού είναι και γεναλογικόν μας έμβλημα περιορίζεται και δαμάζεται διά του ομαδικού παιγνιδιού, χάριν ενός ευγενεστέρου ιδανικού του άνθρωπισμού.

Γ'. Τό παιγνίδι κατά την νηπιακήν ηλικίαν (0 - 6 ετών).

Τά πρώτα παιγνίδια του παιδιού είναι αὐτά αι

ἴδιαί αἱ κινήσεις καὶ ὡς ὄργανα τοῦ παιγνιδιοῦ του χρησιμοποιεῖ αὐτὰ τὰ διάφορα μέλη τοῦ σώματός του, εἶναι δὲ ἐξηκριβωμένον, ὅτι αἱ κινήσεις προηγούνται ἀκόμη καὶ αὐτῶν τῶν αἰσθήσεων.

Τὸ παιδί παίζει καὶ παραδίδεται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰς ἰδιοτροπίας τῆς φαντασίας του, ἐμφυσᾷ ζωὴν εἰς τὰ ἄψυχα, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄμορφα πράγματα.

Ὁ GOETHE λέγει «οἱ παῖδες γινώσκουσι νὰ πλάττωσιν ἐκ τοῦ παντός τὰ πάντα» καὶ βλέπομεν καὶ ἡμεῖς τὸ συρόμενον κουτί νὰ γίνεται τραῖνο, αὐτοκίνητο, τὸ ὑπὸ τὰ σκέλη του ἐπίσης συρόμενον ξύλον εἶναι τὸ ἄλογον καὶ τὸ παιδί ὁ ἀναβάτης, ἡ ἄψυχη κούκλα τῆς μικρῆς τὸ δικό της παιδάκι καὶ αὐτὴ ἡ μητέρα του.

Γιὰ τὸ μικρὸ παιδί λοιπὸν ὅλα τὰ ἄψυχα παίρνουν ζωὴ καὶ μὲ τὴν ἀσύλληπτο δι' ἡμᾶς γλῶσσα του μιᾶν εἰς τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς λέγουν: κοιταξέ με! πιάσε με! ἐξέτασέ με! σκεφθῆτε δὲ τὸ μεγάλο ἔγκλημα ποὺ διαπράττομεν ἡμεῖς οἱ μεγάλοι, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζομεν τὴν θεῖαν ἔξαρσι τοῦ παιγνιδιοῦ, περιθριζομεν τὸ παιδί ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνδιαφέροντά του καὶ τοῦ ἐπιβάλλομεν τὰς θελήσεις μας, μὴν παίζεις μὲ ἐκεῖνο, μὴν κάνεις τοῦτο, μὴν καταστρέφεις αὐτό.

Ἐκτὸς τούτου ὁ STERN λέγει «ὁ παῖς παίζει ἐκτελῶν διαφόρους πράξεις, οὕτω παίζει καὶ διὰ τῶν λέξεων, ἀλλοιῶν τὰ γεγονότα καὶ πλάττων ψεύδη», ἐδῶ δὲ φαίνεται καθαρὰ διατὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ εὐχαριστοῦνται ἀφάνταστα διὰ τὴν ἡγιαγιά τοὺς λέει τὰ παραμύθια, ἢ διὰ τὸς διηγούμεθα τοὺς μύθους.

Βλέπομεν ὅτι τὸ παιδί, κατὰ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν εἶναι ἀνίκανον νὰ ὑποτάξῃ ἑστω καὶ ἐλάχιστα τὴν πραγματικότητα εἰς τὰς ἐπιθυμίας του καὶ διὰ τοῦτο ἐφοδιάζεται μὲ τὴν μαγικὴν δύναμιν τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ τοιοῦτοτρόπως κατακτᾷ ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ἀρνεῖται ὁ γύρω του κόσμος.

Τὸ προσχολικὸ παιδί δὲν ἔχει ἀνάπαυσιν, δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναπαυθῇ, ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν νὰ παίξῃ μέχρι ποὺ νὰ τοῦ ἐπιβληθῇ ἀνωτέρα βία ἢ ἐξαντλητικὴ πλεον κόπωσης.

Ἐπιθυμία του εἶναι νὰ παίξῃ, νὰ πιάσῃ τὰ διάφορα πράγματα καὶ νὰ τὰ σπάσῃ, διὰ νὰ ἰδῇ τί περιεργὸ κρύβουν, νὰ διαλύσῃ καὶ νὰ ἐπανασυνδέσῃ τὰ διάφορα ἀντικείμενα καὶ ἀπορροφᾶται τόσο, ποὺ λησμονεῖ καὶ αὐτὸ τὸ φαγητό του καὶ τὸν ὕπνο του ἀκόμη.

Δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀνησυχῇ, διότι τὸ μικρὸ παιδί μας δὲν παίζει μὲ τὸ ἄλλο μικρό, διότι δὲν ἀνέχεται τὴν παρουσίαν του ἑστω καὶ τὸ χτυπάει, διότι εἶναι ἐξακριβωμένον ὅτι τὸ παιγνίδι στὴν ἡλικίαν μέχρι ἑξ ἑτῶν εἶναι ἀτομικόν. Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει μόνον νὰ προσέχωμεν εἶναι τὰ διάφορα παιγνίδια ποὺ δίνουμε στὰ παιδιὰ μας νὰ παίξουν, ἢ καὶ ποὺ παίζουν μόνα των, διότι τίποτα δὲν ἀποκλείει καὶ τὸ ἀτύχημα.

Μία κουδουνίστρα π. χ. ποὺ τόσον συνηθίζεται εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ μπορεῖ νὰ σπάσῃ καὶ τὰ σπασμένα κομμάτια νὰ καταπιῇ τὸ παιδί, καθὼς καὶ οἱ χάντρες, τὰ ὀσπρια, τὰ κουκούσια μὲ τὰ ὁποῖα παίζει, δύνανται νὰ προκαλέσουν δυστύχημα ἀνεπανόρθωτο.

Δ'. Τὸ παιγνίδι κατὰ τὴν σχολικὴν ἡλικίαν (7 - 14 ἐτῶν).

Ἐὰν τὸ παιγνίδι τοῦ παιδιοῦ μᾶς ἀπασχολῇ σοβαρῶς κατὰ τὴν προσχολικὴν ἡλικίαν, μᾶς τρομάζει ὅμως πολὺ περισσότερον κατὰ τὴν σχολικὴν τοῦ ἡλικίαν, διότι ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν μελέτη ποὺ πρέπει νὰ κάνῃ τὸ παιδί διὰ τὰ μαθήματα τοῦ σχολείου του.

Μερικοὶ γονεῖς ταυτίζουν τὸ δικό τους παιγνίδι ποὺ εἶναι μία ψυχαγωγία καὶ μία εὐχάριστος ἀπασχόλησις μετὰ τὴν κοπιαστικὴν τοὺς ἐργασίαν, συνταυτίζουν λέγω τὸ παιγνίδι τοὺς μὲ τὸ παιγνίδι τῶν μικρῶν καὶ πέφτουν εἰς τὴν μεγάλην πλάνην, νὰ θεωροῦν καὶ νὰ κρίνουν τὸ παιγνίδι τῶν μικρῶν παιδιῶν ὡς τετριμμένην ἀπασχόλησιν καὶ ἐπιζημίαν διὰ τὴν μελέτην τῶν μαθημάτων των.

Οἱ γονεῖς αὗτοι ἀγνοοῦν τὴν σημασίαν καὶ δὲν γνωρίζουν τὴν ἀνάγκην ποὺ ἔχει τὸ παιδί διὰ τὸ παιγνίδι καὶ ἔχουν τὴν γνώμη, ὅτι τὸ παιδί των θὰ ἔπρεπε νὰ κάθεται χλεισμένον εἰς τὸ δωμάτιόν του σὰν ἐπιστήμονας νὰ μελετᾷ καὶ νὰ μὴ τὸ σκάζῃ στὴν κατάλληλη εὐκαιρία γιὰ τὸ παιγνίδι.

Πρέπει νὰ ἀντιληφθῶμεν, ὅτι ἡ παιδικὴ ἡλικία εἶναι ἡλικία παιγνιδιοῦ καὶ ὅτι ἡ φύσις ἐπηννόησεν τὸ παιγνίδι, ὅχι μόνον διὰ νὰ διοχετεύεται ἡ πλεονάζουσα ζωτικότης τῶν παιδιῶν, ἢ νὰ ἐκπληροῦνται αἱ ἄλλαι περὶ παιγνιδιοῦ θεωρίαι, ἐπηννόησεν λοιπὸν τὸ παιγνίδι, διότι παίζοντας τὸ παιδί, δὲν κάνει τίποτα ἄλλο ἀπὸ τοῦ νὰ προπαρασκευάζεται καὶ νὰ ἐτοιμάζεται διὰ τὴν ζωὴν.

Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ παραβλέπεται τελείως τὸ παιγνίδι πρὸς χάριν τῆς μελέτης, χωρὶς νὰ νομισθῇ, ὅτι πρέπει νὰ παραμελητῇ καὶ ἡ μελέτη χάριν ἐπίσης τοῦ παιγνιδιοῦ.

Ὅπως συμβουλευόμεν καὶ παρακινούμεν τὸ παιδί εἰς τὴν μελέτην, τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ τοῦ δίνωμεν καὶ πολλὰς εὐκαιρίας νὰ παίξῃ.

Μόνον του τὸ παιδί κατὰ τὴν προεφηβικὴν ἡλικίαν ὀρχίζει νὰ κάνῃ τὸν διαχωρισμὸν τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ τῆς ἐργασίας, ὑποχωρεῖ κατὰ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν σιγὰ - σιγὰ τὸ παιγνίδι καὶ ἀφίνει τὸ ἔδαφος διὰ σοβαρωτέρας ἀσχολίας μὲ χειροτεχνικὰς ἐργασίας, ἱερογραφῆσεις καὶ συνειδητὴν ἐρευναν τῆς ζωῆς.

Τέλος τὸ παιγνίδι καὶ ἡ μελέτη εἶναι δύο ἐννοιαὶ καὶ δύο ἀνάγκαι τόσο συνυφασμέναι καὶ ἀπαραίτηται διὰ τὸ κάθε παιδί καὶ δι' αὐτὸ ἐπομένως, ὀφείλομεν νὰ ἐπιδιώκωμεν γονεῖς καὶ διδάσκαλοι μίαν ἀρμονικὴν συνύπαρξιν αὐτῶν, καθὼς πολὺ ὀρθὰ ὁ πρῶτος καὶ μέγας παιδαγωγὸς Πλάτων λέει: «μὴ βία ὦ ἄριστε, ἀλλὰ παίζειν τοὺς παῖδας τρέφε».

Κλείοντες τὴν παροῦσαν ἐργασίαν ἔχομεν ἐπιπροσθέτως νὰ τονίσωμεν καὶ τὰ ἑξῆς: Αἱ λέξεις παιδί καὶ παιγνίδι εἶναι λέξεις ποὺ ἔχουν κοινὴν τὴν ῥίζαν καὶ ταυτίζονται μετὰ τῶν τόσων, ποὺ ἐὰν ἐκλείψῃ ἡ μία αὐτομάτως θὰ ἀφανισθῇ καὶ ἡ ἄλλη.

Τὸ κανονικὸ παιδί κύριον γνώρισμά του ἔχει τὸ παιγνίδι καὶ ἄς δοξάζωμεν τὸν Θεὸ ποὺ μᾶς ἔδωκε τὸ ζωηρὸν καὶ παιγνιδιάρικο παιδί, παρὰ τὸ νωθρὸ καὶ ἀνώμαλο.

Κατὰ τὰς θεωρίας ποὺ ἀνιέρομεν διεφάνη πληρέστατα ὁ ρόλος τοῦ παιγνιδιοῦ εἰς τὴν κανονικὴν σωματικὴν διάτλασιν τοῦ παιδιοῦ, καθὼς καὶ ὁ ἔμ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ

Η ΒΕΛΤΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Υπό Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ—ΕΡΑΛΛΟΥ, *Επιτίμου Γυμνασιάρχου*

Δέχομαι ότι τὸ γυμνάσιον δύναται νὰ καταρτίσῃ καλύτερον τοὺς μαθητάς του, ἀλλὰ δὲν συμφωνῶ μὲ τὰς μέχρ' ἐξενεχθείσας γνώμας ἐπὶ τοῦ θέματος.

Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ἐξαρτῶμεν τὴν ἐπιτυχὴ διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἐκ τοῦ μαθήματος τῶν νέων Ἑλληνικῶν.

Ἐπίσης δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ὑποστηρίζωμεν ὅτι ἡ λεγομένη διγλωσσία τῆς καθαρευούσης καὶ τῆς δημοτικῆς ἐμποδίζει τὴν μόρφωσιν.

Ἡδὴ ἐπὶ κατοχῆς ἐδουλοῦσάμεν εἰς ἓν μικρὸν φυλλάδιον τὴν διδασκαλίαν μας: «Ἡ Γλῶσσα ἐξ ἐπὶ ψευδὸς φιλοσοφικῆς», Τρίκη, 1943.

Διὰ τῆς διαλέξεως ἀπεδείξαμεν ὅτι ἡ λεγομένη διγλωσσία εἶναι κάτι τὸ φυσικὸν καὶ μέγα πλεονέκτημα διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, διότι παρέχει γλωσσικὸν πλοῦτον καὶ λεπτότητα ἐκφράσεως χωρὶς νὰ ἀποτελῇ ἐμπόδιον διὰ τὴν μόρφωσιν. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν διακρίνεται ἐκ τῆς γλώσσης ἀκόμη καὶ ἡ πολιτικὴ γραμμὴ τοῦ Ἑλλήνου.

Κυρίως ἡ γλῶσσα εἶναι «ἀτομική». Εἶναι μιὰ ἐξωτερικὴ ἐκδήλωσις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπάρχουν τόσαι γλῶσσαι, ὅσοι εἶναι καὶ οἱ ἄνθρωποι. Ὅπως δὲν ὑπάρχουν δύο ἄνθρωποι ἔχοντες τὰ αὐτὰ δακτυλικά ἀποτυπώματα ἢ οἰονδήποτε ἄλλο ὄργανον τοῦ σώματος, ἔτσι δὲν ὑπάρχουν καὶ δύο ἄνθρωποι ἔχοντες τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς γλῶσσαν. Ἐκαστος ἄνθρωπος ἔχει τὸ ἰδικόν του λεξιλόγιον, σύνταξιν, προφοράν, ὕφος, γραφικὸν χαρακτῆρα κλπ.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν «ἀτομικῶν» γλωσσῶν εἰς κάθε πολιτισμένον λαὸν διακρίνονται καὶ αἱ ὁμαδικαὶ γλῶσσαι, ὅπως εἶναι αἱ γλῶσσαι τῶν διαφόρων ἐ-

παγγελμάτων, τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, αἱ ὁποῖαι σὴ μέρων ἔλαβον μεγίστην ἔκτασιν λόγῳ τῆς τεραστίας προόδου καὶ αἱ γλῶσσαι τῆς γεωγραφικῆς διαμορφώσεως τῆς χώρας αἱ λεγόμεναι διάλεκτοι.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα μας ἀπασαι αἱ ὁμαδικαὶ αὗται γλῶσσαι δύναται νὰ καταταχθῶν εἰς δύο κατηγορίας: Εἰς τὴν λεγομένην «δημοτικὴν» ὁμιλουμένην κυρίως ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν λεγομένην «καθαρεύουσαν» ὁμιλουμένην ἢ γραφομένην ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν μορφωμένων τάξεων. Ἀλλ' ὅταν λέγωμεν «δημοτικὴ» ἢ «καθαρεύουσα», δὲν πρέπει νὰ ἐννοοῦμεν μίαν μόνον γλῶσσαν. Πλήθος γλωσσῶν ἀποτελεῖ τὴν «δημοτικὴν» καὶ ὁμοίως τὴν «καθαρεύουσαν».

Ἡ «μία» γλῶσσα, τὴν ὁποίαν φαντάζονται πολλοὶ ἄνθρωποι, εἶναι κάτι ἀφύσικον καὶ οὐτοπία. Μόνον ἄψυχα ὄντα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν «μίαν» γλῶσσαν. Καὶ ὁ «μονολιθισμὸς» εἰς τὴν γλῶσσαν εἶναι κάτι παρόμοιον κοί χειρότερον. Ὁ «μονολιθισμὸς» ἀφήνει νὰ διαφανῇ ἡ στενότης τῆς ἀντιλήψεως καὶ ἡ βία καὶ ὀρισμένοι πολιτικαὶ ἀντιλήψεις. Ὁ ἄνθρωπος ὡς πνεῦμα καὶ ὄχι ὡς ὕλη θέλει ἐλευθερίαν παντοῦ καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν. Εἶναι τερατῶδες καὶ ἀκρως βάρβαρον καὶ ἀνάξιον τοῦ ἀνθρώπου αὐτό, ποὺ γίνεται εἰς μερικὰς χώρας, νὰ διώκωνται οἱ ἄνθρωποι, διότι ὁμιλοῦν κάποιαν ἄλλην γλῶσσαν. Οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ ἀφήνωνται τελεῖως ἐλεύθεροι νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ γράφουν οἰονδήποτε γλῶσσαν θέλουν καὶ οἰονδήποτε ἰδίωμα ἢ ἀτομικὴν γλῶσσαν. Ἡ γλωσσικὴ ἐλευθερία θὰ συντελέσῃ νὰ ἐπικρατήσῃ μόνον τοῦ τοῦ ἀριστοῦ, διότι εἶναι ἀριστον.

Ἐπίσης δὲν ὑπάρχουν κακαὶ γλῶσσαι καὶ καλαὶ γλῶσσαι, ἀλλ' ὅλαι αἱ γλῶσσαι, ἐφ' ὅσον εἶναι ἐκ-

φυτοῦ καὶ ὁ ἀναγκαῖος προσανατολισμὸς αὐτοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς πλήρους διαπαιδαγωγήσεως καὶ μορφώσεως αὐτοῦ, σύμφωνα μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴν παράλληλον ἀνάπτυξιν σώματος, ψυχῆς καὶ πνεύματος.

Ἐκτὸς ὁμῶς τούτων, ἃς μὴν παραβλέπωμεν, ὅτι ἡ μεγαλυτέρα χαρὰ γεννᾶται εἰς τὸ παιδί ἀπὸ τὸ παιγνίδι καὶ ἃς μὴν λησμονοῦμε τὴν εὐχαρίστησιν ποὺ αἰσθανόμεθα ἡμεῖς οἱ μεγάλοι ἀπὸ ἑνα διασκεδαστικὸ παιγνίδι.

Ἐκεῖνο πάλι ποὺ κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην ἐπιθυμῶ νὰ τονίσω ἰδιαιτέρως, εἶναι ἡ προσοχή τὴν ὁποῖαν ὀφείλομεν νὰ δίδωμεν κατὰ τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις ποὺ παρουσιάζει τὸ παιδί κατὰ τὸ παιγνίδι καὶ τοιοῦτοτρόπως μὲ τὴν θείαν διαίσθησιν σὰν γονεῖς καὶ σὰν παιδαγωγοὶ νὰ προλαμβάνωμεν τὰ ψυχικὰ τραύματα καὶ νὰ θεραπεύωμεν τυχὸν ψυχονευματικὰς ἀσθενείας τοῦ παιδιοῦ.

Τοῦτο τὸ τονίζω ἰδιαιτέρως καὶ ἀναφέρω ἕνα μικρὸν παράδειγμα: Ἐνα κοριτσάκι ἔπαιζε ὁμαλὰ καὶ ἡσυχά μέχρι τὰ τέσσαρά του χρόνια καὶ τὸ πιὸ

προσφιλὲς τοῦ παιγνίδι ἦταν οἱ κοῦκλες, τὰ τσολιαδάκια, οἱ κούνιες καὶ τὰ πανάκια.

Αὐτομάτως ἀρχισεν τὴν καταστροφὴν, ἔσκαψε τὶς κοῦκλες, πέταγε τὶς κούνιες καὶ ἔκαιγε τὰ πανιά.

Τί ἔγινε λοιπὸν καὶ ἄλλαξε ἀποτόμως τὸ κοριτσάκι καὶ ἀπὸ ἡρεμοῦ ἀρνὶ ἔγινε σωστὸ θηρίο;

Ἀπλούστατα τίποτα τὸ πρωτοφανὲς καὶ ἀσυνήθες: Ἀπέκτησαν οἱ γονεῖς καὶ δεύτερο παιδί καὶ τὴν προσοχήν τους τώρα τὴν τράβηξε τὸ μωρό, ἐνῶ τὴν εἶχε κατ' ἀποκλειστικότητα τὸ κοριτσάκι.

Σπάζει λοιπὸν καὶ αὐτό. πετάει καὶ καίει, δι.τι ἐλάτρευεν διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ παθολογικὸν ἐνδιαφέρον τῶν γονέων τοῦ πρὸς αὐτό.

Τέλος κατὰ τὴν σχολικὴν ἰδίως ἡλικίαν ἃς συμβουλευόμεθα καὶ τὸ σχολεῖον ποὺ γνωρίζει πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν καὶ θὰ μᾶς βοηθήσῃ αὐτὸ ὥστε τὸ παιδί μας νὰ παῖζῃ, ἀλλὰ παίζοντας νὰ μελετᾷ καὶ νὰ μαθαίνει διότι: «τὸ νέον ἀπαν τοῖς τε σώμασι καὶ ταῖς φωναῖς, ἡσυχίαν ἄγειαν οὐ δύνασθαι δὲ αἰετὶν ζῆτεῖν καὶ φθέγγεσθαι». (Πλάτων).

δηλώσεις τῆς πνευματικῆς καταστάσεως ἐκάστου ἀνθρώπου καὶ δὲν ὑπαισθάνεται ὑποῦλως κάποιος δόλιος πολιτικὸς σκοπός, εἶναι καλαί.

Ἀπαισία εἶναι ἡ συκοφαντία τῆς καθαρευούσης ὡς «τεχνητῆς» γλώσσης, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκτιμῶνται διεθνῶς φανταστικαὶ γλώσσαι, τὰς ὁποίας ἔπλασεν ἕνας ἄνθρωπος, ὡς εἶναι ἡ Ἑσπεράντο, ἡ Ἴντο, ἡ Βόλαπουκ κ. λ. π. Ἡ καθαρεύουσα δὲν εἶναι ἡ φανταστικὴ γλώσσα ἑνὸς ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὸ δημιούργημα χιλιάδων ἐκλεκτῶν ἐπιστημόνων τῆς ἀφρόκρεμας τοῦ πνεύματος ἑνὸς ἐκλεκτοῦ λαοῦ εἰς διάστημα μακρᾶς χρονικῆς περιόδου. Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ δεχώμεθα ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δημιουργῇ γλώσσαν ὁ ἀγράμματος λαὸς ἢ ὁ ποιητὴς ἢ ἕν ὠρισμένον ἄτομον, ὅπως ὁ Πολωνὸς ὀφθαλμίατρος Ζαμένχοφ, καὶ τὸ δικαίωμα αὐτὸ δὲν ἔχει τὸ σύνολον τῶν ἐπιστημόνων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Διάφορον πρᾶγμα εἶναι νὰ κατατάξωμεν τὰς γλώσσας ἀναλόγως τῆς ἀξίας αὐτῶν. Ἡ ἀξία ἐκάστης γλώσσης ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πνευματικοῦ πλούτου, τὸν ὁποῖον περικλείει, ἐκ τῆς σαφηνείας, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς χάριτος. Ἀρκεῖ μόνον ἡ Καινὴ Διαθήκη καὶ οἱ Ἑβδομήκοντα, ἵνα ἐξασφαλίσουν τὴν ἀθανασίαν καὶ τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν δὲν τὴν ὠμίλησαν μόνον οἱ Θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ὁ Πλάτων, τὴν ὁμιλεῖ σήμερον ὁ ἀληθινὸς Θεός.

Ἐλευθερία καὶ σεβασμὸς εἰς τὴν γλῶσσαν. Μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς ὁ φανατισμὸς, ὁ μονολιθισμὸς καὶ ἡ εἰρωνεία καὶ ἡ περιφρόνησις πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ποὺ δὲν προφέρουν, ὅπως ἡμεῖς, ἢ δὲν ἔχουν τὸ ἰδικόν μας λεξιλόγιον ἢ τὴν ἰδικήν μας σύνταξιν.

Ἡ ὀρθὴ λύσις τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος λέγεται ΣΥΝΥΠΑΡΞΙΣ. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ συνέβαινε εἰς τὸν ἀνώτερον λυόν, ποὺ ἐφάνη ἐπὶ τῆς γῆς, τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν λαόν. Διάφοροι διάλεκτοι, οὐδεὶς φανατισμὸς, ἀλληλοσεβασμὸς. Ὁ Ἱπποκράτης ἦτο Δωριεὺς, ἀλλ' ἔγραψε τὰ συγγράμματά του εἰς τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον. Οἱ μέγιστοι θεατρικοὶ συγγραφεῖς τῶν Ἀθηνῶν τὰ λυρικὰ μέρη τῶν τραγωδιῶν τῶν ἔγραψαν εἰς δωρίζουσιν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διαλόγους ὅχι εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τῶν ἡμερῶν τῶν. Ὅλοι οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ ὅλων τῶν αἰώνων καὶ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἔγραψαν τὰ ποιήματά των εἰς τὴν προσωπικὴν γλῶσσαν τοῦ Ὀμήρου.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον περισσοτέρας γλωσσικὰς διαφορὰς ἀπὸ ὅ,τι ἔχομεν ἡμεῖς σήμερον.

Ἀλλὰ τὰς γλωσσικὰς τῶν διαφορὰς ἐχρησιμοποίησαν ἐπωφελῶς ὡς λογοτεχνικὸν πλοῦτον καὶ οὐδέποτε ὠμίλησαν περὶ γλωσσικοῦ ζητήματος. Διδάξας φιλολογικὰ μαθήματα εἰς δημόσια γυμνάσια ἐπὶ 36 ἔτη φρονῶ ὅτι ἡ νεωτέρα Ἑλλάς κατέχει ἕνα ἀρτιώτατον γλωσσικὸν ὄργανον μὲ πλουσιώτατον λεξιλόγιον, μεγίστην σαφήνειαν, δύναμιν καὶ χάριν, ἱκανὸν νὰ ἐκφράσῃ τὰ λεπτότατα διανοήματα καὶ συναισθήματα τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἑλευθερίαν καὶ τὸ ἀρίστον, τὴν ὁποίαν ἔχει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του ὁ Ἕλληνας λαός, ἐδημιούργησαν τὸ θαυμάσιον αὐτὸ γλωσσικὸν ὄργανον, ποὺ λέγεται νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Πρέπει λοιπὸν νὰ συνεχισθῇ τὸ δημοκρατικὸν

αὐτὸ καθεστὼς μὲ τὴν συνύπαρξιν δημοτικῆς καὶ καθαρευούσης καὶ τὴν ἑλευθερίαν καὶ ἀλληλοσεβασμὸν εἰς τὴν γλῶσσαν.

Παραλείπω τὸν σπουδαιότατον οἰκονομικὸν παράγοντα ὡς αὐτονόητον. (Τυχαιῶς ἀναφέρω τὸ παράρτημα γυμνασίου ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ μὲ ὅλους τοὺς καθηγητὰς ΕΠΙ ΣΥΜΒΑΣΕΙ στεγαζόμενον εἰς ἀθλιον διδασκῆριον ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ καὶ μόνον τὸ ἀπόγευμα).

Ἡ βελτίωσις τῆς ἀποδόσεως τοῦ σχολείου θὰ προέλθῃ ἐκ τῆς βελτιώσεως: α) τοῦ διδασκικοῦ προσωπικοῦ β) τῆς μεθόδου διδασκαλίας γ) τοῦ προγράμματος δ) τῆς σχολικῆς νομοθεσίας καὶ ε) τῆς διοικήσεως τῶν σχολείων.

Ὑπεράνω ὅλων εἶναι ἡ προσωπικότης τοῦ διδασκάλου. Τίποτε δὲν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν διδάσκαλον. Δυστυχῶς αἱ ἐπικρατοῦσαι ὕλιστικαὶ θεωρίαι τῶν ἡμερῶν μας ἐκλόνισαν τὸ ἰδεολογικὸν μέτωπον καὶ ἔστρεψαν μερικὸς πρὸς τὸν χρηματισμὸν καὶ τὴν τυπικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπηρεσιακοῦ καθήκοντος.

Τὸ πρῶτον, ποὺ πρέπει νὰ ἐπαναφέρωμεν, εἶναι ἡ ΑΡΕΤΗ. Εἶναι ἀνεκτιμήτου ἀξίας τὸ τοῦ Πλάτωνος: «πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη ΑΡΕΤΗΣ πανουργία φαίνεται». Διὰ τὸν κλονισμὸν τῆς ἀρετῆς φέρω ἀπὸ τὴν ζωὴν μου τὰ ἑξῆς. Ἐπὶ 26 χρόνια ἀγωνίζομαι νὰ ἀποκαταστήσω τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος τοῦ μεγίστου φιλοσόφου Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ μεγίστου ἱατροῦ Ἱπποκράτους, τὸ ὄνομα τῆς ἐνδόξου ΤΡΙΚΚΗΣ, καὶ δὲν τὸ κατορθῶνω. Μὲ τὴν μεγαλυτέραν εὐκολίαν ἔγιναν χιλιάδες πραγματικῶν μετονομασιῶν, ποὺ ὅλαι μαζί δὲν ἀξίζουν, ὅσον ἀξίζει ἡ μία μόνον ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ (ὄχι μετονομασία) τῆς Τρίκκης. Καὶ ὅμως ἡ Τρίκκη ΔΕΝ ΑΠΟΚΑΘΙΣΤΑΤΑΙ. Ποταμοὶ μελάνης, συκοφανταί, ὕβρεις, μυθιστόρημα πολυσέλιδον δι' ἐν ζήτημα ἀνύπαρκτον. Μερικὰ χαρακτηριστικὰ ἀνέκδοτα. Πρὸ ἐτῶν ὡς φιλόλογος καὶ μέλος τῆς ἐταιρείας τῶν Ἑλλήνων φιλολόγων «ὁ Πλάτων» ζητῶ ἀπὸ τὴν ἐταιρείαν ταύτην νὰ ἐκφέρῃ γνώμην διὰ τὴν Τρίκκην καὶ οὕτω νὰ μὲ βοηθήσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸς ἀποκατάστασιν. ΑΡΝΕΙΤΑΙ νὰ ἀποφανθῇ. Διαγράφομαι ἀπὸ μέλος μιᾶς ἐταιρείας διαψευδούσης τὸ ὄνομά της, ἀλλὰ καί... «ἐξορίζομαι εἰς τὴν Καστοριάν» ἀργότερον μὲ δυσμενῇ μετὰθεσίᾳ διὰ τὴν διαγραφὴν μου ταύτην.

Ἀποτείνομαι πρὸς τὸν Γενικὸν Γραμματεῖα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ παρακαλῶ νὰ ἀποφανθῇ διὰ τὴν Τρίκκην: Ἀπάντησις: «ἡ Ἀκαδημία δὲν ἐπιλαμβάνεται ζητημάτων τιθεμένων ὑπὸ ἰδιωτῶν παρὰ μόνον ὑπὸ ἐπιστῆμων ὁργανισμῶν». Ἀναγκάζομαι τότε νὰ ἀποτανθῶ πρὸς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων, ἀλλοεθνὴς ἐγώ, ἄσημος καὶ ἀγνωστος εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον.

Ἰδοὺ ἡ ΑΡΕΤΗ. Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἀμέσως ἀναθέτει εἰς κορυφαῖον Ἑλληνιστὴν ἐκ τῶν μελῶν της νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα καὶ ἀπαντᾷ εἰς ἐμὲ τὸν ἀλλοεθνὴ καὶ ἀγνωστον ἐπιστήμωος διὰ μέσου τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Πρεσβείας μὲ τὴν διακρίνουσαν τοὺς Γάλλους εὐγένειαν καὶ λεπτότητα, ἀλλὰ καὶ ἀνεληρέαστον ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν. (Ἡ ἀ-

πάντησις ἐδημοσιεύθη τότε εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηναίων».

Ἐπιτραπήτω μοι ἀκόμη ἓν παράδειγμα, ἀπὸ τὴν θρησκείαν αὐτό, ἐπίσης ἀπὸ τὴν ζωὴν μου.

Τὸ ἔτος 1947 ἔγινε «ἀπόπειρα» νὰ ἀντικατασταθῇ αὐθαιρέτως ὁ «πολιοῦχος» Ἅγιος μιᾶς πόλεως ἀκμάσας τὸ ἔτος 325 δι' ἑνὸς ἄλλου Ἀγίου τοῦ ἔτους 1541. Ἐπὶ 14 ἔτη ἔκτοτε μάτην ἀγωνίζομαι νὰ πείσω τοὺς ἀρμόδιους ὅτι τὸ ἔτος 1541 δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὅτι «προηγείται» τοῦ ἔτους 325.

Νόμοι, ἀλήθεια, δικαιοσύνη, σεβασμός, λυγρίζουν πρὸ τῆς ἰσχύος τῶν «ἰσχυρῶν προσώπων» τῆς ἡμέρας.

Αὐτὰς τὰς τρομερὰς ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΣ ἀνορθογραφίας τῶν μεγάλων ἀξιωματούχων μας πρέπει νὰ φοβηθῶμεν καὶ ὄχι τὰς γλωσσικὰς ἀνορθογραφίας τῶν μικρῶν μαθητῶν μας. Φαντασθῆτε ἐπιστήμονας ἐρμηνεύοντας εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τῶν τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ νὰ μὴν ἔχουν πάρει «ἴχνος ἀρετῆς», ἀπὸ αὐτοῦ. Ἡ ἀκόμη χειρότερα ἐπισκόπους κηρύττοντας εἰς τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ βήματος τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτοὶ νὰ βασανίζονται ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμόν ἢ τὸν φθόνον ἢ τὸ μῖσος ἢ μὲ τὴν μεγαλυτέραν εὐκολίαν νὰ σκεπάζουν τὰς παρανομίας τῶν συναδέλφων τῶν.

Εἶναι φανερόν ὅτι ἐὰν συνεχισθῇ ἡ κατάστασις αὕτη οἱ μὲν γράφοντες θὰ μουντζουρώνουν τὰ χαρτιά, οἱ δὲ ὁμιλοῦντες θὰ μαστιγώνουν ἀλύπητα τὸν ἀέρα.

Οἱ Γερμανοὶ δὲν ἀναμειγνύουν τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν μὲ τὴν σκοπιμότητα οὕτε ἐπηρεάζονται ἀπὸ προσωπικὰς συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας. Οἱ Γερμανοὶ ἐπιστήμονες κρατοῦν ὑψηλὰ τὴν σημαίαν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας. Ἰλιγγος καταλαμβάνει ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας φιλολόγους, ὅταν βλέπουμε τοὺς Γερμανοὺς συναδέλφους μας νὰ ἔχουν ἔστινάξει κυριολεκτικῶς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς εἰς τὴν Realenzyklopädie der Altertums wissenschaften τῶν Pauly - Wissowa εἰς τὴν ἑκατοντάδα τῶν τόμων αὐτῆς.

Πρὸ ἡμερῶν ἔπεσε εἰς τὰ χέρια μου ἡ βαθμολογία τοῦ Α'. διμήνου ἐνὸς μικροῦ μαθητοῦ τῆς Α'. τάξεως τοῦ Γυμνασίου... Γολλικά, 4 Ἱστορία 6.. Εἶναι φανερόν ὅτι αἱ δύο καθηγήτριαι, πού ἐβαθμολόγησαν ἔτσι εἰς τὰ προφορικὰ τοῦ Α'. διμήνου τὸν μικρόν αὐτὸν μαθητῆκα, πού ὁλίς τώρα εἰσῆλθεν εἰς τὸ Γυμνάσιον, ὅτι ἐπέταξαν εἰς τὸν κάλαθον τῶν ἀχρήστων τὴν διδακτικὴν καὶ τὴν παιδαγωγικὴν καὶ μετεβλήθησαν εἰς δικαστὰς ἢ μᾶλλον δημίους. Ὁ καθηγητὴς δὲν εἶναι δικαστής, ἀλλὰ ψυχοπλάστης καὶ ἀνθρωποπλάστης. Εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν γονέα, πού ἐγέννησε τὸ παιδί, ὅπως ὠραιότατα τὸ εἶπεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Ὁραῖο πρᾶγμα οἱ καθηγηταὶ νὰ βαθμολογοῦν μόνον ἢ καὶ νὰ ἀποβάλλουν, καὶ τὰ γράμματα οἱ μαθηταὶ νὰ τὰ μαθαίνουν εἰς τὰ φροντιστήρια ἢ εἰς τὸ σπίτι, τὸ ὅποιον νὰ ἀναλαμβάνη καὶ τὴν ἀγωγὴν τῶν μαθητῶν καὶ νὰ τοὺς στέλνῃ εἰς τὸ σχολεῖον ἐτοιμοὺς, εὐαγῶγους σὰν κορίτσια!!!!

Μετὰ τὴν ἀναστήλωσιν τῆς ἀρετῆς πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ ἡ πίστις εἰς τὸ σχολεῖον. Πρέπει ὅλος ὁ Ἕλληνικὸς λαὸς (ὄχι μόνον οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταὶ) νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπιτελουμένου

ἔργου εἰς τὸ σχολεῖον καὶ εἰς τὴν χρησιμότητα τῶν μαθημάτων καὶ νὰ περιβάλῃ μὲ ἀγάπην καὶ σεβασμὸν τὸ σχολεῖον καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Τὰ μεγαλύτερα χρηματικὰ ποσὰ πρέπει νὰ διατίθενται διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν.

Β'.

Ὅλοι αἱ χῶραι δὲν δύνανται νὰ ἔχουν τὸ αὐτὸ σχολικὸν πρόγραμμα. Εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ λόγους πνευματικῶν (πάντοτε τὸ πνεῦμα εἶναι τὸ γνώρισμα τῆς Ἑλλάδος) ὁ Ἄτλας, ὁ ὁποῖος βαστάζει τὸ βάρος τοῦ σχολείου εἶναι ὁ φιλόλογος καθηγητής. Ὁ μόχθος τοῦ φιλόλογου καθηγητοῦ δημιουργεῖ τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας οἰκοδομοῦν κατόπιν ὅλοι οἱ ἄλλοι καθηγηταί. Δυστυχῶς τὸ ὑφιστάμενον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα ἀχρηστεύει τὸ ἔργον τῶν Ἑλλήνων φιλολόγων καὶ ματαιώνει τοὺς κόπους αὐτῶν. Ἀπὸ πολλῶν ἔτων τονίζομεν ὅτι πρέπει νὰ διαιρεθῶν οἱ φιλόλογοι ἐν τῇ πράξει μετὰ τὸν διορισμὸν τῶν εἰς τὰ σχολεῖα εἰς τρεῖς εἰδικότητας, ἀλλ' οὐδεὶς προσέχει τὴν φωνήν μας. Αἱ εἰδικότητες αὗται πρέπει νὰ εἶναι: α) Ἀρχαιοελληνισταί, β) Νεοελληνισταὶ καὶ γ) Λατινισταί.

Οἱ Ἀρχαιοελληνισταὶ θὰ διδάσκουν μόνον ἀρχαία Ἑλληνικά, Ψυχολογίαν καὶ Λογικὴν.

Οἱ νεοελληνισταὶ νέα Ἑλληνικά, Σύνθεσιν, Ἱστορίαν καὶ Γεωγραφίαν.

Οἱ Λατινισταὶ μόνον Λατινικά.

Μὲ τὸ ὑφιστάμενον σήμερον σύστημα διανομῆς μαθημάτων ὁ καθηγητὴς σπαταλᾷ χρόνον καὶ δυνάμεις χωρὶς νὰ δύνανται νὰ εἰδικευθῇ. Ἡ ἀριστοτεχνικὴ διδασκαλία ἀπαιτεῖ εἰδίκευσιν. Ἐκτὸς ὅμως τούτου τὴν εἰδίκευσιν ἐπιζητεῖ ἡ νέα μέθοδος διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν θὰ προτείνωμεν διὰ τοῦ παρόντος.

Πανελλήνιος πόθος εἶναι ἡ βαθεῖα κατάρτισις τῶν Ἑλληνοπαίδων εἰς τὰ ἀρχαία Ἑλληνικά. Τὸ τοιοῦτον θὰ ἐπιτευχθῇ, ὅταν εἰσαχθῇ εἰς τὰ σχολεῖα μας ἡ μέθοδος διδασκαλίας τῶν ζωντανῶν γλωσσῶν καὶ διὰ τὰ ἀρχαία Ἑλληνικά ἦτοι ἡ ὁμιλία. Ὅπως θεμελιώδης κανὼν τῆς νεωτέρας διδακτικῆς τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης εἶναι «χωρὶς τὴν χρῆσιν τῆς μητρικῆς γλώσσης» μὲ καθηγητὴς Ἀγγλοὺς χρησιμοποιῶντας μόνον τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ἔτσι καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν θὰ τὴν διδάξωμεν ὡς ζωντανὴν γλῶσσαν διὰ τῶν ἀρχαιοελληνιστῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ τὴν ὁμιλοῦν καὶ θὰ τὴν γράφουν ἀβιάστως καὶ ἀπαίστως. Διὰ νὰ γίνῃ ὁμοῦς αὐτό, χρειάζεται μεγάλη προεργασία. Διδάσκαλός μας εἶναι τὸν Τέλ - Ἀβιβ, τὸ ὅποιον εἰς τὸ νεοσύστατον ἑβραϊκὸν κράτος τῆς Παλαιστίνης ἀνεβίωσεν ὡς ἐθνικὴν γλῶσσαν τὴν ἀπὸ αἰώνων νεκρὰν γλῶσσαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἔπαυσε νὰ εἶναι νεκρὰ γλῶσσα.

Διὰ τὸ Τέλ - Ἀβιβ τὸ τοιοῦτον ἦτο ἐθνικὴ ἀνάγκη, διότι οἱ Ἑβραῖοι ἐνεκα τῆς διασπορᾶς ὁμίλουν ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου χωρὶς νὰ ἔχουν ἰδικὴν τῶν ἐθνικὴν γλῶσσαν ὡς κοινὸν ὄργανον συνεννοήσεως. Ἡμεῖς θὰ ἀναβιώσωμεν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ὄχι ἵνα τοὺς μιμηθῶμεν (Δόξα τῷ Θεῷ ἡ ἐθνικὴ μας γλῶσσα, ἡ νέα Ἑλληνικὴ, εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ὡς σαφεστερά καὶ ἀναλυτικωτέρα), ἀλλὰ διὰ λόγους διδακτικῶς, ἵνα τὴν δι-

δάξωμεν ἀποτελεσματικά. Πρῶτος ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Σταματάκος εἰς τὸ λεξικὸν τοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς ἀναγράφει καὶ ἀπόδοσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν.

Τὸ τεράστιον αὐτὸ ἔργον δύναται νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἐν μόνον ἀνώτατον ἴδρυμα, ὅπου θὰ συνεργασθοῦν οἱ κορυφαῖοι ἐκ τῶν ἀρχαιοελληνιστῶν μας καὶ θὰ καθορίσουν πρῶτον τὸ λεξιλόγιον τῆς «συγχρόνου Ἀττικῆς γλώσσης τοῦ 20οῦ αἰῶνος». Ὡς βάσις θὰ ληφθῇ τὸ λεκτικὸν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος συμπληρούμενον ἐκ τῆς καθαρευούσης, τῆς γλώσσης τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ σχηματισμοῦ νέων λέξεων, ὥστε ὁ θησαυρὸς τῆς συγχρόνου Ἀττικῆς νὰ καλύπτῃ ὅλας τὰς γλωσσικὰς ἀνάγκας τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ἡ σύνταξις τῆς συγχρόνου Ἀττικῆς δεόν νὰ εἶναι ἀπλή ὥς ἡ σύνταξις τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος.

Διὰ τὴν διδασκαλίαν εἰς τὰ σχολεῖα μας τῆς συγχρόνου Ἀττικῆς δεόν νὰ συνταχθοῦν εἰδικαὶ μέθοδοι διδασκαλίας δι' ἐκάστην τάξιν μὲ βάσιν τὴν ὁμιλίαν καὶ λεξιλόγιον τῆς συγχρόνου ζωῆς καὶ ὄχι τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ βίου, ὅπως γίνεται τῶρα μὲ τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς διὰ τὴν Α' καὶ Β' τάξιν τοῦ Γυμνασίου. Οἱ μαθηταὶ μας θὰ διδάσκωνται νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ γράφουν τὴν σύγχρονον Ἀττικὴν μὲ εὐχέρειαν.

Ἡ διδασκαλία δεόν νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ τὴν Α' τάξιν τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου τρεῖς ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Ἡ μικρὰ ἡλικία μανθάνει εὐκολώτερον τὰς ξένας γλώσσας. Ἡ σύγχρονος Ἀττικὴ θὰ διδασθῇ φροντιστηριακῶς εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον εἰς ὅλας τὰς τάξεις αὐτοῦ τρεῖς ὥρας καθ' ἑβδομάδα ὡς ξένη γλώσσα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀνευ ἀπορριπτικῆς βαθμολογίας. Καὶ ὁ πλέον δυσμαθὴς μαθητὴς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου θὰ λαμβάνῃ τὴν βάσιν. Ἐπλημύρισεν ἡ Ἀθήνα ἀπὸ φροντιστήρια τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσης. Καὶ αὐτοὶ οἱ θυρωροὶ καὶ αἱ ὑπηρέτριαι μανθάνουν ἀγγλικά. Δὲν φαντάζομαι νὰ θεωρηθῇ κακὸν νὰ χάρισῃ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος εἰς τὰ Ἑλληνόπουλα τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ἓνα φροντιστήριον τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης δωρεὰν καὶ μὲ διδασκάλους παιδαγωγούς. Κατὰ τὰ 6 ἔτη τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ὁ μαθητὴς θὰ ἀποκτήσῃ κάποιαν γνωριμίαν μὲ τὰς μεγάλας διαφορὰς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, μὲ τὴν δοτικὴν πτώσιν, τὸ ἀπαρέμφατον, τὴν μετοχήν, τὰς προθέσεις, τὴν δυνητικὴν ὀριστικὴν, τὰς δευτερευούσας προτάσεις μὲ τὸ βασικὸν λεξιλόγιον τῆς συγχρόνου ζωῆς.

Εἰς τὸ γυμνάσιον ἡ ὁμιλία καὶ οἱ συνθέσεις εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν θὰ βαθμολογοῦνται ὡς κύριον μάθημα, ἀλλ' εἰς τὰ γραπτὰ τῶν ἐξετάσεων τὰ ζητήματα θὰ δίδωνται μόνον ἐκ τῆς συγχρόνου Ἀττικῆς καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὡς γίνεται τῶρα.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς θὰ διδάσκωνται ὡς ἰδιαιτέρον μάθημα ἀνευ ἀπορριπτικῆς βαθμολογίας ἀπὸ 10. 20.

Τελεία ἀποτυχία χαρακτηρίζει σήμερον τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, διότι

α) Ψυχία μόνον ἐκ τοῦ πνευματικοῦ πλούτου παρέχονται εἰς τοὺς μαθητὰς μὲ τὸ νὰ κατασπαταλᾷται γιόνος πολῦτιμος εἰς τὰς γλωσσικὰς δυσκολίας τοῦ

κειμένου, β) δὲν αὐτενεργοῦν οἱ μοθηταὶ ἕνεκα τῆς χρήσεως σχολικῶν βοηθημάτων καὶ γ) οἱ διδάσκοντες στεροῦνται εἰδικότητος διότι σπαταλοῦν τὰς δυνάμεις καὶ τὸν χρόνον τῶν εἰς πολυμερῇ καὶ ξένην ἀπασχόλησιν.

Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Σοφοκλῆς καὶ οἱ λοιποὶ γίγαντες τοῦ πνεύματος δὲν ἔγραψαν διὰ μικροὺς μαθητὰς, ἀλλὰ δι' ἄνδρας ὠρίμους καὶ μορφωμένους. Ἐὰν κανεῖς μάντις τοὺς ἔλεγεν ὅτι εἰς ἓνα μακρινὸν μέλλον ἀναγνώσται τῶν θὰ ἐγίνοντο μικροὶ μαθηταί, δὲν θὰ τὸ ἐπίστευον.

Παρ' ὅλα ταῦτα τὸ ἰσχυρότερον μορφωτικὸν μέσον τῶν μαθητῶν μας πρέπει νὰ γίνουν οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς. Μορφώνεται κανεῖς μόνον κοντὰ εἰς τοὺς μεγάλους διδασκάλους καὶ μὲ τὰ βιβλία τῶν μεγάλων συγγραφέων. Θὰ τοὺς διδάξωμεν μὲ ἀφθονον παροχὴν ἀπὸ στερεότυπα κείμενα ἐν εἴδει διαλέξεων, ἀνευ χρονοτριβῆς εἰς τὴν γλώσσαν, δι' ἀναλύσεως τοῦ περιεχομένου καὶ ἐκλεκτῆς μεταφράσεως εἰς πεζὸν μὲ προσπάθειαν ἐκ μέρους τοῦ μαθητοῦ νὰ ἔχῃ ἡ μετάφρασις τοῦ τὴν ἀκριβείαν, τὴν ΔΥΝΑΜΙΝ, τὴν βραχυλογίαν καὶ τὴν χάριν τοῦ πρωτοτύπου. Ἡ μεταφραστικὴ ἐργασία εἶναι ὀρίστη πνευματικὴ ἀσκήσις.

Τὸ καλύτερον μάθημα διὰ τοὺς μαθητὰς, πνευματικὴ ἀπόλαυσις καὶ ἐφόδιον διὰ τὴν ζωὴν, θὰ εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ὁ μαθητὴς θὰ ἀγαπήσῃ τὸ μάθημα, διότι δὲν θὰ φοβᾶται τὸν ἀπορριπτικὸν βαθμόν.

Ἀς πάρωμεν ὡς παράδειγμα τὸν Φαίδωνα τοῦ Πλάτωνος. Θὰ τὸν διδάξωμεν ὁλόκληρον καὶ ὄχι μόνον νὰ ἐννοήσῃ ὁ μαθητὴς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τὴν λογοτεχνικὴν τοῦ χάριν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, διότι ἄλλως θὰ κινδυνεύσωμεν νὰ κάμωμεν τοὺς μαθητὰς μὲς πνευματιστὰς. Αἱ Πλατωνικαὶ ἀντιλήψεις περὶ ψυχῆς ζοῦν σήμερον εἰς τοὺς πνευματιστὰς, ἐνῶ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφήν.

Ὁ Ἐπιτάφιος τοῦ Περικλέους θὰ διδασθῇ ὡς τὸ ἀριστον ἐγχειρίδιον τῆς πολιτικῆς, τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἀληθινῆς δημοκρατίας καὶ ὕμνος τῆς ἀξίας τοῦ στρατιώτου. Καὶ ὄχι ὡς κάτι ἀφορῶν τὸ μακρινὸν παρελθόν, ἀλλὰ κάτι τὸ ὅποῖον ζῶμεν σήμερον. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιάται εἶναι σήμερον ἀντιμέτωποι ἀλλήλων. Τὰ ὀνόματα μόνον ἤλλαξαν.

Ἡ Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους θὰ διδασθῇ μὲ βάσιν τὴν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν, αἰσθητικὴν ἀνάλυσιν καὶ φιλοσοφικὴν ἀνάλυσιν.

Ἡ Ἀντιγόνη ΖΗ, σήμερον. Ἐκατομύρια ἀνθρώπων ΖΟΥΝ σήμερον τὸ δῖλημμα τῆς Ἀντιγόνης.

Ὁ Ὀμηρος δὲν θὰ διδασθῇ μόνον ὡς ἀριστος διδάσκαλος τῆς ποιητικῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ πανεπιστήμων τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἀφθαστος εἰς τὴν ψυχολογίαν, τὴν παρατηρητικότητα, τὰ εὐγενῆ οἰσθήματα καὶ τὴν σοφίαν.

Ὁ Δημοσθένης πρέπει νὰ διδασθῇ ὡς πολιτικός, ὄχι ὡς ρήτωρ. Εἶναι ὁ βαθὺς γνώστης τῆς πολιτικῆς τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς πολιτικῆς τῶν ὁλοκληρωτικῶν καθεστώτων.

Δικαίως ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἔχα-

ρακτηρίσθη ὡς ἀνθρωπισμός, ὡς ἀνθρωπογνωσία, ὅπως λένομεν σήμερον. Καὶ ἐδῶ ὅμως χρειάζεται ΠΡΟΣΟΧΗ. Ἡ μελέτη πρέπει νὰ γίνη ἐν ἀντιπαροβολῇ πρὸς τὸν Χριστιανισμόν καὶ τὴν προόδον, τὴν ὅποιαν ἐπειτέλεσεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας. Χωρὶς τὸ φῶς τὸ χριστιανικὸν καὶ τὸ σημερινὸν ἐπιστημονικὸν δὲν δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων.

Μία τοιαύτη διδασκαλία δηλαδὴ ἐν ἀντιπαροβολῇ πρὸς τὸν Χριστιανισμόν καὶ τὴν σημερινὴν ἐπιστήμην δύναται νὰ δώσῃ τὰ θεμέλια μιᾶς πραγματικῆς ΑΝΩΤΑΤΗΣ μορφώσεως.

Ἡ μόρφωσις αὕτη εἶναι ἀπαραίτητος δι' ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ σχολεῖα προπαντὸς διὰ τὰς τεχνικὰς σχολὰς (μετὰ βαθμολογίαν ἀπὸ τοῦ 10-20 ἄνευ ἀπορρίψεως), διότι ἡ ἀποκλειστικὴ φυσικομαθηματικὴ μόρφωσις, εἰς τὰς τεχνικὰς σχολὰς ὑπάρχει κίνδυνος νὰ μορφώσῃ ἀνθρώπους «χωρὶς ψυχὴν», ἕνα εἶδος «ἡλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων». Τὸ ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι ἐπληθύνθησαν σήμερον ἐπικινδύνως εἶναι ΚΟΙΝΟΝ ΜΥΣΤΙΚΟΝ. Ἡ ἀνθρωπότης διατελεῖ ὑπὸ τὸ φῶσμα τῆς πυρηνικῆς καταστροφῆς ἐξ οὐτίας τοῦ πλῆθους τῶν ἀνθρώπων «χωρὶς ψυχὴν», τῶν ἀνθρώπων ποὺ δὲν βλέπομεν τὴν ψυχὴν των καὶ γι' αὐτὸ δὲν πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει καὶ δὲν τὴν καλλιεργοῦν.

Διὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἡ προσοχὴ τοῦ μαθητοῦ στρέφεται πρὸς τὸ πολυτιμότερον ποῦ ἔχει ὁ ἄνθρωπος, τὴν ΨΥΧΗΝ. Ὁ μαθητὴς βλέπει τὴν ψυχὴν του, ἀποκιτᾷ ἀκράδαντον πεποίθησιν ὅτι ὑπάρχει ἡ ψυχὴ του καὶ ἐπιδίδεται στὴν καλλιέργειαν αὐτῆς.

Ὅταν οἱ μαθηταὶ τοῦ ἠρώτησαν τὸν ἀποθνήσκοντα Σωκράτη, ποῖα ἦτο ἡ τελευταία του ἐπιθυμία, ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν: «νὰ καλλιεργῇτε τὴν ψυχὴν σας, αὐτὸ ποῦ πάντοτε ζητῶ ἀπο σᾶς τοὺς μαθητάς μου».

Καὶ ἡ ὀρθογραφία πρέπει νὰ βαθμολογῇται ἀπὸ τοῦ 10-20 ἄνευ ἀπορριπτικῶν βαθμῶν. Μετ' αὐτὸ δὲν θέλω νὰ εἶπω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται ἡ κατάρτισις τῶν μαθητῶν καὶ εἰς τὴν ὀρθογραφίαν ἀλλ' εἶναι ἄδικον αὐτό, ποῦ γίνεται ἀπὸ μερικοὺς εκπαιδευτικούς, νὰ ἀπορρίπτουν τοὺς μαθητάς, διότι εἶναι ἀνορθόγραφοι. Συγχέουν τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν ὀρθογραφικὴν ἱκανότητα. Ἐγνώρισα καθηγητρίδας ἀνορθογράφους, αἱ ὁποῖαι ὅμως τοὺς μαθητάς ἐβαθμολογοῦν αὐστηρότατα διὰ τὰς ἀνορθογραφίας καὶ τοὺς ἀπερρίπτουν. Ἐκ μέρους μου αἰσθάνομαι μίαν ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν, ὅταν ἀναγιγνώσκω τὸς ἀνορθογράφους ἐπιστολὰς φίλων μου ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ. Δὲν νομίζω ὅτι χάνει τίποτε ἡ ὡραία βυζαντινὴ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Οἰκουμένου εἰς τὸ ἡρειπωμένον μοναστήρι τῆς Ὑπαπαντῆς τῶν Μετεώρων, διότι τὸ ὄνομα τοῦ Ἀγίου ἔχει γραφῇ δύο φορές ἀνορθόγραφα μετὰ Η καὶ Ἡκουμένης».

Γ'.

Καὶ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν πρέπει νὰ διδάσκεται ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸ μάθημα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ νὰ βαθμολογῇται ὁμοίως ἀπὸ τοῦ 10-20 ἄνευ ἀπορριπτικῆς βαθμολογίας. Ἐγνώρισα

κάποτε ἕναν ἀρχιμανδρίτην καθηγητὴν, ὁ ὁποῖος εἶχε ταράξει τοὺς μαθητὰς μετὰ δυᾶρια καὶ τριᾶρια καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ μισήσουν τὰ θρησκευτικά. Ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ γίνηται ἀπὸ στερεότυπα κείμενα τῆς Καίνης Διαθήκης καὶ τῶν Ἑβδομήκοντα διὰ βραχείας ἀναλύσεως τοῦ περιεχομένου, μετὰ βάσιν τὴν σημερινὴν ζωὴν τοῦ πεπολιτισμένου ἀνθρώπου καὶ διὰ μετὰφράσεως πιστῆς καὶ μετὰ δυνάμιν, βραχυλογίαν καὶ χάριν ἐκ μέρους τοῦ μαθητοῦ. Ἀπαραίτητως πρέπει νὰ διδαχθοῦν οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαυὶδ καὶ οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ διδασκαλία αὕτη θὰ γίνη ἡ βάσις νὰ ἀγαπήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν μελέτην αὐτῆς ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν πρωτοτύπων καὶ εἰς τὸν μετέπειτα βίον.

Ἐκτὸς τῶν Ἀρχαιοελληνιστῶν καθηγητῶν πρέπει νὰ ὁμιλοῦν ἀπαιτῶς καὶ νὰ γράφουν τὴν σύγχρονον Ἀττικὴν καὶ οἱ δημοδιδάσκαλοι καὶ οἱ Θεολόγοι καθηγηταὶ καὶ οἱ ἱερεῖς. Ἡ σύγχρονος Ἀττικὴ προσορίζεται νὰ γίνη μίαν ἡμέραν ἡ Χρυσὴ Διεθνὴς γλῶσσα τῆς Διεθνούς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Μόνον οὕτω διὰ τῆς εἰδικεύσεως τῶν φιλολόγων καὶ τῆς ἀναβιώσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὴν ἐκκλησίαν θὰ κάμωμεν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ἀγαπήσῃ τοὺς πνευματικοὺς θησαυροὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας μας. Θὰ ἀναβιώσωμεν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅχι μετὰ σκοπὸν νὰ τὴν ὁμιλήσῃ ὁ ναύτης καὶ ὁ ἀγρότης καὶ ὁ ἐργάτης—οὐδεμία τοιαύτη ἀνάγκη ὑφίσταται, ἀλλὰ διὰ καθαρῶς διδακτικῶν σκοποῦς.

Ἀνάλογον σύστημα θὰ ἐφαρμόσουν καὶ οἱ Λατινισταὶ καθηγηταὶ διὰ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν. Μόνον διὰ τῆς ὁμιλίας θὰ μάθουν Λατινικά, ὅσοι τὰ χρειάζονται.

Οἱ Νεοελληνισταὶ καθηγηταὶ διὰ τῆς εἰδικεύσεώς των εἰς τὴν Ἱστορίαν καὶ τὰ Νεοελληνικά θὰ θέσουν τὰ θεμέλια διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Αὐτοὶ θὰ ρυθμίσουν τὴν πορείαν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς καὶ θὰ διδάξουν τοὺς μαθητὰς νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ γράφουν τὴν νέαν Ἑλληνικὴν μετὰ σαφήνειαν, μετὰ δυνάμιν καὶ μετὰ χάριν.

Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ διδαχθοῦν νὰ χειρίζονται ἐξ ἴσου καλῶς καὶ τὴν δημοτικὴν καὶ τὴν καθαρῆν. Αἱ γλωσσικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ δημοτικῆς καὶ καθαρῆς δὲν εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ θεωρηθοῦν ἐμπόδιον εἰς τὴν μόρφωσιν. Εἰς τὴν Ἑλβετίαν χρησιμοποιοῖ ὁ Ἑλβετικὸς λαὸς τρεῖς διαφορωτάτας γλώσσας, τὴν Γερμανικὴν, τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Ἰταλικὴν. Καὶ ὅμως αἱ μέγισται αὐταὶ γλωσσικαὶ διαφοραὶ δὲν ἐμποδίζουν τὸν Ἑλβετικὸν λαὸν νὰ ἴσταται εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῆς μορφώσεως καὶ τῆς εὐθυμερίας. Εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ἐπίσης χρησιμοποιοῦν τρεῖς δυσκολωτάτας γλώσσας, τὴν Οὐγγρικὴν, τὴν Γερμανικὴν καὶ τὴν Τσεχικὴν. Ἀλλὰ καὶ εἰς κάθε πολιτισμένον λαὸν σήμερον δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ γνωρίσῃ κανεὶς μόνον τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν. Τὸ σύνθημα εἶναι: Περισσότεραι ξέναι γλῶσσαι καὶ χωρὶς τὴν μεσολάβησιν τῆς μητρικῆς γλώσσης.

Παρατηρήσατε τί γίνεται σήμερον εἰς τὰς Ἀθή-

ΣΩΜΑΤΙΚΗ, ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ, ΨΥΧΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

*Υπό ΙΩΑΝ. ΜΑΛΕΓΙΑΝΝΑΚΗ, Δημ(λ)ου Καστελλίου—Πεδιάδος

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

(Τοῖς Μητρόθεν ἢ Πατρώθεν οὐκ εὔ γεγόναν· ἀνεξάλειπτα παρακολουθεῖ τὰ τῆς δυσγενείας ὄνειδῃ παρὰ πάντα τὸν βίον) λέγει ὁ Πλούταρχος.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς οἰκογενείας ὡς καὶ τῶν λοιπῶν παραγόντων τῆς ἀγωγῆς μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ παιδιοῦ.

Σωματικὴ ἀγωγή

Τὸ παιδί ἐγεννήθη πρὸ ὀλίγου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀρχίζει τὸ βαρὺ καὶ ἱερὸν ἔργον τῆς ἀνατροφῆς. Ἡ φροντίς τὴν ὁποίαν θὰ λάβουν περὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ θὰ καθορίσῃ κατὰ μέγα ποσοστὸν τὸ μέλλον τοῦ. Ἡ πλα-

νας. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ αἱ Ἀττίδες προσπιθοῦν νὰ μάθουν τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Ὅποιος τεραστίας δυσκολίας πρέπει νὰ κατανικήσῃ ὁ Ἕλληνας, ἵνα μάθῃ τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Αὐταὶ εἶναι ὑπολογίσιμοι γλωσσικαὶ διαφοραὶ τεράστιαι, αἱ ὁποῖαι ὁμως δὲν ἀπογοητεύουν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐξοδεύουν χρήματα πολλὰ.

Πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς λίαν νωχελὴς ἄνθρωπος καὶ ὑποτιμῶν τὴν εὐφυΐαν καὶ ἀντίληψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ὁ ὑποστηρίζων σοβαρῶς ὅτι εἶναι ἐμπόδιον εἰς τὴν μόρφωσιν ἢ συννπαρεῖς δημοτικῆς καὶ καθαρευούσης. Ἐμπόδιον εἰς τὴν μόρφωσιν εἶναι ἢ συκοφαντήσεις τοῦ ἔργου τοῦ σχολείου, ἢ ἀπουσία σοβαρᾶς ἐργασίας, τὸ μὴ εἰδικευμένον διδακτικὸν προσωπικὸν καὶ τὸ ἀκατάλληλον τῆς μεθόδου, τῶν διδακτικῶν βιβλίων καὶ τῆς εκπαιδευτικῆς νομοθεσίας.

Ἡ ἀρχικὴ αἰτία τῆς διαφοροποιήσεως τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι ἡ μακρῶν δουλεία καὶ ἡ ἀπηνὴς δόλιξις τοῦ σχολείου καὶ τῆς μορφώσεως ἐκ μέρους τῶν κατακτητῶν. Κατέπεσεν τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀφαντάστως — ἡ γλῶσσα παρακολουθεῖ ὡς ἀλάνθαστον βαρόμετρον τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ — καὶ ἡ γλῶσσα ἐγίνε ἀπλὴ γεμάτη ἀπὸ χιλιάδας ξένων λέξεων, αἱ ὁποῖαι τὴν ἔκαμνον ἀγνώριστον. Τρεῖς φορές ἄλλοιμονον εἰς ἡμᾶς, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Ἡ κάθαρσις τῆς γλώσσης ἀπὸ τὰς χιλιάδας τῶν ξένων λέξεων, πού τὴν ἠσχημίζον καὶ τὴν διέστρεφον, ἐγέννησε τὴν καθαρεύουσαν.

Μὲ ἐξαιρέσιν τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ «δημοτικὴ» σήμερον σημαίνει: τάσις πρὸς τὰ ἀριστερά, πρὸς τὴν πρακτικὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς ἢ καὶ ὕλισμός, ἀλλὰ καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν λαόν, πρὸς τὴν φύσιν, πρὸς τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ποίησιν.

«Καθαρεύουσα» σημαίνει: τάσις πρὸς τὰ δεξιὰ, πρὸς τὴν θρησκείαν, τὴν πατρίδα, τὴν ἰδέαν καὶ τὰς θεωρητικὰς σπουδὰς.

στικότης τῆς παιδικῆς ψυχῆς εἶναι ἰδιότης ἢ ὁποῖα εἰς χεῖρας καλοῦ χειριστοῦ δύναται νὰ ἀποδώσῃ ἀνυπολογίστους εὐεργετικοὺς καρπούς. Ἡ ἀγωγή ἀρχομένη ἐγκαίρως καὶ ἐπενεργοῦσα ὀρθῶς ἐπιτυγχάνει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀξιοποίησιν ὅλων τῶν δημιουργικῶν σωματικῶν, πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν κληρονομικῶν ἱκανοτήτων καὶ ἀφ' ἑτέρου προλαμβάνει τὴν ἐκδήλωσιν καὶ καταστέλλει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιβλαβῶν προδιαθέσεων.

Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας νέας ὑποχρεώσεις καὶ νέα καθήκοντα μεγίστης σημασίας καὶ σπουδαιότητος ἐπιβάλλονται εἰς πάντας τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν ἀνατροφὴν καὶ διαπαιδαγώγησιν τῶν παιδιῶν ἢ ἐκπλήρωσις τῶν ὁποίων θὰ ρυθμίσῃ καὶ θὰ προσαρμόσῃ τὴν κλη-

Δὲν ἐξαλείφεται λοιπὸν ἡ διάκρισις μεταξὺ «δημοτικῆς» καὶ «καθαρευούσης» μὲ κανένα τρόπον, διότι φωτίζει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλλήνος. Πάντοτε θὰ ὑπάρχουν «ἀριστεροὶ» καὶ «δεξιοὶ» καὶ συνεπῶς πάντοτε θὰ ὑπάρχῃ «δημοτικὴ» καὶ «καθαρεύουσα». Ἀλλὰ καὶ δὲν μᾶς πειράζει ἡ διάκρισις αὐτή. Τουναντίον μᾶς ὠφελεῖ, διότι εἶναι ἐκφραστικὸς πλοῦτος.

Ἄλλ' ἐὰν οἱ Ἀρχαιοελληνισταὶ θὰ ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των τὸ φοβερόν ὄπλον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, οἱ Νεοελληνισταὶ δὲν θὰ ὕστερον διὰ τοῦ μαθήματος τῆς Ἱστορίας. Ἡ Ἱστορία εἶναι ἀπὸ τὰ κατ' ἐξοχὴν μορφωτικὰ μαθήματα. Ὁ Ἀδόλφος Χίτλερ ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὸν καθηγητὴν τοῦ τῆς Ἱστορίας εἰς τὸ γυμνάσιον δυστυχῶς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Τὸ μέγα προσὸν ἑνὸς λαοῦ, ἡ πολιτικὴ του ὥριμότης, ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς καλῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς Ἱστορίας.

Ὁ Ἀδόλφος Χίτλερ μᾶς ὑπενθυμίζει καὶ μίαν ὀρθοτάτην ἀρχὴν τοῦ, τὴν ἀρχὴν τῶν Φύρερ, δηλαδή τῶν ἀξίων ἡγετῶν. Ἡ διοίκησις τῆς εκπαιδεύσεως πρέπει νὰ εἶναι ἐμπιστευμένη εἰς τοὺς ἐνδεαγμένους ἄνδρας: Τὸ Ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον, οἱ Ἐπιθεωρηταὶ καὶ οἱ Διευθυνταὶ τῶν σχολείων θὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀρίστην λειτουργίαν τοῦ σχολείου. Ἡ μεγαλυτέρα προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ σχολείου. Ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ ἐποπτεία πρέπει νὰ λειτουργοῦν ἀγρόπνως. Ἐν περιπτώσει ποινῆς νὰ ἀφαιρῇται ἡ διεύθυνσις τοῦ σχολείου ἔνευ οἰκονομικῆς συνεπείας. Πάντως εἶναι ἀδύνατος ἡ τοποθέτησις τῶν ἀρίστων εἰς τὰς ἡγετικὰς θέσεις τῆς εκπαιδεύσεως ἄνευ πραγματικῶν δημοκρατικῶν κυβερνήσεων.

Ἡ ἀληθὴς δημοκρατία εἶναι ἡ μήτηρ ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐπομένως καὶ τῆς καλυτέρας ἐκπαιδεύσεως.

ρονομηθείσαν ιδιοσυστασίαν πρὸς τοὺς δρους καὶ ἐπιταγὰς τοῦ περιβάλλοντος.

Σαφῶς ἀποδεδειγμένον εἶναι καὶ ἀνεπίδεκτον ἀμφισβήτησεως διὰ τὴν ὕλικήν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀτμόσφαιρα ἐντὸς τῆς ὁποίας ζῇ καὶ κινεῖται τὸ παιδί ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς του ἀποτελεῖ σοβαρὸν παράγοντα ὁριστικῆς διαμορφώσεως τῆς προσωπικότητός του.

Διὰ τοῦτο ἡ οἰκογένεια, ὡς ἀποτελοῦσα τὸ πρῶτον ὕλικόν καὶ ἠθικοπνευματικόν περιβάλλον ἀσκέει πρωτεύοντα ρόλον καὶ ἐπίδρασιν βασικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διαμόρφωσιν τῆς προσωπικότητος τοῦ παιδιοῦ. Ἡ οἰκογένεια, εἶναι ἡ πρώτη κοινωνία τὴν ὁποίαν γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς τὴν ὁποίαν γεννιῶνται, σφυρηλατοῦνται καὶ ἀναπτύσσονται οἱ πρῶτοι ἠθικοὶ ψυχικοὶ καὶ πνευματικοὶ δεσμοὶ μετὰ τῶν ὄλων τῶν μελῶν αὐτῆς.

Ἡ οἰκογένεια καλῶς λειτουργοῦσα ἀποτελεῖ μίαν ψυχοπνευματικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἐνότητα μὲ ἰσχυράν ἀλληλεγγύην ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀναπτύσσεται τὸ πρῶτον εὐγενὲς καὶ ἰσχυρὰ ψυχικὴ ἔνωσις καὶ γεννῶνται τὰ συναισθήματα σεβασμοῦ, δικαιοσύνης, ἀγάπης καὶ προσηλώσεως πρὸς τὰς ἀνθρωπίνους ἀξίας.

Τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον ἀποτελεῖ τὸ ἐργαστήριον τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ ψυχικοῦ ἐξευγενισμοῦ τοῦ παιδιοῦ. Ἡ ἐντὸς δὲ αὐτοῦ κυριαρχοῦσα γλυκεῖα, ἀπέραντος, ἀνιδιότατης, τρυφερὰ καὶ μέχρις αὐτοθυσίας μητρικὴ ἀγάπη, καθιστᾷ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μητρὸς ἐπὶ τῶν τέκνων, περισσότερον ἀποτελεσματικὴν καὶ ἐξ' ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ρυθμίζει κατὰ ποσοστὸν ἀνώτερον τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν καὶ ἀνατροφὴν τοῦ παιδιοῦ.

Ἡ μητέρα διαμορφώνει τὴν ὑγείαν καὶ τὴν καρδίαν τῶν τέκνων τῆς. Ἡ μητέρα δύναται διὰ τῆς εὐγενείας τῆς καὶ τῶν φωτεινῶν τῆς φροντίδων νὰ κτυπήσῃ σοβαρότατα τὴν δύναμιν τῆς νοσώδους κληρονομικότητος. Ἡ μητρικὴ ἀγάπη, εἶναι παντοδύναμος εἰς τὴν ἀγωγὴν διὰ τοῦτο καὶ ἡ εὐθύνη τῆς μητρὸς εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων τῆς εἶναι τεραστία. Ὅρθως ὡς ἐκ τούτου ὠνομάσθη ἡ πρώτη διδομένη ἀνατροφή «Μητρικὴ ἀγωγή».

«Ἀπὸ τῆς μητρικῆς ἀγκάλης ἀπορρέουσι τὸ πνεῦμα, τὰ ἥθη, αἱ προλήψεις καὶ αἱ ἀρεταὶ καὶ θεοὶ Ἐθνῶν, ἔλεγεν ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῖς».

Τοιαύτη λοιπὸν εἶναι ἡ ἐπίδρασις τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδιῶν, ὥστε δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν διὰ τὴν ὕλικήν κατὰστασιν τῆς οἰκογενείας καὶ ὁ Βαθμὸς τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς δίδει τὸ μέτρον τῆς ἐξελιξεως μιᾶς κοινωνίας καὶ προδιαγράφει τὸ μέλλον αὐτῆς.

Ἡ τοποθέτησις τῆς ἀνατροφῆς τοῦ παιδιοῦ εἰς δευτερεύουσαν μοῖραν χάριν προσκαιρῶν ἀπασχολήσεων καὶ ἐπιδιώξεων ἀποτελεῖ ἐγκληματικὴν τακτικὴν εἰς βάρος ὅχι μόνον τοῦ διαπαιδαγωγουμένου καὶ τῆς κοινωνίας ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς οἰκογενείας. Ἡ οἰκογένεια πρῶτη θὰ ὑποστῇ τὰς συνεπείας τῆς ἐσφαλμένης

ἀνατροφῆς καὶ ἡ οἰκογένεια πρώτη θὰ αἰσθανθῇ τὴν χαρὰν καὶ ἱκανοποίησιν ἀπὸ τὴν καλὴν σωματικὴν καὶ ψυχοπνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ παιδιοῦ.

Διὰ τὴν ὀρθὴν ἐκπλήρωσιν ὅμως τοῦ ἱεροῦ ἔργου τῆς ἀνατροφῆς ὠφέλιμον εἶναι ἡ ἐνημέρωσις παντὸς ἀσχολουμένου μὲ τὴν ἀνατροφὴν καὶ διαπαιδαγωγῶν τῶν παιδιῶν ἐπὶ διαφόρων στοιχειῶδων ὑγιεινῶν, ψυχολογικῶν καὶ παιδαγωγικῶν γνώσεων, ἵνα ὀρθότερον ἐνεργῇ καὶ ἐπιτυχέστερον ἀντιμετωπίζῃ τὰς ἐκάστοτε ἐκδηλώσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας ὥστε τὸ παιδί ἐνηλικιούμενον δυνηθῇ καὶ ἐκπληρῶσιν τὸν προορισμόν του ἐν τῇ ζωῇ. Ἡ ζωὴ ὅμως εἶναι ἕνας ἀγὼν συνεχῆς καὶ δύσκολος τοῦ ὁποίου οὐδεὶς δύναται νὰ προκαθορίσῃ τὴν ἐξέλιξιν διότι παρούσάζει πολλάκις ἀπιθάνους ἐκπλήξεις καὶ ἀπροβλέπτους μεταπτώσεις. Εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν θὰ ἐπιτύχῃ εὐχερέστερον ὁ δυνάμενος νὰ ἀντιμετωπίσῃ πᾶσαν ἀντιξοότητα ἐπιτυχῶς. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ὀπλίσωμεν τὰ παιδιὰ μὲ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα ἐφόδια δεξιότητος καὶ προσόντα σωματικὰ ἠθικοχριστιανικὰ διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Πρωτεύουσαν θέσιν διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἔχει ἡ ὑγιεινὴ κατὰστασις τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ ἀρτίαν ἀνάπτυξιν τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος. Οἱ περὶ τὴν ἀγωγὴν ἀσχολούμενοι δεόντως ἔχουν ὑπ' ὄψιν τὸν ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ σώματος προηγείται τῆς ζωῆς τοῦ πνεύματος «πρῶτον ζῆν ἔπειτα φιλοσοφεῖν» κατὰ λατινικὸν ρητόν.

Ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἔχῃ ἐνίσχυμένον τὸ σῶμα, ὅταν καταστήσῃ χαλύβδινον τὸν ὁργανισμόν του, ὅταν ἔχῃ ἰσχυροποιήσῃ τὸ νευρικόν του σύστημα, τότε ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένος εἰς ὅ,τι τὸν προσβάλλει γίνεται περισσότερον κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἐκείθεν περισσότερον προσιτὸς εἰς τὰ καλὰ αἰσθήματα καὶ εἰς τὸ λογικόν. Ἀληθῆς χαρὰ καὶ εὐχαρίστησις φυσικωτάτη εἶναι νὰ αἰσθάνεται τις τὸν ἑαυτόν του ἐντὸς σώματος ὑγιοῦς καὶ ζωηροῦ τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ μέλη, ὅλα τὰ ὄργανα λειτουργοῦν καλῶς.

Ἐν ἀντιθέσει τὸ ἄτομον τὸ ὁποῖον ἔχει ἡλαττωμένην τὴν ἄμυναν τοῦ ὁργανισμοῦ, τοῦ ὁποίου εὐκόλως προσβάλλεται ἡ ὑγεία, τὸ ὁποῖον ἀδυνατεῖ νὰ ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς ἐνδεχομένας κακουχίας καὶ στερήσεις, τὸ ὁποῖον συνθλίβεται ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὰς προσπάθειας καὶ τὸ ὁποῖον βλέπει τὴν δραστηριότητά του σταματῶσαν ἀπὸ ἕνα σῶμα φιλάσθενον, ἄτονον καὶ καχεκτικόν, ἀδυνατεῖ νὰ ἀποδώσῃ πνευματικῶς καὶ τὴν ψυχὴν του ταρασσῇ καὶ βασανίζει ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία.

Ἀληθῶς πόσας θλίψεις θὰ ἀπέφυγον διὰ τὸν ἑαυτόν των καὶ πόσα κακὰ διὰ τὰ τέκνα των οἱ γονεῖς ἐάν ἐφρόντιζον περισσότερον διὰ τὴν ἀρτίαν σωματικὴν διάπλασιν, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν πλήρους ὑγείας καὶ διὰ τὴν βαθμιαίαν σκληραγωγίαν τῶν τέκνων.

Διὰ τοῦτο πρωταρχικόν μέλημα τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ παιδιοῦ εἰς ἄνθρωπον ὑγιᾶ καὶ ζωηρόν, ἱκανὸν νὰ ὑποφέρῃ

καὶ νὰ ἀντιμετωπίζῃ τοὺς κόπους καὶ τὰς κακουχίας τὰς ὁποίας ἡ ζωὴ τοῦ ἐπιφυλάσσει.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου δεόντως κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον προφυλάσσεται τὸ παιδί ἀπὸ τὰς διαφόρους μολυσματικὰς νόσους. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου εἶναι ἀνάγκη ὅπως ἡ οἰκογένεια καὶ πρὸ πάντων ἡ μητέρα εἶναι κάτοχος γνώσεων ὑγιεινῶν ὥστε ἐν συνεννοήσει πάντοτε μετὰ τοῦ ἱατροῦ τῆς οἰκογενείας προλαμβάνουν τὰς διαφόρους παθήσεις καὶ ἀσθενείας τῶν τέκνων τῶν. Πόσα δράματα καὶ τραγωδίαὶ ὑφίσταται ὁ κόσμος ἀπὸ ἐπακόλουθα νόσων τὰς ὁποίας ἡδύνατο νὰ προλάβῃ καὶ λόγω ἀγνοίας στοιχειωδῶν γνώσεων ὑπέστη. Πόσαι οἰκογενεακαὶ ἀνωμαλῖαι, ἀγωνίαι καὶ οἰκονομικαὶ καταστροφαὶ θὰ ἀποφεύγοντο ἐὰν ἡ οἰκογένεια ἐγνώριζεν νὰ προλαμβάνῃ, νὰ προφυλάσῃ καὶ ἐγκαίρως νὰ ἀντιμετωπίζῃ διαφόρους μολυσματικὰς καὶ μεταδοτικὰς ἀσθενείας.

Ἡ ἔλλειψις προνοίας διὰ τὴν πρόληψιν τῶν διαφόρων νόσων εἶναι, ὅπως ἐχαρακτηρίσθη εἰς ὑπόμνημα τῆς ἱατροχειρουργικῆς ἐταιρίας Ἀθηνῶν πρὸς τὸ Σὸν Ὑπουργεῖον Παιδείας κατὰ τὸ 1940 «ὥς νὰ ἀφήνωμεν τοὺς ληστὰς ἀνενοχλήτους καὶ τοὺς διαβάτας εἰς ἓνα σκότος ἀγνοίας περὶ αὐτῶν, ν' ἀσχολούμεθα δὲ μόνον μετὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ληστευομένων μετὰ προθυμίαν ζηλευτὴν».

Γενικῶς ἡ ὑγεία τοῦ παιδιοῦ δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν προλήψεων καὶ δυσισχυρισμῶν ἀλλὰ νὰ ἐξυπηρετῇται ἀπὸ τὰ φῶτα τῆς Ἐπιστήμης. Πᾶσα διαταραχὴ τῆς ὑγείας τοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ τίθεται ἀμέσως ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ ἱατροῦ, ἵνα ἀποσοβῇται ἡ δυσμενὴς ἐξέλιξις καὶ ἡ ἐκ ταύτης βλάβη ἐπὶ τοῦ τρυφεροῦ καὶ εὐπροσβλήτου παιδικοῦ ὁργανισμοῦ.

Πλὴν τῆς μερίμνης διὰ τὴν πρόληψιν καὶ ἔγκαιρον καὶ ὀρθὴν καταπολέμησιν τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν προσπάθεια ἐξασφαλίσεως ὑγιεινῆς καὶ ἐπαρκοῦς τροφῆς εἰς τὰ παιδιὰ πρέπει συνεχῶς νὰ καταβάλλεται. Ὁ ὑποσιτισμὸς τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀφίνει ἀνεξίτηλον τὴν καταστροφικὴν του ἐπίδρασιν. Πρῶτον εἰς δικαιώματα διατροφῆς μετὰ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας πρέπει νὰ ἔρχεται τὸ παιδί. Ἀλλοίμονον ἐὰν ἐξ αἰτίας τοῦ ὑποσιτισμοῦ ἐπῆρχετο ἑλλαττωματικὴ καὶ ἀνεπαρκὴς ἀνάπτυξις τούτου.

Οὐδὲν μέτρον θὰ ᾔτο δυνατόν νὰ ἀναπληρῶσιν ἀργότερον τὰς ἐκ τοῦ ὑποσιτισμοῦ δυσμενεῖς ἐπιδράσεις.

Ἡ καλλιτέρα τροφή κατὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν εἶναι τὸ μητρικὸν γάλα. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ θηλασμοῦ ὑπάρχει ἡ ἐσφαλμένη καὶ ἐγκληματικὴ νοοτροπία καὶ γνώμη ὅτι διὰ νὰ αὐξηθῇ ἡ παροχὴ τοῦ γάλακτος τῆς τροφῆς δεόντως γίνεται χρῆσις ὑπὸ ταύτης οἴνου ἢ ἄλλων οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν. Οὐδὲν σφαλερώτερον τούτου. Ὅπως κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν περίοδον ἀντεδείκνυται ἡ λήψις οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ θηλασμοῦ, τὸ οἰνόπνευμα κυκλοφορεῖ εἰς ὅλο-

κληρον τὸν ὁργανισμὸν τῆς μητρὸς διοχετεύεται διὰ τοῦ γάλακτος εἰς τὸν βρεφικὸν ὁργανισμὸν ἐπιφέρον σοβαρὰς νευρικὰς καὶ πολλακίς ὁργανικὰς διαταραχὰς. Δὲν θὰ ὑπῆρχεν ὑπερβολή, ἀλλὰ θὰ εὕρισκώμεθα ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν ὑγιεινῶν ἀπαιτήσεων ἐὰν ἐκηρύσσομεν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς χρήσεως τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν ὑπὸ τῆς κυοφορούσης καὶ θηλαζούσης μητρὸς καὶ ὑπὸ τῶν παιδιῶν.

Πλεῖστα ὁργανικαὶ βλάβαι, νευρικαὶ διαταραχαὶ καὶ ψυχοπνευματικαὶ παρεκκλίσεις ὀφείλονται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀλκοολισμοῦ. Ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει ἐπιτρέπεται ὁ ἐμποτισμὸς τοῦ παιδικοῦ ὁργανισμοῦ ὑπὸ οἰνοπνεύματος. Ἰδιαίτερώς τονίζεται τοῦτο καὶ ἐφιστᾶται ἡ προσοχὴ τῶν γονέων ἐπὶ τῆς χρήσεως τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν.

Κατὰ τὴν προσχολικὴν καὶ σχολικὴν περίοδον πλεῖστα, ὅσα σφάλματα διαπράττονται ὡς πρὸς τὴν διατροφήν ἐκ μέρους πρὸ πάντων εὐπόρων οἰκογενειῶν.

Παρατηροῦμεν πολλακίς τὰ τέκνα πλουσιῶν νὰ ἔχουν ἀπαραδέκτους ἰδιοτροπίας ὡς πρὸς τὸ φαγητὸν καὶ νὰ δημιουργοῦν σοβαρὰ προβλήματα εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς διατροφῆς τῶν. Ὅταν τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ὁργανικῆς παθήσεως ἢ ἀσθενείας, ὅποτε πρέπει ἀπαρεγκλίτως νὰ τηροῦνται αἱ ὑποδείξεις τοῦ ἱατροῦ, πρόκειται περὶ λαθῶν τῆς διαιτητικῆς ἀγωγῆς. Διότι ἐνῶ βλέπομεν παραπλεῦρως παιδιὰ πτωχῶν οἰκογενειῶν νὰ καταβροχθίζουν μετ' ἀπληστίας ἄρτον ἄνευ οὐδενὸς συμπληρώματος, τὰ τέκνα τῶν πλουσιῶν πρὸς τὰ ὁποῖα προσφέρεται προθύμως πᾶσα ἱκανοποίησις τῶν γαστρικῶν τῶν ἐπιθυμιῶν ἀποκρούουν τὴν ἐπαρκῆ λήψιν τροφῆς. Πρὸς τὰ μαμμόθρεπτα αὐτὰ δυστυχῇ παιδιὰ παρίστανται ἀνάγκη ἐγκαίρου ἀλλαγῆς τακτικῆς.

Ἀφοῦ τοὺς ἐξασφαλίσωμεν περισσότερον κίνησιν καὶ ζωὴν εἰς τὴν ὑπαιθρον πράγματα ἂτινα θὰ τοὺς αὐξήσουν τὴν δρεξίν πρὸς φαγητόν, ἀφοῦ μετὰ προσοχῆς ἀποφεύγωνται πρὸ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φαγητοῦ παρατηρήσεις, ἐπιπλήξεις τιμωρίαι, νευρικαὶ καὶ συναισθηματικαὶ διεγέρσεις ἢ τοὺς ἐξασφαλίσωμεν ἥρεμον καὶ ἀδιατάρακτον τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ, ἐπιδειξώμεν σταθερότητα. Τὸ παιδί τῆς πτωχῆς οἰκογενείας δὲν ἐγείρει ἀξιώσεις εἰμὴ μόνον δι' ὀλίγον ἄρτον διότι γνωρίζει καὶ ἔχει ἀποκτήσει συνείδησιν ὅτι δὲν ὑπάρχει δυνατότης ἱκανοποιήσεως ἡδυνήτων ἀπαιτήσεων.

Τὴν αὐτὴν συνείδησιν πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ καὶ τὸ παιδί τῶν εὐπόρων. Οὐδεμίᾳ ὑποχωρητικότητι δι' ἀλλαγὴν φαγητοῦ. Τὸ προσφερόμενον ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει νὰ ἀντικαθίσταται ὅσον καὶ ἂν τὸ παιδί ἐπιμένῃ. Καί, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἐπιμένῃ μετὰ πείσματος μάλιστα, μέχρι νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὑποχώρησιν τῶν γονέων του. Πρέπει ὅμως οἱ γονεῖς νὰ γνωρίζουν ὅτι τὸ παιδί ἐπιμένει μόνον ὅταν διαισθάνεται πιθανότητος κατισχύσεως καὶ ἐπιβολῆς καὶ ὅτι δὲν θὰ ἀπαιτηθοῦν πολλαὶ ἐπαναλήψεις διὰ νὰ

ΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΖΗ, Διδασκαλίσσης Παλ. Χώρας—Καρόστου

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

«Κόκκινη κλωστή δεμένη
στὴν ἀνέμη τυλιγμένη...»

Ποιὸς ἀπ' ὅλους μας ἀκούγοντας τὴ μαγικὴ αὐτὴ φράση, δὲν νοιώθει τὴ σκέψη του νὰ γυρ-
νᾷ πίσω, στὰ παιδικὰ του χρόνια, δεμένη στὴ
μαγικὴ κλωστὴ τῆς ἀνέμης τοῦ παραμυθιοῦ καὶ
νὰ ἀφίεται ἀδέσμευτὴ νὰ πλανηθῇ στοὺς φαν-
ταστικοὺς κόσμους, ὅπου ὁ ἥλιος καὶ τὸ φεγγά-
ρι, τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ζῶα, τὰ δένδρα καὶ τὰ λου-
λούδια μιλοῦν καὶ κρίνουν, ὅπου νεράιδες, μά-
γισσες, γοργόνες, βασιλοποῦλες καὶ πεντάμορ-
φες, ἐπεμβαίνουν στὴ ζωὴ τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώ-
πων καὶ ἀλλάζουν τὸ ρυθμὸ τῆς;

Γιὰ τὸ παιδί ποῦ ἡ ψυχὴ του εἶναι ἀκόμη
ἀγνή, ὅλα αὐτὰ τὰ παραμυθένια συμβάντα
προσφέρουν ἀμετρη εὐχαρίστησι, γι' αὐτὸ κι ὅλα

ἐπιτύχουν τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου πειθα-
ρίαν τοῦ παιδιοῦ.

Πρέπει ὅμως νὰ προσέξωμεν τὴν διαφορὰν
μεταξύ βιαίου ἐξαναγκασμοῦ καὶ σταθερότητος.
Ὁ βίαιος ἐξαναγκασμὸς δι' ἀπειλῶν, σωματι-
κῶν ποινῶν καὶ λοιπῶν τιμωριῶν πρὸς λήψιν
τροφῆς θὰ φέρῃ ἀντίθετα τοῦ ἐπιδιδωκομένου
σκοποῦ ἀποτελέσματα. Ἐνῶ ἡ ἡρεμία, ψυχραι-
μος καὶ ἀνευ προκλήσεων ἢ παρακλήσεων ἢ ἀ-
νησυχιῶν, ἢ μετὰ ἀδιαφορίας δυνάμεθα νὰ εἰ-
πώμεν σταθερότης, θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ταχεῖαν
ὀποχώρησιν τοῦ παιδιοῦ.

Ἄλλο μέλημα τῆς οἰκογενείας πρέπει νὰ
εἶναι ἡ καθαριότης. Ἡ καθαριότης ἐξαρτωμένη
καὶ αὕτη ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ παράγοντος πρέ-
πει νὰ τηρῆται καὶ νὰ ἐπιβάλλεται εἰς τὸ διη-
νεκές καὶ μετὰ σχολαστικότητος. Πλεῖσται ἀ-
σθένειαι καὶ παθήσεις ὀφείλονται εἰς τὴν ἔλλει-
ψιν καθαριότητος καὶ εἰς τὴν ἀδιαφορίαν ἐπὶ
τῶν συνεπειῶν τῆς μὴ τηρήσεως ταύτης.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς σημασίας τῆς ἐν γένει κα-
θαριότητος ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως, ἡ εὐπρεπὴς
καλαισθητικὴ καὶ καθαρὰ ἐμφάνισις τοῦ ἀτόμου
φανερώνει καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ. «Ὁ
βαθμὸς τοῦ πολιτισμοῦ ἐνὸς λαοῦ εἶναι ἀνάλο-
γος μὲ τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταναλισκόμενην ποσό-
τητα σάπωνος». Ἀψευδῆ εἰκόνα τῆς ζωῆς τῆς
οἰκογενείας καὶ τῆς νοικοκυρῶσύνης τῆς μητρὸς
ἀποτελεῖ ἡ καθαρὰ ἐμφάνισις τῶν τέκνων αὐτῆς.

Σπουδαίαν σημασίαν ἐπίσης διὰ τὴν ἀνά-
πτυξιν καὶ διατήρησιν τῆς υγείας εἶναι ὁ ὕπνος.

Τὰ παιδιὰ ἔχουν ἀνάγκη ἡρέμου καὶ ἡσυχου
καὶ περισσοτέρου ὕπνου. Πρὸ πάντων ἐπὶ τῶν
παιδιῶν τὰ ὅποια παρουσιάζουν σημεῖα νευρι-
κότητος ὁ ὕπνος πρέπει νὰ ἀποτελῇ προσεκτι-
κὴν φροντίδα καὶ πρωτεύον μέλημα τῶν γονέων.

τὰ γινόμενα σ' αὐτὰ ἐπιδροῦν παιδαγωγικὰ ἐπά-
νω τους.

Παιδικὴ ἡλικία χωρὶς παραμύθια εἶναι ἀνοι-
ξη χωρὶς λουλούδια καὶ χωρὶς ἀκτῖνες τοῦ
ἡλίου.

Ἔχομε τὰ ἑλληνικὰ παραμύθια καὶ τὰ ξένα.
Τὰ ἑλληνικὰ λαϊκὰ παραμύθια, ποὺ πολλὰ ἔχουν
τὴ βάση τους στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ μυθολο-
γία καὶ στοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου εἶναι ἀμέ-
τρητα. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, ποὺ στὸ βάθος του
ἔχει δημιουργήσει ἕνα πλῆθος παραμύθια, ποὺ
σκοπὸ ἔχουν νὰ εὐχαριστήσουν, νὰ παρηγορή-
σουν, νὰ διδάξουν, νὰ ἀναζωογονήσουν τοὺς
πόθους καὶ τίς ἐλπίδες τῆς καθημερινῆς ζωῆς
του. Τὰ κύρια βέβαια χαρακτηριστικὰ τῶν ἑλ-
ληνικῶν παραμυθιῶν εἶναι στὴν οὐσία κοινὰ
μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν παραμυθιῶν τῶν ξέ-
νων λαῶν, ὅμως μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων τὰ
ἑλληνικὰ παραμύθια ἔχουν πάρει ὁλοσδιόλου τὸ
ἑλληνικὸ χρῶμα κι' ἔχουν ἐναρμονισθῇ τελείως

Ὁ κανονικὸς καὶ ἀδιατάραχος ὕπνος εἶναι
ἀναγκαῖος ὅσον καὶ αὕτη αὕτη ἢ τροφή. Διὰ τὴν
ἐξασφάλισιν τούτου πρέπει νὰ ἀποφεύγεται ἐ-
πιμελῶς νὰ ἐξάπτεται ἡ συγκινητικότης καὶ ἡ
φαντασία τοῦ παιδιοῦ πρὸ τοῦ ὕπνου.

Ἱστορίαι, παραμύθια, γεγονότα κ.λ.π. προ-
καλοῦντα φόβον, τρόμον, ἀγωνίαν, ἐντόνους συγ-
κινήσεις πρέπει νὰ ἀποφεύγονται. Ὅλοι γνω-
ρίζομεν ὅτι καὶ ἡμῶν τῶν ἐνηλίκων ὁ ὕπνος χα-
λαροῦται καὶ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν συναισθημα-
τικότητα, τὰς ἀγωνίας καὶ τὰς φροντίδας τῆς
ἡμέρας. Ἀντιθέτως ἡ ἔλλειψις ἐπαρκοῦς ὕπνου
ἀποτελεῖ πραγματικὴν νευρικὴν καταστροφὴν.

Ἡ ἀϋπνία φέρει γενικὴν κατὰπτωσιν τοῦ παι-
δικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ προδιαθέτει τοῦτον εἰς
παντὸς εἶδους νόσους ὡς καὶ εἰς τὴν ὀλεθρίαν
ἐνέργειαν ἰσχυρῶν συγκινήσεων.

Ἡ συνήθεια ὀρισμένων μὲ τὴν δικαιολογίαν
τῆς ψυχαγωγίας νὰ ἔχουν τὰ τέκνα τῶν εἰς κέν-
τρα διασκεδάσεως, θέατρα καὶ κινηματογρά-
φους διανυκτερεύοντα, ἀποτελεῖ πρᾶξιν λίαν
ἐπιβλαβὴ ἐπὶ τῆς υγείας καὶ τοῦ νευρικοῦ συ-
στήματος τοῦ παιδιοῦ.

Ἡ παραμονὴ τοῦ παιδιοῦ εἰς κλειστοὺς χώ-
ρους συγκεντρώσεως, ἐντὸς τοῦ μολυσμένου ἀέ-
ρος τὸν ὁποῖον ἀναπνεύουν καὶ τῆς ἀϋπνίας τῶν
ὁποίων ὑφίσταται, καταστρεπτικὰ ἀμφότερα διὰ
τὴν σωματικὴν υγείαν τοῦ παιδιοῦ, ὑφίσταται
καὶ ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς ψυχικῆς σφαι-
ρας. αἱ ὁποῖαι καὶ θὰ ἔχουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς
διαμορφώσεως τοῦ χαρακτήρος. Πλὴν τῶν ἄλ-
λων φροντίδων περὶ τοῦ σώματος, ἡ φυσικὴ ἀ-
γωγή μέρος τῆς ὁποίας εἶναι τὸ παιγνίδι καὶ
ἡ γυμναστικὴ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς φυσιολο-
γικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀτόμου.

(Συνέχεια εἰς τὸ προσεχές)

μὲ τὸ ἑλληνικὸ κλίμα, τὰ ἑλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὴν ἑλληνικὴ φύση καὶ ζωὴ κι' ἔχουν, ὅπως λέγει ὁ ἐκλεκτὸς καθηγητὴς καὶ λαογράφος Γεώργιος Μέγας, «περιβληθῇ τὸ ἑλληνικὸν ἔνδυμα». Ἐπίσης, ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει «ἡ ἀξία ἡ λογοτεχνικὴ καὶ μορφωτικὴ τῶν ἑλληνικῶν λαϊκῶν παραμυθιῶν εἶναι μεγάλη, ὅπως ὅλα τὰ βουνήσια προϊόντα τῆς δημόδους ποιήσεως». Ὁ Νικόλαος Πολίτης θεωρεῖ τὰ παραμύθια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπανθίσματα ἐκλεκτῶν μνημείων τῆς δημόδους λογοτεχνίας, καθιστάμενα κοινὸν ἀνάγνωσμα, τὰ ὁποῖα συντελοῦν εἰς τὴν συντήρησιν τῶν καλλίστων κληροδοτημάτων τῆς πατρὸς κληρονομίας, ἀποκαλύπτοντα τρόπον τινὰ εἰς τὸν λαὸν τοὺς παρ' αὐτῷ ἐγκρυπτομένους θησαυροὺς καὶ μεταδίδοντα αὐτοὺς εἰς ὅλον τὸ ἔθνος!

Μὲ τὴ μεγάλη λογοτεχνικὴ τους ἀξία τὰ παραμύθια τέρπουν μικροὺς καὶ μεγάλους. Δὲν εἶναι ὁμῶς κατάλληλα γιὰ τὰ παιδιά. Γιαυτὸ χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ στὴν ἐπιλογὴ τῶν παραμυθιῶν, ποὺ προορίζονται γιὰ παιδικὰς συλλογές. Ἐπάνω στὸ θέμα αὐτὸ ἔχουν γίνεи πολλὰ καὶ ἀξιόλογες ἐργασίες ἐκ μέρους ἐκλεκτῶν Ἑλλήνων παιδαγωγῶν καὶ λαογράφων.

Παράλληλα βέβαια ὑπάρχουν καὶ τὰ ξένα παραμύθια. Παραμύθια τῆς Ἀνατολῆς μὲ τὴν πολλὴ τους σοφία, μὲ περιγραφὰς πλούτου καὶ χλιδῆς, παραμύθια τῆς δύσεως γεμάτα ἱπποτισμοὺς, πρηγκίτησες, δάση, πύργους καὶ μάγισσες· παραμύθια τοῦ βορρᾶ μὲ ὀμίχλες, δράκους χλωμὰς βασιλοποῦλες, νάνους καὶ ξωτικά. Παραμύθια ξένα λαϊκὰ καὶ παραμύθια γραμμένα ἀπὸ ἐκλεκτοὺς λογοτέχνες τοῦ εἵδους. Λαϊκὰς συλλογὰς σὰν τοῦ PERRAULT καὶ λογοτεχνικὰ δημιουργήματα σὰν τὰ παραμύθια τῶν ἀδελφῶν Γκρίμ, τοῦ Ἀντερσεν, τῆς Σέλμας Λάγκερλεφ.

Ἐχομε ἀκόμη τὸν πλοῦτο τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας, τῆς Ἡλιάδος καὶ τῆς Ὀδύσσειας τῶν μύθων τοῦ Αἰσώπου, ἀπὸ ὅπου μπορεῖ νὰ γίνῃ θαυμάσια ἐπιλογὴ τερπνῶν καὶ ὠφελίμων διηγήσεων γιὰ τὰ παιδιά. Φυσικὰ ὅπως εἴπαμε καὶ πρὸ πάντων, ἀπ' ὅτι προορίζεται γιὰ παιδικὸ ἀνάγνωσμα, πρέπει νὰ λείπουν τελείως τὰ τερατώδη πρόσωπα, τὰ τρομακτικὰ γεγονότα, οἱ ἀνήθικες πράξεις κ. λ. π.

Ὡς πρὸς τὴν παιδαγωγικὴ ἀξία τοῦ παραμυθιοῦ ὑπάρχουν βέβαια καὶ οἱ ἀντίθετες γνώμες καὶ ἀντιρρήσεις. Πολλοὶ δηλαδὴ θεωροῦν τὰ παραμύθια ἐπιβλαβὴ γιὰ τὴν ὀρθὴ κατάρτισι τοῦ παιδιοῦ. Πιστεύουν πῶς τὸ ἐμποδίζουν νὰ γίνῃ ἱκανὸ ν' ἀντιμετωπίσῃ ρεαλιστικὰ τὴ ζωὴ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ σαφὴ ἀντίληψη τῶν πραγμάτων. Ἐχομε τὴ γνώμη πῶς τὸ παραμύθι κάνει ὑπερτροφικὴ τὴν παιδικὴ φαντασία καὶ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καὶ ὁμῶς ὅπως λέγει γιὰ τὰ παραμύθια ὁ μέγας γάλλος συγγραφεὺς Ἀνατόλ Φράνς στὸ ὀνομαστὸ βιβλίο του "LE LIVRE DE MON AMI", «Μὴν φοβάσθε καθόλου πῶς ταραίζουν τὸ παιδί παραπλανῶντες τὸ πνεῦμα του μὲ τοὺς νάνους καὶ

τὶς νεράιδες. Τὸ παιδί ξέρει καλὰ πῶς στὴ ζωὴ δὲν παρουσιάζονται ποτὲ τέτοιες γοητευτικὰς ὀπτασίες». Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν φόβος νὰ βλάψουν τὰ καλοδιαλεγμένα παραμύθια τὸ παιδί. Τουναντίον ὅπως ἀναφέρει ὁ Φῶτος Πολίτης: «ἡ καλλιέργεια τῆς παιδικῆς φαντασίας καὶ ἡ τροφοδότησίς της μὲ μορφὰς παρμένες ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴν μυθολογίαν, εἶναι ἡ καλλιτέρα, φαντάζομαι γιὰ τὴν μικρὰν ἡλικίαν παιδαγωγικὴ. Τὸ παιδί εἶναι ἀγνὸ καὶ εἶναι ἀγνὸς καὶ ὁ λαὸς γιὰ τοῦτο τὸ καθαρὸ δημοτικὸ λογοτέχνημα μιλά ἄμεσα στὴν παιδικὴ ψυχὴ. Ὁ λαὸς ἀνέκαθεν ξεπέρασε τοὺς λογοτεχνικοὺς φραγμοὺς καὶ ἐνοιῶσε νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ τὴ φύση ὁλόκληρη, αἰσθάνθηκε σὰν πλάσματα ἀδελφικά τὰ ἄλογα, τὰ «νοητάκια», τοὺς σκύλους, τὰ πουλιά τὰ ζῶα. Ἡ βαθειὰ ἀγάπη τοῦ ἀγνοῦ λαοῦ γιὰ ὅλο τὸ ζωϊκὸ καὶ τὸ φυτικὸ βασίλειο, γέμισε τὴ λαϊκὴ ψυχὴ χαρὰ καὶ γέμισε τὴ φύση μορφὰς. Ἡ ξερατὶλα τῆς σημερινῆς ζωῆς μας, κληροδοτήμα δύο αἰώνων ἄδροςων, εἶναι ἀνάγκη νὰ λείψῃ, γιὰ νὰ εὐτυχῇ ὁ κόσμος. Καὶ ὀρθοποδεῖ ἡ παιδαγωγικὴ δταν πρὸς τέτοιαν κατεύθυνσιν βαδίζει». Καὶ ἄλλοι: «Τὸ παραμύθι ζῇ πάντα στὸ στόμα τοῦ λαοῦ, κι' ἡ φαντασία του δὲν ἐδυσμεύθηκε ἀπὸ τὸν χυδαῖον ὀρθολογισμόν. Ἀνάλογη ἀγνότης ἐκ μέρους μας ἀρκεῖ γιὰ νὰ οδηγηθοῦμε μὲ μοναχὸ δάσκαλο τὸ λαὸ μας σὲ δρόμους χαρὰς καὶ λυτρωμοῦ».

Ἀπ' ὅλες αὐτὰς λοιπὸν τίς ἔγκυρες γνώμες καταδεικνύεται ἡ μεγάλη παιδαγωγικὴ ἀξία τῶν παραμυθιῶν καὶ ἰδιαίτερα τῶν ἑλληνικῶν, ποὺ βοηθοῦν ν' ἀποκτήσουν τὰ παιδιά ἐθνικὴ προσωπικότητα, νὰ γνωρισθοῦν μὲ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ ν' ἀγαπήσουν ὅ,τι μπορεῖ ἀπ' αὐτὰ ν' ἀγαπηθῇ —

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ'

Γνωμικά, παραδόσεις, παροιμίες, ὁρύλλοι τοῦ λαοῦ μας.

Πολὺ μεγάλη παιδαγωγικὴ ἀξία ἔχουν καὶ τὰ διάφορα γνωμικά οἱ παροιμίες, οἱ παραδόσεις καὶ οἱ ὁρύλλοι τοῦ λαοῦ μας, ποὺ κρύβουν μεγάλες ἀλήθειες κι' εἶναι τὸ καταστάλαγμα τῆς πείρας καὶ τῆς σοφίας τοῦ λαοῦ μας, σ' ὅλη τὴν τρισεχιλιόχρονη ζωὴ του. Τὰ μεγαλύτερα ἰδίως παιδιά εἶναι σὲ θέση νὰ νοιώσουν θαυμάσια τοῦ λαογραφικοῦ μας αὐτοῦ θησαυροῦ καὶ ὠθοῦνται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καὶ στὴν προσωπικὴ ἐρευνα γιὰ τὴ συλλογὴ παρομοίου ὕλικου ἀπὸ τὸ ἄμεσο περιβάλλον τους, ἰδίως δταν ζοῦν σὲ χωριὰ ἢ ἐρχονται σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑπαίθρου.—

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε'

Παιδικὸ διήγημα — Παιδικὸ μυθιστόρημα — Μυθιστορηματικὴ διογραφία.

«Βοήθεια ἐμεῖς δὲν εἴμαστε, γιὰ νὰ τὸ κατεβάσῃς τ' ἄλλο, τὸ μέγα τῆς ζωῆς, βιβλίο δλόγηρά σου;»

Κ. Παλαμάς,

Ὁ Μεγάλος προεπαναστατικὸς Ρώσος συγ-

γραφούς Ἀντώνιος Τσέχωφ στο διήγημά του «τὸ στοίχημα» παρουσιάζει ἕναν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος γιὰ νὰ κερδίσει σ' ἕνα στοίχημα τὸ πόνον τῶν δύο ἑκατομμυρίων δέχεται νὰ μείνει αὐτοεγκάθειρτος δέκα πέντε ὁλόκληρα χρόνια. Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ μακροχρόνιο διάστημα διάβαζε, διάβαζε ἀπληστα κάθε εἶδους βιβλίο, τόσο πού ἔγινε πάνσοφος καὶ ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ περιφρονῇ στὸ τέλος τὸ κέρδος τοῦ στοιχήματος, γιὰ τὸ ὁποῖο εἶχε φυλακισθῇ καὶ νὰ φύγῃ πέντε λεπτά ἐνωρίτερα ἀπὸ τὴν συμφωνημένη ὥρα, ἐπίτηδες, γιὰ νὰ δείξῃ πόσο ἀξιοπεριφρονήσεως ἦταν τὸ χρῆμα, ἀπέναντι στὸν πλοῦτο τῆς σοφίας, πού ἀπεκόμισε ἀπ' τὰ βιβλία σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς φυλακισέως του. Καὶ λέγει χαρακτηριστικά:

«Εἶναι ἀλήθεια πῶς δὲν εἶδα οὔτε τὴ ζωὴ, οὔτε τοὺς ἀνθρώπους. Ὅπως μέσα στὰ βιβλία ἦνι μωρῶδες κρασί, τραγούδια τραγούδια, κινήματα ζαρκάδια καὶ ἀγριογούρουνα μέσα σὰ καταπράσινα ἀπέραντα δάση. Μὲ τὰ βιβλία ἀνέβηκα στὶς κορφές τῶν Ἑλμπούζ, εἶδα τὸν ἥλιο ν' ἀνατέλλῃ τὴν αὐγὴ, πάνω στὴν κορφή τοῦ Λευκοῦ Ὄρους, θαύμασα τὴν δύσι ἀπὸ πανύψηλα βουνά. Εἶδα ἀστραπὲς νὰ σχίζουσιν ἕναν οὐρανὸ γεμάτο μαύρα πυκνά σύννεφα. Εἶδα πράσινα δάση, λειβάδια, ποταμούς, λίμνες καὶ πολιτείες. Ἀκουσα σειρήνες νὰ τραγουδοῦν τὰ θεϊκά τραγούδια τοὺς κι' εἶδα τὸ θεὸ Πᾶνα νὰ ποιεῖ γλυκὰ τὴ φλογέρα. Ἀγγιξα τίς φτερούγες ὁμορφῶν ἀγγέλων, πού ἦρθαν πετώντας κοντά μου καὶ μοῦ μίλησαν γιὰ τὸ Θεό. Τὰ βιβλία μοῦ χάρισαν τὴ σοφία. Ὅλη ἡ σκέψις, ἡ ἀνθρώπινη σκέψις, πού δημιουργήθηκε ἐδῶ καὶ αἰῶνες βρίσκεται μέσα στὸ βάθος τοῦ κρανίου μου. . . .»

Ποῖο ἀπὸ καθέδρας μάθημα γεωγραφίας μας φέρνει πλησιέστερα στὴ Σκιάθου, τὴ φύσι τῆς, ἀπὸ ἕνα διήγημα τοῦ Παπαδιαμάντη ἢ τοῦ Μωρατίδη; Ποῖος μᾶς ὠδήγησε στὰ κακοτράχαλα βουνά τῆς Ἡπείρου καλλίτερα ἀπὸ τίς περιγραφὰς καὶ τίς διηγήσεις τοῦ Χριστοβασίλη, τοῦ Κρυστάλλη, τοῦ Περάνθη; Ποῖος μᾶς γνώρισε σαφέστερα τὴ ζωὴ, τὴ φύσι καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Κρήτης ἀπὸ τὸν Κονδυλάκη μὲ τὸν Πατούχα του; Ποῖα διδασκαλία εἶναι σὰ θέσι νὰ μᾶς μύσῃ στὴ ζωὴ τοῦ χλιοτραγουδῆμενου Τζάντε ἀπὸ τὰ Ζακυνθινὰ τοῦ Δ-ανυσίου Ρώμα; Ποῖος θὰ μᾶς μάθῃ τὰ μυστικά τῆς ἐλληνικῆς θάλασσας καλλίτερα ἀπὸ τὸν Καρκαβίτσα, ὅταν μᾶς παρουσιάζει μπροστά στὰ μάτια μας «τὰ λόγια τῆς πλώρης» του.

Ποῖος σοφὸς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας θὰ ζωντανέψῃ στὴ φαντασία μας τὴ Φραγκοκρατία στὴν Ἑλλάδα ζωηρότερα ἀπὸ τὸν Τερζάκη στὴν «Πριγκίπισσα Ἰζαμπά» ἢ θὰ μᾶς κάμῃ νὰ νοιώσουμε τὸν θαυμασμὸ πού ταιριάζει στὸν Βουλγαροκτόνο γιὰ τὰ κατωρθώματά του, ποῖο τεχνικὰ ἀπὸ τὴν Πηνελόπη Δέλτα μὲ τὰ βιβλία τῆς «Γιὰ τὴν Πατρίδα» καὶ «Στὸν καιρὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου»; Ποῖος θὰ μᾶς συγκινήσῃ περισσότερο μιλώντας μας γιὰ τὰ δεινοπαθήματα τῶν Ἑλλήνων στὰ χρόνια τῆς μαύρης σκλαβιᾶς ἀ-

πὸ τὸν Θανάση Πετσάλη στὸ θαυμάσιο βιβλίο του «Οἱ Μαυρόλυκοι»;

Πῆρα ἔτσι στὴν τύχη μερικὰ χαρακτηριστικά ἔργα, διηγήματα καὶ μυθιστορήματα τῆς λογοτεχνίας μας, ἀπ' αὐτὰ πού μ' ἔκαναν καὶ ἐμένα νὰ ζήσω γεγονότα, τόπους, συναισθήματα καὶ πού μὲ μένουν ἀξέχαστα γιὰ ὅλη μου τὴ ζωὴ ὅπως τὰ γεγονότα πού ἔζησα στὴν πραγματικότητα. Ὅλα αὐτὰ πού ἀνέφερα παραπάνω βέβαια δὲν εἶναι πάντα κατάλληλα γιὰ παιδικὰ ἀναγνώσματα φυσικά, οὔτε εἶναι αὐτὰ τὰ μόνον πού ὑπάρχουν. Γιὰ τὰ παιδιά τὰ διηγήματα καὶ τὸ μυθιστόρημα θὰ πρέπει πρῶτα καὶ κύρια ν' ἀνταποκρίνεται στὸν κύριον σκοπὸ τῆς παιδαγωγικῆς: Στὴν ἠθικὴ διαπαιδαγώγησι τοῦ μικροῦ ἀναγνώστου. Πάντως ἡμπορεῖ θαυμάσια νὰ γίνῃ μία ἐπιλογὴ ἀνάμεσα καὶ στὰ εἶδη αὐτὰ τῆς λογοτεχνίας πού δὲν γράφτηκαν εἰδικὰ γιὰ τοὺς μικροὺς. Ὅμως τὰ διηγήματα καὶ τὰ μυθιστορήματα πού γράφονται εἰδικὰ γιὰ παιδιά, πρέπει νὰ προσέξωμε ἰδιαίτερα. Εἶναι ἀλήθεια πῶς πολλές φορές οἱ συγγραφεῖς ὅταν γράφουν γιὰ τὰ παιδιά προσπαθοῦν νὰ γίνουν καὶ αὐτοὶ παιδιά καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ βέβαια εἶναι ἀδύνατον, φθάνουν νὰ γράφουν πράγματα ἀνισιὰ, πού κάνουν τοὺς νεαροὺς ἀναγνώστες νὰ τὰ βαριοῦνται ἢ νὰ χαμογελοῦν γι' αὐτὰ μὲ περιφρόνησι. Ὁ μικρὸς νοιώθει εὐχαριστησι καὶ ὑπερηφάνεια, ὅταν τοῦ ἀπευθύνονται μὲ τρόπο πού δείχνει πῶς πιστεύουν οἱ μεγάλοι στὴς ἱκανότητές του καὶ τὸν ἐκτιμοῦν γι' αὐτό. Τὸ παιδί εἶναι σὰν τὸ δέντρο, πού ὅλο καὶ πρὸς τὰ ἑπάνω θέλει νὰ κοιτάξῃ καὶ ν' ἀνεβαίνει. Οἱ μεγάλοι λοιπὸν πού γράφουν γιὰ τὸ παιδί πρέπει νὰ προσέχουν ὥστε στὰ παιδικὰ τοὺς διηγήματα καὶ μυθιστορήματα νὰ μὴ συμβαίνουν πράγματα ἀνάξια λόγου καὶ ἀσήμαντα οὔτε πάλι ἀπραγματοποίητα καὶ ἀπίθανα. Γιατὶ ὅσο ἀρέσουν στὸ παιδί τὰ φανταστικά καὶ τὰ ἀφαστα στὸ παραμῦθι, πού ξέρει καλὰ πῶς στὴ ζωὴ δὲν ὑπάρχουν, τόσο δὲν τὰ παραδέχεται στὸ διήγημα ἢ τὸ μυθιστόρημα, πού τὸ θέλει ἑναρμονισμένο μὲ τὴν πραγματικότητα. Τοὺς ἥρωες τῶν διηγημάτων καὶ τῶν μυθιστορημάτων του, τοὺς θέλει βέβαια θαυμαστοὺς καὶ τέλειους, ἀλλὰ μὲ ἀρετὲς καὶ μὲ προσόντα πού καὶ τὸ ἴδιο θὰ μπορούσε νὰ ἔχῃ ἢ νὰ ἀποκτήσῃ. Ἐπίσης τοὺς θέλει νὰ ζοῦν σὲ τόπους πραγματικούς, σὲ καιροὺς καθορισμένους, κι' ὄχι μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρὸ, σὰν στὰ παραμῦθια. Τοὺς θέλει ν' ἀσχολοῦνται μὲ συγκεκριμένες ἀσχολίες καὶ ὄχι ὅπως θὰ ζοῦσαν οἱ νεράιδες ἢ τὰ βασιλόπουλα τῶν παραμυθίων. Τὸ παιδί κι' ἂν δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφέρῃ τὴν κρίσι του καὶ νὰ ξεχωρίσῃ συγκεκριμένα τίς ἀρετὲς, πού θὰ ἤθελε νὰ χαρακτηρίζουν κάθε εἶδος λογοτεχνικό, ὥστόσο μέσα του, ἐμφυτα, τὸ νοιώθει. Ἐτσι, ἂν τὸ διήγημα καὶ τὸ μυθιστόρημα κατορθώσῃ νὰ προσεγγίσῃ τὸ παιδικὸ ἐνδιάφρον μὲ τὴν κεντρικὴ του ὑπόθεσι, τότε μπορεῖ θαυμάσια νὰ προσφέρῃ μαζί μὲ τὴν ἠθικὴ διαπαιδαγώγησι καὶ θρησκευτικὴ ἀγωγή καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν ἀγάπῃ γιὰ τὴν Πατρίδα καὶ ἀλτροῦ-

Η ΟΡΜΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ Α' ΚΑΙ Β' ΤΑΞΗ

ΜΑΡΓΙΤΣΑΣ ΧΑΤΖΗΣΤΑΜΟΥΔΟΥ, Διδασκ. Α' Δημ. Σχολείου Σάμου

Ὅποιαδήποτε ὥρα, εἴτε εἶναι πρωὶ κι' ὁ ἥλιος ραίνει μὲ φωτόσκονη τὴ πλάση ξυπνώντας τὴν ἀπ' τὸν ὄνειρεμένο κόσμο τῆς, εἴτε εἶναι βράδυ καὶ τὰ πρωῒτα ἀστέρια δειλὰ - δειλὰ αἰωροῦνται στὸ ἀπειροσὰν μακρυνὲς ἐλπίδες κάποιου ἀνέφικτου ὄνειρου καὶ σ' ὁποιοδήποτε μέρος βρεθῇς, στὶς χιονισμένες ἢ ἡλιοκαμμένες βουνοκορφές, στὴν ἔρημο ἢ στὴν ἀδιάπεραστη ζούγκλα, κι' ὅτι δῆποτε ἀντικρύσης, ἀπ' τὸ ἐφήμερο ἔντομο, ὡς τὸ ἀφθαστο καλλιτέχνημα τῆς δημιουργίας, τὸν ἄνθρωπο. θὰ ψιθυρίσης μ' ἔκσταση τὸ «ὡς θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε...» μὰ μάταια θὰ ψάξης νάβρης τὴν ἄγνωστη μάγισσα πού κλώθει τὴ μοῖρα τῶν ὄντων καὶ τεχνουργεῖ ἀφαντὴ κι' ἀθώρητη τὸ ἀσύλληπτο μεγαλεῖο τῆς πάγκαλης δημιουργίας.

Ἀλήθεια! Ὅλος θαυμάσια καὶ γεμάτος μυστήριο ὁ κόσμος πού μᾶς περιβάλλει. Καὶ τὸ πιὸ ἀπειροελάχιστο ἀτομὸ τοῦ κλεῖ τὸ μυστήριο καὶ τὸ μεγαλεῖο τοῦ θείου Νοῦ πού προκαλεῖ τὸν θαυμασμό μας.

Μὰ μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀπειρο μυστήριο ἀποκαλυπτόμεθα μπροστὰ στὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ προνομιούχο πνεῦμα, πού ἀπὸ τὴ γέννηση ὡς τὴ θανή του ἀποτελεῖ τὸ πιὸ τρανὸ κι' ἀνεξερευνήτο μυστήριο τῆς φύσεως.

Ἀδύναμο πλᾶσμα στὴν ἀνατολή τῆς ζωῆς του ἔχει ἀνάγκη μακρᾶς βοήθειας ἀπ' τὴ φύση κι' ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον. Σοφὰ καὶ θαυμαστὰ ὅμως κι' ἐδῶ ἡ φύση προνόησε κι' ἐπροίκισε τὸ πλᾶσμα αὐτὸ μὲ ὁρμές καὶ ἐνστικτα.

Τὸ ἐφωδίασε μὲ ὅπλα ἀκαταμάχητα γιὰ ἄμυνα καὶ κατάκτησι τοῦ κόσμου, πού τὸ περιβάλλει.

Γυμνὸ ἔρχεται στὸ σῶμα μὰ φορτωμένο πλούσια δῶρα στὸν ἐσωτερικὸ τοῦ κόσμου. Σὰν τὸν ἀλεξιπτωτιστὴ καὶ τὸν ἀστροναῦτη, πού μὲ τοὺς χάρτες καὶ τὶς πυξίδες τοὺς πᾶντολοι κατεβαίνουν στοὺς ἄγνωστους κόσμους, ἔτσι κι' αὐτὸ ἐξωπλισμένο μὲ τὶς

ὁρμές, τὰ ἐνστικτα καὶ μὲ μιὰ μᾶνα ὅλο στοργὴ καὶ ἀπειρη λατρεία, ἐξαπολύεται ἀπὸ τὴ φύση στὸν ἀπείραντο κόσμος, γιὰ νὰ τὸν κάμῃ κτῆμα τοῦ.

Κι' εἶναι δύνამις ἰσχυρὴ οἱ ὁρμές. Εἶναι σπίνθες πού θὰ γίνουν μιὰ μέγα φωτιές, γιὰ νὰ φωτίζουν τὸ εἶναι τοῦ ποθοῦνται τυλιγμένο μέσ' στὸ σκοτάδι, τὴν ὁμίχλη καὶ τὴ σύγχυση.

Εἶναι τὰ βάρη πού πᾶνω τοὺς τὸ παιδί θὰ στυλῶσιν τὸ οἰκοδόμημά του. Εἶναι οἱ ἀξίνες πού ὁ Ροβινσὼν Κροῦσσος θὰ καλλιεργήσῃ τὸ εἶναι τοῦ. Τέτοιες ὁρμές εἶναι ἡ ὁρμὴ πρὸς κίνησι, πρὸς μίμησι πρὸς μάθησι, πρὸς ἀνακοίνωσι. Κι' ὅλες αὐτὲς ὠθοῦν τὸ παιδί στὴν ψυχοπνευματικὴ ἀνοδο καὶ στὴ σωματικὴ αὔξησι.

Ἀπ' αὐτὲς ἡ ὁρμὴ πρὸς ἀνακοίνωσι μορφώνει τὴ γλῶσσα, πού εἶναι τὸ κυρίως μέσον καὶ ὄργανο τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου κι' ἐνδιαφέρει πολὺ τὸ σχολεῖο, γιὰ τὸ μάθημα τῶν ἐλευθέρων ἀνακοινώσεων πού προσιδιάζει στὰ μικρὰ ἰδίως, βασιζέται πάνω σ' αὐτήν. Ἡ γλῶσσα τοῦ παιδιοῦ, πού θεμελιώνεται ἀπὸ τὴν πρὸς ἀνακοίνωσιν ὁρμὴ στὰ πρωῒτα χρόνια τῆς ζωῆς του, εἶναι χεῖμαρρος. Ἄν βοῇ εὐνοϊκοὺς ὅρους καὶ τὸ περιβάλλον τοῦ ἱκανοποιεῖ τὰ ἐνδιαφέροντα, καὶ ἀπαντᾷ σὲς ἔρωτήσεις του, ἡ γλῶσσα του θὰ πλουτισθῇ, τὸ πνεῦμα του θὰ εὐρυνθῇ κι' ἡ ἐξέλιξι του θὰ χωρήσῃ κανονικά. Ἄν ἀφεθῇ ὅμως μόνο στὴν ὁρμὴ, στὸ ἄψυχο περιβάλλον, θὰ καθυστερήσῃ γλωσσικά, γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ σπίνθα χρειάζεται συνδράχισμα καὶ δευγόνον, πού θ' ἀνάψῃ τὴ φλόγα γιὰ νὰ θερμάνῃ σὰν σὲ θερμοκήπιο καὶ νὰ ἐκκολάψῃ τὰ σπέρματα τῆς καθ' ὅλα ἀναπτύξεώς του.

Ὅταν ἔλθῃ στὸ σχολεῖο τὸ ἴδιο ἐξακολουθεῖ ἰσχυρὴ ἡ πρὸς ἀνακοίνωσι ὁρμὴ. Δὲν μπορεῖ νὰ περιμένῃ. Θέλει νὰ μιλήσῃ πρωῒτο. Νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὸν ἐσῶτερο κόσμον τοῦ, τὶς ἐντυπώσεις του, ἀπὸ τὸ παιχνίδι, τὴν ἐκδρομὴ. Θέλει νὰ μιλήσῃ γιὰ τὰ δῶ-

στικά καὶ κοινωνικά συναισθήματα καὶ ἔλξι πρὸς τὴν τέχνη. Μπορεῖ νὰ προσφέρῃ πληθὸς γνώσεων ἱστορικῶν, γλωσσικῶν, γεωγραφικῶν, μαθηματικῶν, φυσικῶν καὶ ὅτι ἄλλο φαντασθοῦμε, ἀνάλογα μὲ τὸν εἰδικὸ κάθε φορὰ σκοπὸ τοῦ συγγραφέα. Στὸν τόπο μας τὸ παιδικὸ διήγημα καὶ τὸ παιδικὸ μυθιστόρημα ἀρχισαν τελευταῖα νὰ καλλιεργοῦνται, μὲ ἰδιαίτερη μάλιστα προσοχὴ καὶ φροντίδα ἐκ μέρους ἐκλεκτῶν παιδαγωγῶν καὶ συγγραφέων. Εὐρίσκεται ὅμως ἡ προσπάθεια ἀκόμη στὴν ἀρχὴ τῆς. Φυσικὰ ὑπάρχει πάντα στὴν παιδικὴ λογοτεχνία μας τὸ μεγάλο κεφάλαιο τῶν ἔργων τῆς Πηνελόπης Δέλτα. Ἐν τούτοις παράλληλα μὲ τὰ ἑλληνικὰ ὑπάρχουν πάντα καὶ τὰ διαλεχτὰ ξένα παιδικὰ βιβλία διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων: Ἰούλιος Βέρν, Κάρολος Ντίκενς, Ἐκτωρ Μαλό, Ἐδμόντος ντὲ Ἀμίτης καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἔχουν

προσφέρει ἕνα πλοῦτο παιδικῆς λογοτεχνίας καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τοὺς κυκλοφοροῦν κι' ἐδῶ σὲ πολὺ καλὲς καὶ φροντισμένες μεταφράσεις.

Ἐνα ἐξαίρετο εἶδος παιδικῆς λογοτεχνίας εἶναι καὶ ἡ μυθιστορηματικὴ βιογραφία. Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν μεγάλων προσωπικοτήτων τῆς ἀνθρωπότητος, τῶν ἡρώων τῆς ἱστορίας, τῶν μυστῶν τῆς τέχνης τῶν μαρτύρων τῆς ἐπιστήμης, τῶν ἀνθρωπιστῶν, τῶν μεγάλων σοφῶν, τῶν ἐφευρετῶν, τῶν ἐξερευνητῶν, ἐνδιαφέρουν ἰδιαίτερα τὸ παιδικὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ καὶ μάλιστα τῶν μεγαλυτέρων παιδικῶν ἡλικιῶν, πάντα ὅμως μὲ τὴν προϋπόθεσι πὼς τὰ βιβλία τοῦ εἶδους αὐτοῦ θὰ εἶναι καλογραμμένα καὶ μὲ τρόπο πού νὰ βοηθοῦν τὴν παιδικὴ σκέψιν νὰ ὑψώνεται πρὸς τὴ σκέψιν τῶν μεγάλων καὶ ὅχι νὰ χαμηλώνῃ χωρὶς προσπάθεια.

(Συνέχεια εἰς τὸ προσεχές)

ρα της νονάς, για τα σκυλάκια που γέννησε ο δάσκαλος, για τον πλανόδιο ατσίγγανο, με τον πίθηκο ή την άρκτο, για τους τουρίστες, που ήταν ύψηλοι με γαλανά μάτια και ξανθά μαλλιά, για το αυτοκίνητο που έφερε ο θεϊός του, για την πλημμύρα που διάβασαν οι γονείς στις εφημερίδες κι' άκουσε στο ραδιόφωνο, τον πάγο, το χιόνι, τις καινούργιες του γαλότητες, για το Χριστουγεννιάτικο δέντρο, για το Πάσχα με τ' αρνί, τα κόκκινα αυγά, για το διάδοχο που ήρθε στο νησί. Γενικά όλα γύρω του, όσα το συγκινούν και κινούν το ενδιαφέρον του, όσα κατέχουν το Κέντρον της συνειδήσεώς του και αιχμαλωτίζουν την προσοχή του, όλα θέλει ελεύθερα να τ' ανακοινώσει στους συμμαθητάς και στο δάσκαλό του. Διάπλατα ανοίγει τα μάτια του σαν ανακοινωί και μεταφέρεται στην ώρα του γεγονότος, που υπήρξε μάρτυς και ζή τις στιγμές και τις μεταδίδει μ' όλη του τη συγκίνηση.

Η άκατάσχετη αυτή όρμη ένω είναι θεϊον δώρον για την ψυχοπνευματική εξέλιξη του παιδιού, από πολλούς χαρακτηρίστηκε ως φλυαρία κι' εψέχθη ως ελάττωμα. Γι' αυτό κι' απαγορευόταν στα παιδιά ν' ανακοινώνουν ελεύθερα τις έντυπώσεις των. Γινόταν μόνο το μάθημα των λεκτικών ασκήσεων (όπως ώνομάζετο τότε) και έθεωρείτο το άπαν για την εξάσκηση, τη διαμόρφωση και τον πλουτισμό της γλώσσας. Και το μάθημα αυτό ήταν τότε πολύ προκαθορισμένο μέχρι και της τελευταίας λεπτομερείας, δίχως καν μιá ελαστικότητα.

Ακόμη καμμιά απόρριψη δέν υπήρχε εκ μέρους των παιδιών και κανένα ενδιαφέρον ή ανάγκη δέν είχε γεννηθή στη τάξη προς το μάθημα αυτό. Άσχετο προς τα ενδιαφέροντα της στιγμής της εποχής επιβίωνταν όλως αυθαίρετα από το δάσκαλο. Και νά, περίπου, πώς έπεξεργαζόταν το μάθημα των λεκτικών ασκήσεων.

Στο θέμα «Οί δουλίες της μητέρας». Με έκμαιευτικές έρωτήσεις και δίχως καμμιά συγκίνηση άρχιζαν ν' άραδιάζουν σειρές προτάσεων. «Η μητέρα συγγράζει, ή μητέρα σφουγγαρίζει, ή μητέρα μαγειρεύει...» Τί άλλο; (ρωτούσε ο δάσκαλος) «Η μητέρα σιδερώνει, ή..., ή...» και όός του επανάληψη, ως ότου απομνημονευόταν ένα σύνολο άνωθεν προτάσεων έκπεφρασμένων όχι έξ έσωτερικής ανάγκης, αλλά επιβεβλημένων έξωθεν, δια να ικανοποιηθή το μάθημα των λεκτικών ασκήσεων και να γραφή στο βιβλίο όλης σχετικά για τον κ. Έπιθεωρητήν.

Όμοίως και για τη γάτα, παληά, έτσι διεξήγστο ή διδασκαλία. έάν στο μάθημα της Πατριδογνωσίας έδιδάσκοντο τα ζώα του σπιτιού.

Δίχως να δοθή ή προς τουτο απόρριψη έτίθετο ο σκοπός υπό του διδασκάλου. (σήμερα θα μιλήσω με για τη γάτα). Κι' άρχιζε με έκμαιευτικές έρωτήσεις πάλι ή άνάλυση της καθημένης της γατούλας σε σειρά μερικών προτάσεων ως άνωτέρω στο θέμα της μητέρας. Γενικά στο μάθημα των λεκτικών ασκήσεων κατεβάλλετο έντατική προσπάθεια εκ μέρους του διδασκάλου για την έξαγωγήν προτάσεων σχετικών για πράγματα που πολλές φορές τα παιδιά δέν είχαν ιδεί, δέν είχαν ζήσει, δέν είχαν παρακολουθήσει και δέν είχαν νιώσει κανένα ενδιαφέρον προς σχετικήν ανακοίνωσιν. Οί προτάσεις αυτές ήσαν πανόμοιες

σχεδόν με το ίδιο ύποκείμενο και το ρήμα τους, στον ίδιο χρόνο πάντοτε, άλύγιστες σκληρές και άχαρες. Δίχως περιεχόμενο και ζωή ήταν αδιάφορες, καταθλιπτικές και γεννούσαν ύπνηλία κι' αποστροφή.

Αντίθετα από τ' άνωτέρω θα μπορούσε εύκαιριακά, φυσικά, αύθόρμητα, να μιλήσουν για τις δουλίες της μητέρας το Πάσχα και τα Χριστούγεννα, γιατί τότε γίνονται άπειρες έτοιμασίες στο σπίτι άπ' αυτή. Τότε πάνω στην έντασι του ενδιαφέροντος θα έκφρασθούν χαρούμενα, άβίαστα κι' ελεύθερα, γεμάτα ζέση και συγκίνηση, γιατί ή άτμόσφαιρα όλη είναι εύνοϊκή για ανακοινώσεις σχετικές με τις έργασίες της μητέρας. Έτσι θα ριζοβολήση κάθε σχετική διδασκαλία, γιατί είναι ή ώρα της κατάλληλης σκοράς.

Και. Νά! Πώς έκφράζονται σήμερα, όταν γεννηθή προς τουτο ή ανάγκη της σχετικής ανακοινώσεως. «Η μαμά μου άσπρισε το σπίτι μας κι' έγινε σαν περιστεράκι. Το δωμάτιό μου το χρωμάτισε ρόζ. Έγώ κουβαλούσα νεράκι. Η μαμά μου κουράστηκε πολύ. Άνοιξαν τα χέρια της από τον άσβέστη.

Ο μπαμπάς της έδωσε χρήματα να ψωνίση ό,τι χρειαζέται για τα Χριστούγεννα. Αγόρασε άμύγδαλα, ζάχαρι, σουσάμι και άλλα. Έμένα μου αγόρασε μιá μάλλινη μπλούζα. Θα μου τη ράψη ή νονά και θα μου την κεντήση. Η μαμά ζύμωσε και έκαμε κουλουράκια. Έγώ έπασα το δικό μου κι' έγραψα το όνομά μου. Το μωρό μας έκλαιγε κι' άπλωνε τα χεράκια του να παρη κι' αυτό ζυμαρί. Σήμερα θα σιδερώση όλα τα ρούχα που έπλυνε. Πόσο τη λυπάμαι! Θάρη ο θεϊός από την Αθήνα και θα μου φέρη λουκουμάκια και τσάντα. Θα έρθη κι' ή γιαγιά από το το χωριό να κάνωμε μοζύ Γιορτές. Θα μάς φέρη κόττα, σůκα και καρύδια...»

Αυτό είναι περίπου το περιεχόμενο μιās τέτοιας συζητήσεως άπ' όλα τα παιδιά.

Όλα θέλουν να μιλήσουν για τις έτοιμασίες του σπιτιού από τη μητέρα. Ούτε ένα δέν άδρανεϊ. Όλο τους το είναι βρίσκειται σε άναβρασμό. κοχλάζει, πλημμυρίζει και ζητεί διεξόδο.

Και για τη γάτα άφου δοθή ή απόρριψη από μιá ανακοίνωσι ένός παιδιού και έπακολουθήση ίσως και καμμιά παρορμητική έρώτησις του δασκάλου, όλα σηκώνουν το χέρι για ανακοίνωσι, κι' άρχίζουν. «Η γατούλα μας γέννησε τέσσερα τυφλά γατάκια. Τί όμορφα που είναι! Θηλάζουν όλα μαζί. Όταν πάω να τα πιάσω με γρατσουνίζει. Χθές τα σήκωσε με τα δόντια της. Η μαμά μου ήθελε να τα πετάξη, μα την παρακάλεσα να της τ' αφήση.

Η δικιά μας γάτα έπιασε ένα ποντίκι. Όρες παραφυλούσε, για να το πιάση. Η γειτόνισσα έπιασε στη φάκα ένα ποντικάκι και τόφερε στη γάτα μας κι' έκανε καλό μεζέ. Όταν φωνάζη ο ψαράς, οι γάτες της γειτονιάς μαζεύονται κοντά του. Όταν πλέκη ή γιαγιά, το γατάκι παίζει με το κουβάρι. Έκείνη θυμώνει, μα αυτό δέν φεύγει. Η γάτα μας κάθεται κάτω από το μαγκάλι και ζεσταίνεται. Η δικιά μας κάθεται στον ήλιο και πλύνεται για να γυαλίξη και να είναι όρατα».

Μ' αυτόν τον τρόπο γίνονται άπειρες ανακοινώσεις που ικανοποιούν την όρμη των, έξασκούν το λεκτικό των και το σπουδαιότερο σκοπούν στη ψυχή.

τους τὸ γέλιο καὶ τὴ χαρά.

Ἀντίθετα ἡ σειρά τῶν ἀνιαρῶν προτάσεων καὶ τῶν ἐκμαιευνμένων ἀπαντήσεων, ἡ πρόωρος συστηματοποίησης καὶ λογικὴ κατάταξις δυσχεραίνουν καὶ ἀπογοητεύουν τὸ παιδί, γιατί τὴν ἡλικία του διευθύνει τὸ συναίσθημα καὶ ὄχι ἡ λογικὴ.

Αἴτημα γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῆς ὕλης τῶν ἐλευθέρων ἀνακοινώσεων δὲν γεννᾶται γιατί ἀπειρες εὐκαιρίες παρουσιάζονται πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτό, καὶ ὕλη πλοῦσια καὶ ποικίλη παρέχεται συνεχῶς.

Τὰ μικρὰ καθημερινῶς ἔρχονται φορτωμένα μὲ ἀνακοινώσεις καὶ μόλις μποῦμε στὴν τάξι, ὅλα σηκώνουν τὸ χέρι τους, νὰ ἐκφρασθοῦν αὐτὸ πὺ τὰ πλημμυρίζει. Αὐτὸ δὲ πὺ τὰ συγκινεῖ, μπορεῖ νὰ εἶναι κοινὸ ἢ μὴ, ἐκ τοῦ γύρω περιέχοντος φυσικοῦ ἢ τεχνικοῦ, ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου τοιοῦτου εὐκαιριακὸ ἢ ἐποχιακὸ.

Ὅταν εἶναι κοινὸ. Π. χ. τὸ χιόνι, τὸ χαλάζι, ἡ πλημμύρα, τὸ ἀεροπλάνο πὺ ἔρριξε διαφημῆσεις ὁ πίθηκος, ἡ ἄρκτος, ὁ διάδοχος πὺ ἦρθε στὸ νησί μας καὶ τόσα ἄλλα πὺ αἰχμαλωτίζουν τὴν τάξη ὁλόκληρη, μιὰ καὶ ὅλα, παρ' ὅλες τὶς ἀτομικὲς διαφορές, ἔχουν καὶ κοινὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ἐνδιαφέροντα, ἡ συζήτησις τῆς τάξεως περιστρέφεται γύρω ἀπ' αὐτό. Ἐλεύθερα τὰ παιδιὰ θὰ μιλήσουν γιὰ τὸ γεγονὸς καὶ τὸ ἀντικείμενο τοῦ ἐνδιαφέροντος, δίχως φραγμοὺς.

Ἄλλο θὰ πῇ πολλά. Ἄλλο λίγα. Ἄλλο μιὰ πρότασι καὶ ἄλλο μιὰ λέξι, ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενο τῆς συνειδησέως του καὶ τὴ λεκτικὴ του ἱκανότητα. Συμβαίνει ὥστε ἡ λέξις γι' αὐτὰ νὰ εἶναι ὁλόκληρη ἱστορία, ὅλο τὸ γεγονὸς. Ἐῖσι τὸ ἕνα συμπληρώνει τὸ ἄλλο. Καμμιά πλευρὰ τοῦ θέματος δὲν μένει ἀνεξερεύνητη καὶ σκοτεινὴ καὶ δημιουργεῖται ἕνα ἡμερήσιο κέντρο ἐνδιαφέροντος μὲ βάσι τὶς ἐλεύθερες ἀνακοινώσεις τοῦ παιδιοῦ, μέσα στὸ ὁποῖο συνυφαίνονται ὅλα τὰ μαθήματα καὶ ἀποκτώνται ὅλες γι' ἀποραίτητες γιὰ τὴν ἐξέλιξι του δεξιότητες.

Καὶ μὴ κοινὸ θέμα. π. χ. «τὰ βαφτίσια τοῦ ἀδελφοῦ», «τὸ δέμα τοῦ μπαμπᾶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, «ὁ ἐρχομὸς τῆς γιαιγιᾶς ἀπὸ τὸ χωριό, «τὸ ἀδελφάκι πὺ γεννήθηκε», μπορεῖ νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ τίμα ἐνδιαφέρον γιὰ ὅλη τὴν τάξι, νὰ ἀνακοινώσουν ἐλευθέρως τὶς σκέψεις των καί, τὰ βιώματά των. Ἡτοι. Ἀνακοινοὶ ἕνας τὰ νέα του καὶ τότε τὰ ἄλλα σὰν μαγνητισμένα ἀπορροφοῦν τὸ γεγονὸς καὶ βιάζονται καὶ ἀδημονοῦν νὰ λάβουν μέρος στὴ συζήτησι, νὰ πῶν τὶς σχετικὲς μ' αὐτὸ ἐντυπώσεις. Ἐῖσι δημιουργεῖται πάλι ἕνα κέντρον ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τὸ ὁποῖο παίρνουν γνώσεις, δίνονται ἀνάλογο μὲ τὴν πνευματικὴ τους κατάστασι περιεχόμενο καὶ ἀποκτώνται δεξιότητες ἀναγνώσεως, ἀριθμητικῆς, μουσικῆς, ἰχνογραφῆσεως, χειροτεχνίας κλπ.

Ἐὰν πάλι ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ ἐνὸς δὲν στάθηκε ἱκανὴ νὰ προσελκύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν, τότε ὁ διδάσκαλος πὺ γνωρίζει τὰ κοινὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τὶς ἀσχολίες τους, μπορεῖ μὲ μιὰ ἐπιτήδεια παρόρμησι, μὲ μιὰ γενικὴ ἐρώτησι, πὺ δονεῖ τὶς ψυχές των, νὰ τὰ μεταφέρῃ ἐκεῖ πὺ θέλει, νὰ δημιουργήσῃ συζήτησι καὶ νὰ ἐξυληρευθῇ πρῶτον τὸν γλωσσικὸ σκοπὸ καὶ ἔπειτα τὴν πραγματοποιήσι σκοποὺς διδασκικοῦς.

Εὐκαιρίες πρὸς ἐλεύθερες ἀνακοινώσεις πρέπει νὰ δημιουργοῦμε καὶ μεῖς, μὲ τὶς ἐπισκέψεις σὲ διαφορά καταστήματα, ἐργοστάσια, ὑδραγωγεία, βουστάσια, ὀρνιθοτροφεία, ἀγρούς, ἐλαιῶνες, ἀμπέλια καὶ ἄλλα πατριδογνωστικὰ ἀντικείμενα, ὡς χείμαρρος, λόφος, κάμπος, γεφύρι, λιμάνι κλπ. ἀνάλογα δὲ πάντοτε μὲ τὶς ἀνάγκες καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς τάξεως, νὰ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ προσλαμβάνουν πραγματικὲς γνώσεις ἐρχόμενα σ' ἐπαφὴ μὲ τὰ πράγματα ὥστε καὶ κάθε νέα λέξις, πὺ θ' ἀποκτοῦν, νὰ μὴ εἶναι κενή, ἀλλὰ γεμάτη ἀληθινὸ καὶ πραγματικὸ περιεχόμενο.

Γενικὰ οἱ ἐλεύθερες ἀνακοινώσεις, τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἐργασίας, προσιδιάζει πολὺ στίς μικρὲς δυὸ τάξεις. Κι' εἶναι ἡ πιὸ ἀρμόζουσα μορφή ἐνιαίας διδασκαλίας. Μὲ βάσι αὐτὲς καὶ μὲ σύστημα καὶ δεξιότητες ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐπιδιωκόμενο γλωσσικὸ σκοπὸ πραγματοποιοῦνται καὶ διδασκικοὶ σκοποὶ, διότι δίνεται ἀφορμὴ πρὸς ποικίλην ἐπεξεργασίαν ἐνὸς θέματος, πλουτισμὸν ψυχοπνευματικὸν καὶ ἀπόκτησιν δεξιοτήτων ἀπαραιτήτων διὰ τὴν κατοπινὴν των ἐξέλιξιν.

Γι' αὐτὸ εἰς τὶς δυὸ κατώτερες τάξεις οἱ ἐλ. ἀνακοινώσεις πρέπει νὰ κατέχουν τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ προγράμματος. Τὰ θέματα ὅμως νὰ μὴ ἐπιβάλλονται βίαια, νὰ μὴ χρησιμοποιεῖται σ' αὐτὰ ἡ κουραστικὴ ἐπανάληψις καὶ νὰ εἶναι περισσότερον ἐπικαιρὰ, εὐκαιριακὰ, ἐποχιακὰ καὶ ἀπ' τὰ γεγονότα τοῦ σπιτιοῦ, τῆς γειτονιάς, τοῦ σχολείου, τῆς αὐλῆς καὶ τῆς γύρω ζωῆς, γιατί αὐτὰ δονοῦν περισσότερον τὴν ψυχὴν του καὶ σ' αὐτὰ μόνον ἀνοίγεται πρόσχαρὰ γιὰ νὰ καλοδεχθῇ καὶ νὰ τοποθετήσῃ μόνιμα τὰ γνωστικὰ στοιχεῖα πὺ τοῦ παρέχονται.

Στίς ἐλεύθερες ἀνακοινώσεις τῶν μαθητῶν τῶν ὡς ἄνω τάξεων δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήσῃ καὶ νὰ μᾶς ἀπογοητεύῃ ἡ ἀτέλεια, τὸ ἀτεχνὸ καὶ λανθασμένο τῆς γλώσσης των, γιατί ἡ γλωσσικὴ των διαμόρφωσις δὲν ἔχει συντελεσθῇ. Εὐρίσκεται ἐν ἐξελίξει. Ἐμεῖς καλοῦμεθα νὰ δώσωμε στὴ γλώσσα του ὅ,τι χρειάζεται γιὰ τὸν ἐκλεπτυσμὸ τῆς.

Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ὅμως πρέπει νὰ ὀπισθοῦμε μὲ ὑπομονή. Τὰ λάθη του ἐμφανῶς δὲν θὰ τὰ ἐπισημαίνωμε καὶ δὲν θὰ τὸ ἐπιπλήττωμε, γιατί τότε θὰ δισταζῇ νὰ ἐκφρασθῇ, φοβούμενο μήπως σφάλῃ. Κι' ὁ σκοπὸς τῶν ἐλ. ἀνακοινώσεων στὴν Α' τάξι ἰδίως εἶναι νὰ πάρῃ θάρρος, ὥστε νὰ μιλῇ ἐλεύθερα καὶ ἀνεπαίσθητα νὰ γίνεται οἰκοδόμησι τοῦ λεκτικοῦ του. Κατ' ἀρχὴν ν' ἀφίνονται ἐλεύθερα, ἀδέσμευτα καὶ ἀδιόρθωτα, ὥστε νὰ πάρουν θάρρος. Τὸ ποτάμι τῆς ἀνακοινώσεως του θὰ τὸ δεχόμεστε θολὸ καὶ ἀνάκατο, ὅπως ἔρχεται. Ἀσυνταξίες, παρεφθαρμένες λέξεις, μισοτελειωμένες προτάσεις, σκέψεις ἀτελείωτες, χάσματα, ἄλλα ἐπανάληψις τῆς ἰδίας λέξεως κλπ. Δὲν θὰ τοῦ ἐμποδίσωμε τὴ ροὴ τῶν σκέψεων του, γιὰ νὰ τὸ διορθώσωμε καὶ νὰ τακτοποιήσωμε εὐθύς τὸ λεκτικὸ του. Θὰ τὸ διορθώνωμε, ἀλλὰ δίχως τὸ ἴδιο νὰ ἀντιλαμβάνεται τὴ διόρθωσι.

Ἡ ἀλλεπάλληλη διόρθωσι σκοτώνει τὴν ὁρμὴν του καὶ σιωπᾷ γιὰ πάντα μέσα στὴν τάξι. Σιγὰ σιγὰ θὰ ξεδιαλύνῃ ὁ ἀκατάσχετος θολὸς χείμαρρος τῆς γλώσσης του, θὰ παραμερίσῃ τὰ περιττὰ καὶ ἀνούσια, καὶ γάργαρο τὸ λεκτικὸ του θὰ ἡχῇ, σὰν τὸ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΟ ΤΕΚΝΟΝ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Του ΑΔΦΡΕΔΟΥ ΡΙΖΟΥ, Διδασκάλου

Ἡ ἀρχαιότης δὲν ἐλάτρευσε καὶ δὲν ἐθαύμασε μόνο τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν σοφία. Ὑμνησε τὴν ἀρετὴν, ἐφωτίσθηκε ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας, ἐγκολπώθηκε τὸ φιλελεύθερο πνεῦμα καὶ ἐκεῖ δὲ δπου ἔβαλε ἀνεξίτηλη τὴ σφραγίδα τῆς προσφοράς εἶναι ἡ Παιδαγωγικὴ Ἐπιστήμη.

Ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι, ἱστορικοὶ καὶ ρητοδιδασκαλοὶ, ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ ζήτημα τῆς Παιδείας, διότι εἶχαν θαυσιὰ ἐμποτισθῇ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἐπιτυχὴς ἀγωγή καὶ ἡ ὀρθὴ μόρφωσις ἀποτελοῦσαν ὑψιστὸ ἀγαθὸ καὶ στοιχεῖα ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς πραγματικῆς ἐσωτερικῆς καλλονῆς. Ἔτσι δημιουργήσαν τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν, μὲ τίς ἐνδιαφέρουσες ἐκείνες προσωπικότητες, τὰ μεγάλα καὶ φωτεινὰ τοῦς κατορθώματα, τὰ ὅποια εἶναι στημένα σὰ σύμβολα νίκης τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς φθορᾶς καὶ καταδεικνύουν τίς δυνατότητες πύσεως τοῦ ἀνθρωπίνου στοχασμοῦ ὅταν ὁ ἀνθρώπος εἶναι καθωπλισμένος μὲ εὐκρίνεια καὶ ἠθικὴ ἀνωτερότητα.

Παρουσίασε δὲ αὐτὴ ἡ περίοδος μέσα στὸ νοητὸ στερέωμα φωτεινὰ ἀστέρια πρώτου μεγέθους, τὰ ὅποια καὶ τότε ἐλαμψαν καὶ ἔκτοτε δὲν ἐπαύσαν νὰ φωτίζουν καὶ καθοδηγοῦν ὅλο τὸν κόσμον, διότι «ἐκκαστος τοῦ σπερματικοῦ λόγου μετέχων καλῶς ἐφθέγγετο» ὡς ὑποστηρίζει νεώτερος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς. Καίτοι δὲ δὲν συνέγραψαν ἰδιαίτερον ἐγγχειρίδιον ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς ἐν τούτοις ὑπάρχουν ἀφθονοὶ καθοδηγητικὲς ἰδέες καὶ σοφὲς συμβουλὲς καὶ παραινέσεις πρὸς συγχροτοῦν τὸ ὠραιότερον ψηφιδωτὸ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας. Ἀς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ παρουσιάσωμεν μερικὰ εὖδομα ἀνθη μέσα ἀπὸ τὸν πλούσιον λειμῶνα τοῦ κλασσικοῦ πνεύματος.

Ἡδὴ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἀκόμη χρόνους ὁ μεγάλος κήρυξ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἥρωϊσμοῦ τῆς ἐνσωματωμένης εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἑλλήνων ἡρώων τοῦ Τρω-

κοῦ πολέμου» ὅπως χαρακτηριστικὰ γράφει γιὰ τὸν Ὅμηρον ὁ Jadga, προβάλλει ὡς μορφωτικὸ ἰδεώδες τὸ παρδείγμα, τὸ πρότυπον ποὺ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἀγωγῆς καὶ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Μεσαίωνα.

Τὸν βασιλέα Γλαύκον ὁ πατέρας του τὸν στέλνει εἰς τὴν Τροίαν μὲ τὴν ἐντολήν «αἰὲν ἀριστεύειν καὶ δειρὸν ἔμμεναι ἄλλων».

Αἱ ἀπὸ τὸν Ὅμηρον ἀκόμη ἰσχύουσες διδακτικὲς ἀρχὲς «ἐδίδασκε φυσικῶς», «ἐδίδασκε τὸ παιδί πλησίον τῶν ἀντικειμένων», «ἡ διδασκαλία ὀφείλει νὰ δαίνη ἐκ τῶν ἐγγύς πρὸς τὰ μακρὰν, συναντῶνται ἀργότερα στὸν Rousseau, στὸν Pestalozzi καὶ Coethe.

Καὶ ἐρχόμεστε στὴ χορεία τῶν Πυθαγορείων. Δὲν θὰ εὕρωμε μόνον κανόνες καὶ θεωρήματα τῶν μαθηματικῶν ὅπως θὰ περιέμενε κανεὶς. Ἐτὸ ἐνδον σκάπτε, τῶν Πυθαγορείων ἀποτελεῖ σοφὸν ὁδηγὸ τῆς ἀτομικῆς ἰδέας προόδου, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτοεξέταση καὶ αὐτοέλεγχον. Ἔτσι δὲ θὰ καρποφορήσῃ ἑκατονταπλάσιον τὸ ἐπιγραμματικὸν τῆς μετώπης τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος τῶν Δελφῶν, πῇ παρέβην; Τί δ' ἔρεξα; Τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀτομικὸς φιλόσοφος Δημόκριτος ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἐννοία τοῦ καλοῦ καὶ διετύπωσε τὸ ἀποφθεγματικὸν τοῦ «καὶ μεγάλαί τέρψεις ἀπὸ τοῦ θεάσασθαι τὰ καλὰ τῶν ἔργων γίνονται» καὶ ὁ Ἡράκλειτος θὰ μᾶς μιλήσῃ γιὰ τῆς ψυχῆς τὰ πέρατα ἡ ὅποια «οὕτω δὲ τὸν λόγον ἔχει».

Αἰῶνες αἰώνων ὁ Τυρταῖος θὰ εἶναι ὁμνητὴς τοῦ Σπαρτιατικοῦ ἰδεώδους καὶ θὰ ἀναπτέρωνῃ πάντοτε τὸ φρόνημα τῶν ἀνθρώπων μπροστὰ στὸν κίνδυνον, προκειμένου νὰ ὑπερασπίσῃ τίς ὑψηλὰς ἰδέας.

«Εὐκλεὲς μὲν ὀλέσθαι ἀμυνομένους περὶ πάτρης δέλιτον, ἢ μείναντας οἴζυρως ἀπολέσθαι».

Μέσα εἰς τὰς νικητηρίους ὥδας τοῦ Πινδάρου θὰ εὕρωμεν διθυραμβικοὺς ὕμνους τοῦ ψυχικοῦ μεγαλείου

νερὸ τῆς βρυσούλας, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ ὅσους δούλεψαν νὰ τὸ φιλτράρουν μὲ τὰ φίλτρα τῆς ἀδιάκοπης προσπάθειας, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς τρανῆς τῶν ἀγάπης.

Ἀς τοῦ ἀνοίξωμε λοιπὸν τὴν κοίτην νὰ τρέξῃ ἡ ρεμα. Ἔτσι μόνον θὰ γνωρίσωμε τὸν κόσμον τοῦ, τίς καταβολές του, τὸ περιβόλλον, τὴν ἱστορίαν του, τοὺς καημοὺς τοὺς πόθους του. Μόνον στὸν ἐλεύθερον οὐ τοῦ ὁμιλίας του κατοπτρίζεται ὁ εἰνός του αὐτοῦσιος, ἀγνός, ἀνέγγιχτος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Leibnitz δνομάζει τὴ γλῶσσα καθρέφτης τῆς ψυχῆς Γνωρίζοντάς το κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο, θὰ ἐφαρμόσωμε στὸ καθένα τὴν ἀνάλογον μέθοδον καὶ θὰ προσφέρωμε τὴν ἀνάλογον τροφήν, γιὰ τὴν καθ' ὅλα ἐξέλξει τοῦ καὶ γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ χαρακτηῖρος του.

Ἀς μὴ νομισθῇ ὅμως, μ' ὅλα αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν, ὅτι μόνον οἱ ἐλεύθεροι ἀνακρινώσις εἶναι τὸ αἶψαν καὶ τὸ μόνον μέσον, μὲ τὸ ὁποῖον πραγματοποιεῖται ἡ ἀνάπτυξις τοῦ λεκτικοῦ τῶν. Ὅχι. Δὲν

συντελεῖται μόνο μ' αὐτὲς οὔτε στὸ σήμερον, καὶ στὸ αὔριο. Χρειαζέται χρόνος πολὺς καὶ συντελεῖται μὲ ὅλον τὸν κύκλον τῶν μαθημάτων στὸ σχολεῖο καὶ ἔκτος αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπαφὴν μὲ ὅλην τὴν κοινωνίαν.

Ὅταν π. χ. ἀκούῃ συνεχῶς τὸν δάσκαλον καὶ τοὺς γύρω του, ποὺ εἶναι λεκτικὰ ἐξελιγμένοι νὰ διηγοῦνται καὶ νὰ συνδιηγῶνται μὲ διαύγεια καὶ παραστατικότητα, συνηθίζει στὸ εὖχο καὶ στὸ συντακτικῶς ὁρθόν. Ὁμοίως ὅταν τὸ ἴδιο διαβάξῃ εἰκονογραφημένα βιβλία ποὺ τὸ ἐνδιαφέρουν καὶ ἀποστηθίζει ποιήματα ποὺ τὸ συγκινοῦν, ἢ ἀκούῃ παραμύθια ποὺ τὸ αἰχμαλωτίζουν, προσλαμβάνει νέες λέξεις, διορθώνει τὰ γλωσσικά του σφάλματα, νικά τίς γλωσσικὰς δυσκολίας καὶ καλλιεργεῖ τὸ ὕφος του.

Ἔτσι μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, μὲ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τεχνουργεῖται καλλιτεχνικὸν τὸ οἰκοδόμημα τοῦ λόγου του, ποὺ εἶναι τὸ μεγαλύτερον καὶ ἀπαραίτητον ἐφόδιον στὴ ζωὴ καὶ τὸ σπουδαιότερον στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ ἐνὸς ἔθνους.

ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Του κ. ΜΙΜΗ Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ Ν. ΣΧΟΛΕΙΟΥ. "Ολοι συμφωνοῦν ὅτι τὸ Ν. Σχολεῖο προσπαθεῖ νὰ διορθώσῃ τὰ τρωτὰ τοῦ Π. Σχολείου. Οἱ γνώμες των ὡς πρὸς τὴν διδακτικὴν μέθοδον τῶν Φυσιογνωστικῶν μαθημάτων, τῆς Ζωολογίας καὶ Φυτολογίας συνοψίζονται εἰς τοὺς προτείναντες α) τὴν κατὰ βιολογικὴν μορφήν καὶ β) τοὺς κατὰ τὴν περιγραφικὴν. Γι' αὐτὸ θὰ περιορισθῶν ἡ ἐκθέσω μόνον περιληπτικὰ τὰς ἀπόψεις τῶν ἐπιφανεστέρων Παιδαγωγῶν τῆς Πατρίδος μας, μὲ ἐξαίρεση μόνον τὸν πρωτοπόρον τοῦ Σ. Ἐρ-

γασίας ΓΚΑΟΥΤΙΧ.

Ι. Οὗτος ζητεῖ στήν πορεία τῶν Φυσικῶν α) Ἀναζήτησιν τοῦ ζώου ἢ φυτοῦ στὴ φυσικὴν του κατάστασιν. β) Προεισαγωγικὴ παρατήρησιν τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς αὐτοῦ. γ) Παρατήρησιν ἐκάστου ὀργάνου ὡς ὅλου. Ἐχει ἐπομένως καὶ οὗτος σχέδιον διδύλλας τὸ ὁποῖον ζητεῖ νὰ γίνῃ συνειδητὸ στοὺς μαθητὰς σὰν σκελετὸ χωρὶς ν' ἀποβῇ ἀμετάβλητο σχῆμα καὶ χωρὶς νὰ μοιάζουν τὰ καλούπια τοῦ Π. Σ. Γιὰ τὰς ἀνώτερες βαθμίδας Ε' καὶ Στ' ἢ δ) λῖα δὲν θὰ ἀποβλέπη εἰς σύστημα λόγῳ τῆς ποικιλίας τῆς γενικῆς βιο-

καὶ ὅταν ἀρχίζουμε ἓνα ὁποιοδήποτε ἔργον δὲν θὰ λησμονοῦμε ὅτι ἀρχομένου τοῦ ἔργου, πρόσωπον χρῆ θέμεν τηλαυγές».

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔργον τῆς φιλοσοφίας δὲν ἔχει μικρότερη ἀξία. Εἶδε τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἐμελέτησε καὶ ἐπίστεψε μάλιστα ὅτι εἶναι πανίσχυρη ἱκανὴ νὰ μεταβάλλῃ καὶ τὴν πιὸ δισταγμένη φύσιν. Ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῶν φιλοσόφων, ὅπως ἀκριβῶς τὸν διετύπωσε ὁ Πρωταγόρας, ἦταν ἡ «εὐδουλία τῶν οἰκείων, ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικαὶ καὶ ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη καὶ πράττειν καὶ λέγειν». Πρῶτοι αὐτοὶ «παιδεύσεως καὶ ἀρετῆς» διδάσκαλοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν καθολικὴν μόρφωσιν καὶ εἰς αὐτοὺς ὀφείλονται οἱ ἔννοιες μόρφωσης καὶ δομῆς τοῦ πνεύματος γιὰ τὰς ὁποῖας ἔγινε μεγάλος λόγος τὸν Μεσαίωνα.

Βασικὸν τμήμα τῆς μορφώσεως ἐθεώρει ὁ Πρωταγόρας τὴν μελέτην τῆς λογοτεχνίας καὶ δὴ τῆς ποιήσεως. Ἀλλὰ ὅλη αὐτὴ ἡ θεωρία τῶν σοφιστῶν φιλοσόφων ἐστηρίζετο ἐπὶ σαθρῶν δάθρων καὶ ὡς ἐκ τούτου κατέρρευσε καὶ καταπολεμήθη σφοδρότατα ἀπὸ τὴν καθαρῶς ὑγιᾶ Φιλοσοφίαν, τὴν Πλατωνικὴν ἢ Ἀριστοτελικήν. Ἡ δὲ ὁ ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατος» ὁ στυλοβάτης τῆς ἀρετῆς, ὁ Σωκράτης, ἐμελέτησε τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅλα τὰ προβλήματα πού τὸν ἀπασχολοῦσαν. Ὅπως δὲ μᾶς λέγει ὁ Ξενοφῶν στὰ ἀπομνημονεύματά του, «αὐτός», δηλ. ὁ Σωκράτης. «ἀεὶ διελέγετο σκοπῶν τί εὐσεβές, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί δίκαιον, τί ἀδίκον, τί σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία, τί πόλις, τί πολιτικός». Πάντοτε δὲ συνεβούλευε καὶ παρώτρυνε τοὺς ἀνθρώπους στὴν ἀρετὴν γιὰτὶ κατὰ τὸν Σωκράτη ἀρετὴ εἶναι ἡ γνώσις καὶ κατέληξε στὸ γνωστὸν τοῦ «οὐδείς ἐκὼν ἀμαρτάνει». «Σοφίαν καὶ ἀρετὴν οὐ διώριζεν ἀλλ' ἔκρινεν σοφὸν καὶ σώφρονα ἐκείνον ὅστις γινώσκων μὲν τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ ἔκαμε χρῆσιν αὐτῶν, γινώσκων δὲ τὰ αἰσχροῦ ἀπέχετο αὐτῶν. Ἐφ' ἧς καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν σοφίαν εἶναι». Ἐπίσης ἐπίστευεν ὁ Σωκράτης ὅτι καὶ αὐτοὶ πού νομίζουν ὅτι ἐκ φύσεως εἶναι ἱκανοὶ καὶ καταφρονοῦν τὴν μάθησιν αὐτοὶ ἔχουν μεγαλύτερη ἀνάγκη ἐκπαιδεύσεως... Αὐτὰ καὶ τόσα ἄλλα προσέφερεν ἡ ἀρχαιότης εἰς τὴν Φιλοσοφίαν καὶ ἡ Φιλοσοφία εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν Ἐπιστήμην, πού εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴ ἡ ἐπιστή-

μὴ τῆς Παιδαγωγικῆς τείνει νὰ ἐξελιχθῇ εἰς αὐτοτελὴ ἐπιστήμην. Πολλοὶ ἐκ τῶν συγχρόνων Παιδαγωγῶν ὀνομάζουν αὐτὴν καθαρὰν θεωρίαν τῆς ἀγωγῆς. Ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπιστήμαι, ἔχει καὶ αὕτη ὡς θέμα τῆς ἐξετάσεώς της ἓνα τμήμα τῆς πραγματικότητος, τὴ παιδευτικὴν πραγματικότητα. Αὕτη περιλαμβάνει ὅλα ὅλα τὰ θετικὰ δεδομένα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς πνευματικῆς ὀντότητος.

Ὅμως ποῖα εἶναι ἡ σχέση μετὰ τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς; Εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ φανερόν ὅτι μετὰ τῶν δύο τούτων μαθήσεων ὑπάρχει σχέση καὶ ἐξάρτησις. Ἐκθέτοντες τὰ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν, ἀναφέραμεν ὅτι καὶ ἡ ἐπιστήμὴ τῆς Παιδαγωγικῆς ἔλαβεν ὑπόστασιν ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας. Ὁ μέγας θεμελιωτὴς τῆς εἶναι ὁ Πλάτων. Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἀπόψεως τῆς καταγωγῆς καὶ ἐξαρτήσεως τῆς παιδείας καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον προτίθεται νὰ φέρῃ εἰς πραγμάτων ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντελεσθῇ χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς φιλοσοφίας. Ἡ διαπιστωθεῖσα ἐξάρτησις ἐγένετο ἀφορμὴ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας τοῦ αἰῶνος μας νὰ συγκροτηθῇ παράλληλα πρὸς τὴν ἐπιστήμην τῆς ἀγωγῆς μιὰ ἰδιαίτερη μάθησις, ἡ ὁποία ὀνομάζεται φιλοσοφία τῆς παιδείας ἢ τῆς ἀγωγῆς. Ἡ νέα αὕτη μάθησις καλλιεργεῖται ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παιδαγωγούς οἱ ὁποῖοι ἔχουν μυηθῇ εἰς τὰ φιλοσοφικά προβλήματα.

Εἶναι τέκνον τῆς φιλοσοφίας λοιπὸν ἡ Παιδαγωγικὴ καὶ ὡς τοιοῦτον φιλοτιμεῖται νὰ ἀποδώσῃ τὰ τροφεῖα Γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως μετὰ Παιδαγωγικῆς καὶ Φιλοσοφίας προσλαμβάνει ἓνα πολὺ ἐπίκαιρον ἐνδιαφέρον κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς, κατὰ τὰς ὁποίας δυστυχῶς τὰ ἐκπαδευτικὰ προβλήματα ἐξετάζονται ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς ἐμπειρικῆς προχειρότητος.

Μᾶς καθοδηγεῖ ἡ διαπιστωθεῖσα σχέση τῶν δύο ἐπιστημῶν νὰ διακηρύξωμεν ὅτι ὀρθὴ λύσις τῶν ἐκ παιδευτικῶν προβλημάτων θὰ ἐπιτευχθῇ μόνον ἂν θελήσωμεν νὰ φωτισθῶμεν ἀπὸ τὸ ἀληθινὸν φῶς τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς φιλοσοφίας.

λογικής όλης, ή οποία προϋποθέτει συχνή μεταβολή σχεδίου και τρόπου εργασίας. Τό σχέδιο Γκάουντιχ στις ανώτερες τάξεις θα εξελισσεται και θα μεταβάλλεται ακολουθώντας τη δημιουργική όρμή, όπως κάνουν όλα τα οργανικά όντα.

II. 'Ο άειμνηστος παιδαγωγός μας Έξαρχόπουλος στη διδακτική μέθοδο του Ν. Σχολείου προτείνει για κάθε ζωϊκό ή φυτικό όν της βιοτικής Κοινότητας, την κατά βιοτικό αξίωμα επεξεργασία του όντος, διά της εξέρεσεως των αιτιωδών σχέσεων. Κάθε μαθητής αναλαμβάνει την παρακολούθηση ενός ή δύο ζώων ή φυτών και καταγράφει σε ήμερολόγιο τις παρατηρήσεις που άνοφέρονται σε όλη την εξέλιξη και φυσιολογική των λειτουργία. Στην τάξη θα γίνη α) 'Ανάγνωση του ήμερολογίου εμπειρικά γεγονότα. β) Θεωρητικά έρωτήσεις, γ) Νέα εμπειρικά γεγονότα, δ) Νέα θεωρητική άπόκριση ήτοι άπόδοση των λεχθέντων, έξαγωγή βιολογικών άληθειών και Νόμων, κατάταξη του έξετασθέντος σε ομάδες και ε) Έφαρμογή. Τονίζει τέλος ως σπουδαιότητα την άμεσο παρατήρηση της Φύσεως, τον σχολικό κήπο, τις συλλογές κλπ.

III. Τοό Καθηγητοό κ. Καλλιόφα (μετάφραση βιβλίου Γκάουντιχ) άποκλείει άπό τους μαθητάς ήλικίας 8-10 έτών την καθαρώς κατά βιολογικό αξίωμα επεξεργασία των φυσικών όντων και προτείνει τη ζωνρή περιγραφή, με συγκρίσεις, έξηγήσεις και συσχετίσεις.

'Από τους μαθητάς των δύο άνωτέρων τάξεων άπαιτεί να εργάζονται μόν βιολογικώς, ακολουθών όμως σχέδιον εργασίας σαφώς και συνειδητώς εφαρμοζόμενο.

IV. 'Ο Καθηγητής κ. Καραχρίστος στην ειδική Διδακτική, για την πορεία του μαθήματος του καταπολεμεί την κατά βιολογικό τρόπο ή αιτιωδών σχέσεων διδ(λ)ία διότι α) Τα παιδιά δέν μπορούν να βρούν και να κατανοήσουν την αίτια και σκοπιμότητα των οργάνων των φυσικών όντων άφοό και οι βιολόγοι δέν τα βρήκαν άκόμη, β) Τα παιδιά δέν μπορούν να συγκρατήσουν και την μορφή και τα κύρια χαρακτηριστικά 5-6 αντιπροσώπων και 3) Δέν μπορούν να προβούν σε άφαίρεση και διατύπωση των φυσικών Νόμων και ύπαγωγή τούτων στο γενικό και ένιαίο της ένότητας του κόσμου. Προτείνει την περιγραφική μέθοδο δι' όλο τό Δημ. Σχολείο με βάση τη χειροτεχνία για τις 4 κατώτερες τάξεις στην οποία θα ένυφαίνεται όλη ή Φυσική όλη της Ιδιαίτερας Πατρίδος, διά δε τάς δύο άνωτέρας τάξεις βάσις θα είναι ή έποπτεία, ή περιγραφή, αι άπορίαι, πληροφορίαι, βιβλία κλπ.

V. Τέλος ό κ. Τσίριμπαρ σε νεώτερη διδακτική ακολουθεί τούτη την πορεία. α) Δίδεται άφορμή άπό μαθητάς ή τον διδ(λ)ο για τη διδ(λ)α του φυσικού όντος της βιολογικής Κοινότητας, ή δείχνονται εικόνες και προπλάσματα για φυτά και ζώα ξένων χωρών. β) Οι άπορίες των μαθητών λύονται άπό τους ίδιους με τό βιολογικό

τρόπο. γ) Έρμηνεύονται γνώρισματά του αντικειμένου, μορφής, ψυχής ή του βίου των, για την έξαγωγή της βιολογικής άλήθειας με συγκρίσεις, εύρεση όμοιων χαρακτηριστικών και διατύπωση της άληθειας και δ) 'Ιχνογραφείται τό ζώο ή φυτό ή κατασκευάζεται με πηλό.

'Υστερα άπό όλα αυτά ποιά μέθοδο πρέπει να ακολουθήσωμε στο Σχολείο μας; 'Η μέθοδος δέν είναι καλούπι, γιατί ό καθέννας, πέραν τούτων, έχει και μία προσωπική μέθοδο, ένα τρόπο διδ(λ)ας, που του καταστάλλαξε ή ψυχολογική του, ή Παιδαγωγική του, ή γενική του μόρφωση και ή πολύτιμη πείρα του.

Κέντρον ό διδ(λ)ος θα έχη τό παιδί, την έποπτεία, την παρατήρηση, την αύτενέργεια και την θετική εργασία και θα ξεκινήση άπό τη δημιουργική όρμή του παιδιοό. Αύτή με τη βαθμηδόν άποκαλυπτόμενη νόηση και με τους έξωτερικούς έρεθισμούς, θα γεννήση τον εμπειρικό κόσμο του παιδιοό. Θα ληφθ ή ύπ' όψει άκόμα ή ήλικία, ή σκέψη του παιδιοό, τό φυσικό περιβάλλον και τα μέσα τα όποια διαθέτει τό Σχολείο.

'Η παιδική ψυχή, ή ήθική και πνευματική κατάσταση του μαθητοό, ό αύθορητισμός του, θα μάς καθορίσουν τό χρόνο της εφαρμογής διαφόρων τρόπων, για την κατεργασία των μορφωτικών αγαθών, την άποκάλυψη του ήθους και την άνάπτυξη της νοήσεώς των.

Στις δυό πρώτες τάξεις ή στενή φυσιогνωστική όλη της πατρίδος των θα διδάσκεται στο πλαίσιο της Έν. Διδ(λ)ας ή οποία ένισχύει τις σωματικές, πνευματικές και ήθικές δυνάμεις του παιδιοό. Χρήση της Ένιαίας μπορεί να γίνη και σ' όλες τις τάξεις, σε συνδυασμό Φιτών μαθημάτων, Γεωγραφίας, 'Αριθμητικής και Γεωμετρίας και εις όποιο άλλο μάθημα παρουσιασθή εύκαιρία, διότι στην Ένιαία, πλύν των άλλων πλεονεκτημάτων, αύτοσυναναστρέφονται τα παιδιά καθημερινά με αντικείμενα της Πατρίδος των και άναπτύσσεται ή δημιουργική όρμή με τους έξωτερικούς έρεθισμούς.

Στις 4 άνωτερες Τάξεις θα έχωμε ξεχωριστό μάθημα Φ. 'Ιστορίας, με αύτοεξέταση άπό τους μαθητάς της μορφής των έκάστοτε αντικειμένων με τοπικές, χρονικές και αιτιώδεις σχέσεις, οι όποίες θα ζητούνται να βρίσκονται άπό τους μαθητάς, με κλιμακωτή διαβάθμιση, άνάλογα με την ήλικία των. Πρώτα θα βρίσκεται τό ύλικό και έπειτα θα έπαληθεύεται, θα έμβαθύνεται, θα συμπληρώνεται και θα τακτοποιείται, εις τρόπον ώστε να πλουτίζεται και τό λεκτικό τους και να άναπτύσσεται και ή κρίση. Πρέπει άκόμα να ύπάρχουν άφθονα μέσα έποπτικά. "Ητοι 1) Κάθε Σχολείο πρέπει να έχη σχολικό κήπο, με τμήμα πτηνοτροφείου, ζωοτροφείου και ένυδρείου. Όλοι οι μαθηταί με την έπίβλεψη και καθοδήγηση του διδ(λ)ου, θα φυτεύουν άνθη, λαχανικά, όσπρια, σιτηρά κ.λ.π. Θα τα ποτίζουν και περιποιούνται με προσοχή εύγένεια, άγάπη και καλωσύνη οι μαθηταί. 'Ο ίδιος τρόπος της περίποιήσεως θα γίνεται και

ΨΥΧΟΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΑΠΟ 0-12 ΕΤΩΝ

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, Διδόσης Πατρῶν

Ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία ἐρευνᾷ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ παρακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ψυχικῶν φαινομένων ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του μέχρι τέλους τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τῆς γνώσεως τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς, στρέφουμεν τὴν ἐρευναν πρὸς τὰς λειτουργίας τῆς ψυχῆς. Ἐκ τῶν τριῶν λειτουργιῶν τῆς ψυχῆς, τοῦ διανοεῖσθαι, συναισθάνεσθαι καὶ δοῦλεσθαι, διακρίνομεν τὰς τρεῖς πτυχὰς τοῦ ψυχικοῦ βίου, τὴν διανοητικὴν, συναισθηματικὴν καὶ βουλευτικὴν μὲ τὰς ὁποίας ἐξωτερικεύεται ἐκάστοτε ἡ ἐνότης τῆς ψυχῆς.

Τὸ παιδί δὲν εἶναι homunculus ἄνθρωπος ἐν

σμικρῷ ὅπως ἐπιστεύετο μὲ ὅλα τὰ ὄργανα καὶ τὰς λειτουργίας τοῦ ἐνήλικος, διαφέρει κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ὀργάνων καὶ τὴν ἔντασιν τῶν λειτουργιῶν. Κατὰ νεωτέρας ἐρεῦνας, τὸ παιδί εἶναι ὃν sui generis καὶ ἐμφανίζει διαφορὰς ἀνατομικὰς, φυσιολογικὰς, ψυχικὰς ὄχι μόνον κατὰ ποσόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ποιόν.

Κανεὶς σήμερον δὲν ἀρνεῖται τὴν σπουδαιότητα τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸν τομέα τῆς ἀγωγῆς. Κάθε παιδαγωγικὴ ἐνέργεια πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς τὰ ψυχολογικὰ δεδομένα. Ἡ ἀγωγή ζητεῖ νὰ διαπλάσῃ τὸ παιδί συμφώνως πρὸς ὀρισμένους σκοπούς. Ἐπιδιώκει νὰ πραγματοποιήσῃ κάποιο ἰδεώδες, τὸ ὁποῖον ἔχει προβάλλει. Δὲν εἶναι δὲ ἀρκε-

στά ζωὰ, κουνέλια, κότες, περιστέρια, καναρίνια, βατράχους, ψάρια κλπ. 2) Πρέπει νὰ ὑπάρχουν συλλογὲς ταριχευμένων ζώων, ἐρπετῶν, ἐντόμων, πτηνῶν, φωλεῶν, ριζῶν, λουλουδιῶν, φύλλων, καρπῶν, ὀρυκτῶν κ.λ.π. Ἐάν εἶναι δυνατόν καὶ ξένων Χωρῶν. 3) Προπλάσματα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ ξῶν καὶ φυτῶν ξένων Χωρῶν. 4) Ραδιόφωνο καὶ κινηματογραφικὰς ταινίες. 5) Ἑργαλεῖα κηπουρικὰ, κυψέλη, ἐκκολαπτικὴ μηχανή, κλουβιά, μηχανὴ γάλακτος, τυροῦ, βουτύρου κ.λ.π. 6) Μικροσκόπιο γιὰ τίς παρατηρήσεις τῶν ὀντων, 7) Σειρὲς πλήρεις εἰκόνων Ζώων, Φυτῶν καὶ ὀρυκτῶν δικῶν μας καὶ ξένων. 8) Σχολικὴ βιβλιοθήκη μὲ καταλληλὰ βιβλία φυσιογνωστικῆς ὕλης, μὲ διηγήματα, περιγραφές, Ἱστορίες, παραμύθια καὶ ποιήματα ἀπὸ τῆς ζωῆς τῶν ζώων καὶ φυτῶν τῆς Πατρίδος μας καθὼς καὶ τῶν Ξένων Χωρῶν, 10) Κυνηγετικὰ περιοδικὰ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὰ τοιαῦτα, ἀποκόμματα καὶ εἰκόνες ἀπὸ ἐφημερίδες ὡς καὶ διάφορα δελτάρια καὶ ρεκλάμες σχετικὲς μὲ τὴν Φυσιογνωστικὴν ὕλην κ.τ.τ.

Τὰ βιβλία εἶναι οἱ καλύτεροι φίλοι τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ μεγάλου, πού χωρὶς νεῦρα, θυμοὺς καὶ ξόλο... διδάσκουν ἡρεμὰ καὶ ὠφέλιμα μὲ καλωσύνη τόσα πράγματα γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὴν Φύσιν. Ἀκόμα ἡ Σχολικὴ ἀλληλογραφία καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ προϊόντων μέσω αὐτῆς, εἶναι ἀπαραίτητη καὶ πολὺ διδακτικὴ. Πέραν τούτων γιὰ τὸ μάθημα αὐτό, ν' ἀποθέτουν τοὺς θησαυροὺς τῆς πείρας των, κυνηγοί, γεωπόνοι, γεωργοί, ποιμένες, μεταλλορυχοί, ψαράδες, δασικοί, ἔστω καὶ ἂν ἔχουν διδαχθῇ ὀρισμένα φυτὰ, ζῶα ἢ ὀρυκτὰ, διότι ἡ ἐπανάληψις εἶναι μᾶλλον τῆς μαθήσεως.

Δίκαια ὅμως θὰ ἐρωτήσῃ ὁ ἀναγνώστης. Ὑπάρχουν τόσα μέσα σὲ κανένα Σχολεῖο καὶ ἐφαρμόζονται αὐτὰ ἀπὸ τὸν γράφοντα; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀρνητικὴ. Ὅχι μόνον δὲν ἔχομε μέσα Ἑποπτικά, ἀλλὰ τὸ θλιβερό εἶναι, ὅπως συμβαίνει καὶ ἄλλοι, δὲν ὑπάρχουν διδακτήρια, καὶ τὰ τρυφερά νειῶτα χλωμιάζουν στοιβαγμένα, δίκην καταδίκων, σὲ ἀνήλιες καὶ σκοτεινές

τρῶγλες. Μόνο δειγματοληψία Ἑποπτικῶν μέσων ὑπάρχει γιὰ τὸ κακούρημα... Αὐτὸ ὅμως νομίζω δὲν μᾶς ἀπαλλάσει ἀπὸ τῆς βαρεῖας εὐθύνης. Ἐξω ἡ Φύσις, ἡ ὁποία εἶναι καὶ τὸ ἀνώτερο Ἑποπτικὸ μέσο, μᾶς παρουσιάζει γεμᾶτο τὸ δίσκο μὲ τὰ ἀγαθὰ πού ζητοῦμε, τούλάχιστο γιὰ πολλὰ ἀπ' τὴν Φυσιογνωστικὴν ὕλην.

Ὅταν μᾶς βασανίζει ἡ δημιουργικὴ ἀνησυχία καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ παιδί, παρ' ὅλες τίς πίκρες πού μᾶς προσφέρει, τὸ ὑπέροχο κατὰ τὰ ἄλλα λειτούργημα μᾶς, λόγῳ τῶν ἀντιξῶν συνθηκῶν, καὶ τῶν εὐθυνῶν πού μᾶς ζητοῦνται πολλὰς φορὲς χωρὶς ἀντίκρουσμα... θὰ βροῦμε τρόπο νὰ πλουτίσωμε μὲ τὰ ἀπαραίτητα μέσα τὸ Σχολεῖο μας καὶ θὰ τὸ νοικοκυρέψωμε.

Μὲ τὴν ἐπίσκεψιν στίς συμβιωτικὰς κοινότητες, οἱ μαθηταὶ θὰ παρατηροῦν, θὰ συγκρίνουν, θὰ βγάζουν τὰ πορίσματα καὶ θὰ ἐπαληθεύουν, θὰ λάβουν γνῶσιν πῶς τρέφονται, πῶς κινεῖνται, τί βάρος ἔχουν, ποιά ἡ σχέση τοῦ τρόπου τροφῆς καὶ ὀργάνων, ποίαι οἱ μορφὲς ἐξελίξεως των κ.λ.π., μὲ τὴν καθοδήγησιν καὶ βοήθειαν πάντοτε τοῦ διδασκάλου. Μὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν κενῶν ἀπὸ τὸ διδασκαλὸν θὰ χρησιμοποιοῦνται εἰκόνες κ.λ.π. μέσα.

Χρῆσις τοῦ μαυροπίνακος πρέπει νὰ γίνεται γιὰ τοὺς ὀρισμούς, τὴν ὀνομασίαν, τοὺς νόμους, τίς ἀλήθειαις κ.λ. παρατηρήσεις.

Τὸ τελικὸν εἶναι νὰ βλέπῃ τὸ παιδί μέσα στὴ Φύσιν μυστήριον τὸ μυστήριον, πού νὰ τὸ ἀναγκάζει νὰ σκέπτεται γιὰ τὴν ἐξυχνίασιν, ἀδιάφορα ἂν θὰ τὸ κατορθώσῃ ἢ θὰ μείνῃ μὲ τὴν ἐκπληξιν.

Ὁ Μίνχ ἀπὸ ἀφορμὴ μιᾶς ἐκδρομῆς πού οἱ μαθηταὶ μὲ εὐλάβειαν παρακολούθησαν τὴν Ἀνατολὴν τοῦ Ἡλίου εἶπε.

—Τί εἶναι θρησκεία; Ὅχι ὁ παπαγαλισμὸς ἀκατανοήτων ρητῶν καὶ δογμάτων, ἀλλ' ἡ ζωντανὴ ἐκδήλσις τοῦ Θεοῦ μέσα στὴ Φύσιν, ἡ ἀναβίωσις γεγονότων πού πότισαν ὡς τὸ βάθος τῆς καρδιάς, ἀνθρώπους τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς ποιήσεως, ὁ σεβασμὸς μεγάλων ἀνδρῶν, στοὺς ὁποίους ἐπιδρᾷ ἡ δημιουργικὴ δύναμις τοῦ Θεοῦ.

τόν να υπάρχει διαγεγραμμένον με ακρίβειαν τὸ ἰδεῶδες δάσει τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ διαπλασθῇ τὸ παιδί, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχουν ἐξευρεθῇ καὶ οἱ ὅροι, αἱ προϋποθέσεις, τὰ μέσα πρὸς πραγματοποίησιν αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καλῶς τὸ ὑποκείμενον τῆς ἀγωγῆς. Ὅπως ὁ καλλιτέχνης ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ μὲ ὅλας τὰς λεπτομερείας, τὴν ὅλην τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ ἐπεξεργασθῇ διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὸ καλλιτέχνημα, τοῦ ὁποίου τὴν εἰκόνα ἔχει συλλάβει εἰς τὸν νοῦν, ἔτσι καὶ ὁ παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὴν φύσιν τοῦ παιδιοῦ διὰ νὰ ἐπιδράσῃ σκοπῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς εἰς αὐτό. Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον λόγον ἐπιβάλλεται νὰ γνωρίζῃ ὁ διδάσκαλος τὴν φύσιν τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παιδί δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀψυχον καὶ ἀμετάβλητον ἀλλὰ ἀποτελεῖ ζωντανὸν ὁργανισμόν, ἐλεύθερον καὶ ὑποκείμενον εἰς διαρκεῖς μεταμορφώσεις σωματικές, φυσιολογικές, ψυχικές. Διὰ τῶν μεταμορφώσεων αὐτῶν κατὰ τρόπον φυσικόν καὶ ἀβίαστον τείνει βαθμηδὸν εἰς τὴν ὁρίμανσιν τῶν διαφόρων ὁργάνων του καὶ ἰδιότητων ἥτοι εἰς τὴν προσέγγισιν πρὸς τὸν τύπον τοῦ ὁρίμου ἀνθρώπου.

Ἡ ἔρευνα τοῦ παιδιοῦ δὲν χρονολογεῖται ἀπὸ χρόνου μακροῦ. Τὸ παράπονον, τὸ ὅποιον ἐξέφρασεν ὁ Pousseau διὰ τῶν λέξεων «Δὲν γνωρίζομεν τὸν παῖδα», θὰ ἤδυνάτο νὰ ἐπαναληφθῇ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Σήμερον ἀκόμη τὸ παιδί παρμένει κατὰ μέγα ἄγνωστον. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐστράφη καὶ εἰς τὰ ἀπώτατα ἄκρα τοῦ κόσμου, ἐζήτησε νὰ εἰσδύσῃ εἰς ὅλα τὰ μυστήρια τῆς φύσεως τίποτε ἀπὸ τὰς ὑπάρξεις καὶ φαινόμενα ἀφήκεν ἀνεξερευνήτων. Καὶ ὅμως τὸ γοητευτικώτατον τῶν ὄντων, τὸ ὅποιον εἶναι καὶ τὸ προσφιλέστερον εἰς τὸν ἀνθρωπινον, τὸ παιδί, ἐπὶ μακρὸν διετέλεσεν ἔκτος τοῦ κύκλου τοῦ ἐπιστημονικοῦ διαφέροντος. Τελευταίως ἐστράφη ἡ ἐπιστήμη καὶ πρὸς τὸ παιδί. Μετὰ πάσης δὲ ζωηρότητος ἐρευνῶνται σήμερον τὰ ζητήματα, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὸ παιδί μᾶς τὸ φανερῶναι τὸ γεγονός δι' ὃ 20ος αἰὼν ὠνομάσθη αἰὼν τοῦ παιδιοῦ.

Ψυχικὴ ἐξέλιξις

Ὁ καθορισμὸς τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως τοῦ παιδιοῦ μᾶς παρουσιάζει πολὺ μεγάλας δυσκολίας ἢ τῆς σωματικῆς.

Τὰ ψυχικὰ φαινόμενα ἐρευνῶνται μὲ περισσοτέραν δυσχέρειαν καὶ αἱ σχέσεις αὐτῶν εἶναι πολυπλοκώτεροι ἢ αἱ σωματικαί. Ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου τελοῦνται προσθήκαι, συγχωνεύσεις, μεταλλαγαὶ δυσπρόσιτοι εἰς τὴν ἔρευναν, ἐνῶ ἡ προσωπικότης παρμένει πάντοτε ἡ αὐτή. Διὰ τῶν μεταβολῶν αὐτῶν ὑποδοιμαίνεται τὸ παιδί πρὸς προσαρμογὴν εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον καὶ κατευθύνεται εἰς τὴν νοητικὴν συναισθηματικὴν, βουλευτικὴν καὶ κοινωνικὴν μορφήν τοῦ ὁρίμου ἀνθρώπου. Ἐν ἑκ τῶν γνωρισμάτων αὐτῆς εἶναι ἡ διαδοχικὴ ἐμφάνισις τῶν διαφόρων ψυχικῶν δεξιοτήτων. Δὲν ἀναφαίνονται αὗται ὅλοι ταυτοχρόνως εἰς τὸ παιδί, ἀλλὰ ἡ μὴ μετὰ τὴν ἄλλην. Ἐτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως εἶναι ἡ βαθμιαία κατὰ ποσὸν αὐξησις τῆς ἐντάσεως τῶν δεξιοτήτων. Ἐπίσης γνωρίσμα τῆς ἐξελίξεως ἀποτελεῖ ὁ ρυθμὸς, κατὰ τὸν ὅποιον χωρεῖ ἡ πορεία τῆς ἀναπτύξεως. Τὸ παιδί ἐξελισσόμενον προσγγίζει πρὸς τὸν τύπον τοῦ ἐνήλικος. Ἡ προσέγγι-

σις ὅμως αὕτη δὲν τελεῖται κατὰ τρόπον κανονικόν, διακρίνονται περίοδοι, αἱ ὁποῖαι συμπέτουν μὲ ὀρισμένα ἔτη τοῦ βίου ἢ καὶ ὀρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους, κατὰ τὰς ὁποίας συντελεῖται γοργὴ αὐξησις. Ὑπάρχουν ἀντιθέτως ἄλλαι περίοδοι, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ αὐξησις ἐπιβραδύνεται ἢ καὶ ἀπαυδαίνει σχεδὸν ἀνεπαίσθητος. Εἰς τὰ γνωρίσματα τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως πρέπει νὰ περιληφθῇ καὶ ἡ ἐκάστοτε παρατηρουμένη διαφορὰ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὅποιον ἡ συνείδησις μετέχει τῆς λειτουργίας τῶν ψυχικῶν δεξιοτήτων.

Πνευματικὴ ἐξέλιξις

Ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τοῦ παιδιοῦ παρατηροῦμεν τὰ ἐπόμενα. Κατ' ἀρχὰς ἐνεργεῖ τὸ παιδί ἀσυνειδήτως ὠθοούμενον ὑπὸ τοῦ ἐνστικτοῦ ὅπως τὰ ζῶα. Αἱ πρώται πράξεις τοῦ ἔχουν ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ ἐνστικτοῦ ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἄγονται καὶ τὰ ζῶα. Δὲν παραμένει ὅμως εἰς τὴν βαθμίδα αὐτήν, ἔρχεται ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὑποχωρεῖ ἡ ἐνστικτικὴ ἐνέργεια καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ ἱκανότης νὰ προσλαμβάνῃ γνώσεις ἀπὸ τὸν ἐξω κόσμον καὶ νὰ προσαρμόσῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ εἰς τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας τῆς ζωῆς του. Εἰσέρχεται τὸ παιδί εἰς τὴν περίοδον τῆς μαθήσεως, τῆς ἀπομιμήσεως, τῆς προσαρμογῆς. Ἔτι δὲ πλουτίζεται μὲ ποικίλας γνώσεις, ἀσχεῖται, τιθασεύεται, δαμάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑπὸ τὴν πείσιν τῶν ἐξωτερικῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ παραδείγματος τῶν ἄλλων. Εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν βοηθεῖ τὸ εὐπλαστον καὶ ἡ μεγάλη εἰσδεκτικότης μὲ τὴν ὁποίαν ἐπροικίσθη ὑπὸ τῆς φύσεως τὸ παιδί. Ἡ περίοδος αὕτη ἀρχίζει ἐνωρίς καὶ διαρκεῖ ἐπὶ μακρότατον χρόνον. Πλουτίζει τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲταιν ἀκόμη ἔλθῃ εἰς τὴν ἀνωτέραν βαθμίδα πνευματικῆς ἐνεργείας, κατὰ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦνται αἱ ἀνώτεροι νοητικαὶ δεξιότητες. Ὁ ἀνθρώπος καθίσταται βαθμηδὸν ἱκανὸς νὰ ἐπινόῃ νὰ τέμνῃ δι' ἰδίας σκέψεως νέας ὁδοὺς, ἐφευρίσκει ὅργανα ἀνάλογα πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ καὶ χρησιμοποιοῖ αὐτὰ καταλλήλως. Ἐχομεν λοιπὸν τὰς ἐξῆς βαθμίδας πνευματικῆς ἐξελίξεως: Ἡ διὰ τοῦ ἐνστικτοῦ ἐνέργεια, ἡ μάθησις ἢ σθηριζομένη ἐπὶ τῆς μνήμης, τῆς μιμήσεως, τῆς ἐπαναλήψεως, τῆς προσαρμογῆς καὶ ἡ ἐφευρετικὴ ἱκανότης προερχομένη ἐξ ἐνεργείας τῶν ἀνωτέρων νοητικῶν δεξιοτήτων.

Τῆς πρώτης κύρια γνωρίσματα εἶναι ἡ τελεία ἐκτέλεσις, ἀλλὰ καὶ τὸ τυπικὸς μονότονον, τὸ ἀσυνείδητον,

Τὴν δευτέραν διακρίνει εὐκαμψία καὶ ἀτομικὴ προσαρμοστικὴ ἱκανότης. Ἡ δὲ τρίτη κύριον γνώρισμα ἔχει τὴν ἐφευρετικότητα προνόμιον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.

Ἄλλο γνώρισμα τῆς πραγματικῆς ἐξελίξεως τοῦ παιδιοῦ εἶναι ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν παρουσιάζει παθητικὴν κατάστασιν ἀπέναντι τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, βραδύτερον ἐπακολουθεῖ ἐνεργητικὴ δράσις.

Οἱ παράγοντες οἱ ὁποῖοι ἐπιδρῶν εἰς τὴν ἐν γένει ἐξέλιξιν τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἡ κληρονομικότης καὶ ἡ προσαρμογὴ.

Ἀφ' ἐνὸς ἡ κληρονομικὴ προδιάθεσις καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ ἐξωτερικαὶ συνθήκαι, αἱ ὁποῖαι ἐπενεργοῦν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς τοῦ καὶ πρὸς τὰς ὁποίας τοῦτο προσαρμόζεται.

Ποῖα ὅμως ἡ στιγμή τῆς ἐνάρξεως τοῦ ψυχικοῦ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Ὑπὸ ΚΩΝ)ΝΟΥ ΒΡΑΧΝΙΑ, Διδ)λου ἐκπ. περ. Ἑλασσόνης

Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀποκατάστασις, ἀποτελεῖ τὸ ζωτικώτερον πρόβλημα πού ἀπασχολεῖ τὴν ἀνήσυχη σκέψη τοῦ νέου. Ἡ ἀσταμάτητη δραστηριότης του καὶ τὰ πολλαπλὰ σχέδια πού μηχανεύεται, σ' αὐτὸ κυρίως ἀποβλέπουν. Γιατὶ μὲ τὸ ἐπάγγελμά του ὁ ἄνθρωπος γίνεται δημιουργός. Συμμετέχει στὴν ἐνεργὸν ζωὴ τῆς κοινωνίας κι' ἐνισχύει τὸν παλμὸ τοῦ πολιτισμοῦ. Προσφέρει, μὰ καὶ ἀντλεῖ ὅλα του τὰ δικαιώματα ἐξ αὐτῆς, τὰ ὁποῖα προορίζονται γιὰ κάθε ὀγιὲς τῆς μέλως.

Σὰν τέτοια δυνάμεις λοιπὸν τὸ ἐπάγγελμα, γοητεύει τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ, τὸ ὁπεῖον στηρίζει πάνω τις δυνατότητές του τὴν τακτοποίησιν τῶν εὐγενεστέρων ὀνείρων τῆς ζωῆς του. Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγοι πού ἀπαιτοῦν, ὥστε κάθε ἕνας ἐκ τῶν νέων μας, νὰ γίνεται κι' ἕνας ἰδανικὸς ἐπαγγελματίας.

Πῶς ὅμως θὰ μπορέσουμε νὰ ἐπιτύχουμε τὸ πρᾶγμα αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ὁμολογουμένως δὲν ἀφίσταται δυσκολιών;

Κυρίως δύο τινὰ πρέπει νὰ συντελέσουν.

Πρῶτον νὰ καθιερωθῇ στὰ σχολεῖα μας τὸ μάθημα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, τοῦ ὁποῖου ἔργον εἶναι νὰ ἐπιμελεῖται, ὥστε κάθε ἄτομο νὰ τοποθετηθῇ καὶ στὸ κατάλληλον ἐπάγγελμα.

Τὰ παιδιὰ λοιπὸν θὰ διαφωτίζονται στὸ σχολεῖο, τὸ ὁποῖον θὰ διδάσκη ὅχι μόνον τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμό, ἀλλὰ καὶ θὰ κρατᾷ ἰδιαίτερες σημειώσεις γιὰ τὰ προσόντα, τίς κλίσεις κλπ. κάθε μαθητοῦ, βάσει τῶν ὁποίων θὰ προτείνεται καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος.

βίου εἰς τὸ παιδί:

Ὑπὸ πολλῶν ὑπεστηρίχθη διὰ τὴν στιγμή τῆς γεννήσεως δὲν φανερώνει καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ψυχικοῦ βίου. Πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν τὴν ἀρχὴν τοῦ ψυχικοῦ βίου πολὺ ἐνωρίτερον ἢδη παρὰ τῷ ἐμβρύῳ. Αἱ κινήσεις τὰς ὁποίας κάνει τὸ ἔμβρυον εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του, ἐθεωρήθησαν ὡς ἐκδηλώσεις ψυχικῶν καταστάσεων.

Ἀναμφιβόλως οἱ ὅροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους τὸ ἔμβρυον διάγει καὶ ἀναπτύσσεται εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τὸν μέλλοντα ψυχικὸν βίον τοῦ ἀτόμου. Πολλοὶ ἰδιότητες ἀγαθὰ καὶ πονηρὰ ἔλαβον τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς ἡλικίας αὐτῆς, τῆς ἐμβρυϊκῆς.

Πάντως ὑποκείμενον, ψυχολογικὸν ἔρευνῶν δὲν δύναται νὰ καταστῇ ὁ ἄνθρωπος πρὸ τῆς γεννήσεως. Ἡ γέννησις ὅμως σημεῖο καὶ τὴν ἐναρξιν ψυχικοῦ βίου ὡς καὶ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐρεῦνης τῆς ψυχολογικῆς. Ἡ περίοδος τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως περιλαμβάνει στάδια, τὰ ὁποῖα διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων δι' ἰδίων γνωρισμάτων. Αἱ περίοδοι αὗται τῆς ἡλικίας, αἱ ὁποῖαι προσδιορίζονται ἀπὸ τὰ ἴδια γνωρίσματα, ὀνομάζονται Στάδια ἐξελίξεως. Ὁ καθορισμὸς τῶν σταδίων τούτων τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως εἶναι πολὺ δυσχερὲς καὶ τοῦτο διότι τὸ παιδί ἀποτελεῖ ἐνιαίαν προσωπικότητα, τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ δὲν χαρακτηρίζει μονομερὲς διαδοχικὴ ἐμφάνισις δεξιότητων καὶ κατω-

Στὶς ξένες χώρες μάλιστα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐργασία αὐτῇ τοῦ σχολείου, ὑπάρχουν καὶ εἰδικὰ κέντρα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα ὅταν χρειάζεται, τὰ παιδιὰ καὶ ἐξετάζονται λεπτομερῶς ἀπὸ εἰδικούς καθηγητάς, ψυχολόγους καὶ γιαιτρούς. Τὸ προσωπικὸν τῶν κέντρων αὐτῶν ἐρχεται κατ' ἀρχὴν σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ παιδί καὶ ἀποκτᾷ προσωπικὴ ἀντίληψιν αὐτοῦ, ὑποχρεώνοντάς το νὰ μιλήσῃ γιὰ τίς προτιμήσεις του στὴν ζωὴ, φιλοδοξίας του, γιὰ τὴν συνεργασία του στὴν οἰκογένεια μὲ τ' ἀδελφία του, γονεῖς του κλπ. Κατόπιν ὑποβάλλεται σὲ ἐξετάσεις τέσσε, τὰ ὁποῖα προδίδουν τὸν τομέα τῆς μεγαλυτέρας ἐπιδόσεως τοῦ παιδιοῦ. Μετὰ περὶ ἀπὸ ἰατρικὴν ἐξέτασιν, γιὰ νὰ τοῦ ἀποκλείσουν (ἂν παρίσταται ἀνάγκη) ὀρισμένα ἐπαγγέλματα, στὰ ὁποῖα δὲν μπορεῖ ν' ἀνταποκριθῇ σωματικῶς. Στὴν συνέχεια οἱ ἐπιστήμονες βλέπουν τὸ ἀτομικὸν θελίον τοῦ παιδιοῦ, τὸ ὁποῖον τηροῦν καὶ στέλλουν οἱ διδάσκαλοι του, τίς κλίσεις του κλπ.

Ἔτσι τὰ συμπεράσματα μετὰ πού βγαίνουν εἶναι ἀρκετὰ μελετημένα καὶ ἀνταποκρίνονται κυρίως στὶς δυνατότητες καὶ τὰ προσόντα τῶν παιδιῶν, γιὰ μιὰ εὐστοχὴ ἐπαγγελματικὴ ἐκλογὴ.

Στὴν Γαλλίαν λ.χ. σήμερον 200.000 παιδιὰ περνοῦν 190 περίπου τέτοια κέντρα δωρεὰν καὶ παίρνουν ὠφέλιμα συμβουλὲς καὶ ὑποδείξεις γιὰ τὴν ζωὴ τους.

Καὶ δεύτερον, πρέπει νὰ πεισθοῦν οἱ νέοι μας, διὸ ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα εἶναι χρήσιμα καὶ ἀξιοπρεπῆ. Γιατὶ σήμερον πολλὰ παιδιὰ, εἴτε γιὰ λόγους οἰκονομικοῦ, εἴτε γιὰτὶ δὲν διαθέτουν τ' ἀπαραίτητα

ρισμένη λειτουργία αὐτῶν, ἀλλὰ συμβαίνουν κατ' αὐτὴν προσθήκαι, συγχωνεύσεις, μεταλλαγὰι ἀμοιβαῖαι ἐπιδράσεις δυσπρόσιτοι εἰς τὴν ἄρευναν.

Ἐν τούτοις πολλοὶ ἐπεχείρησαν παρὰ τὰς δυσχερεῖας τοιαύτας διαιρέσεις. Μερικοὶ λαμβάνουν ὡς βάσιν τεχνητὰ ὅρια. Διακρίνουν τὴν προσχολικὴν περίοδον ἢ ὁποῖα περιλαμβάνει τὰ ἐξ ἑρῶτα ἔτη τοῦ παιδιοῦ, τὴν σχολικὴν τὴν ὁποῖαν ὑποδιαιροῦν εἰς βαθμίδας ἀναλόγως πρὸς τὰ εἶδη τοῦ σχολείου καὶ τὰ ἔτη τῆς φοιτήσεως εἰς αὐτὰ καὶ τὴν περίοδον τῆς ἡδης μέχρι τῆς πλήρους πραγματικῆς ὀριμάνσεως. Ἄλλοι ἀποδέχονται τὰς περιόδους τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως τὰς αὐτὰς τὰς ὁποίας διατρέχει καὶ ἡ σωματικὴ ἐξέλιξις. Ἄλλοι λαμβάνουν ὡς βάσιν τὰς ψυχικὰς δεξιότητας, αἱ ὁποῖαι ἐκάστοτοι ἀρχοῦν εἰς τὸ παιδί ἢ τὰ διαφέροντα τὰ ὁποῖα δεσπόζουν εἰς αὐτό. Ὁ Baldwin διακρίνει τρεῖς περιόδους ψυχικῆς ἐξελίξεως 1) ἐποχὴ συναισθηματικὴ 2) ἐποχὴ ἀντικειμενικὴ καὶ 3) ἐποχὴ ὑποκειμενικὴ.

Δὲν δυνάμεθα ν' ἀπαριθμήσωμεν τὰς ποικίλας ἄλλας διακρίσεις αἱ ὁποῖαι ἐπροτάθησαν ὑπὸ πολλῶν ἄλλων παιδαγωγῶν καὶ ψυχολόγων. Ἡ ποικιλία πάντως μᾶς δεῖκνύει διὸ εὐρισχόμεθα ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῆς ζητήσεως.

Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον

Α. Σ. Ε. Π. ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Α Π Ο Σ Π Α Σ Μ Α

Τῆς ὑπ' ἀριθμ. 10)7-2-1962 Πράξεως

ΘΕΜΑ V. ΠΕΡΙ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ (Τελική διατύπωσης)

Λαβὼν ὑπ' ὄψει 1) τὸ ὑπ' ἀριθμ. 14420/1 - 12 - 60 ἐρώτημα τοῦ Σοῦ Ὑπουργείου περὶ ἀναδιοργάνωσης τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὴν ἀριτερέαν μόρφωσιν τῶν σπουδαστῶν αὐτῶν ὑπὸ τὴν παιδαγωγικὴν, γενικὴν καὶ κοινωνικὴν ἔποψιν, διότι ἡ παρεχόμενη κατάρτισις εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους κατὰ τὸ Ὑπουργικὸν ἔγγραφο δὲν ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὰς μορφωτικὰς ἀπαιτήσεις, αἱ ὁποῖαι προβάλλονται σήμερον εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, 2) τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἐπὶ μέρους προβλημάτων εἰς ἣν προέβη τὸ Συμβούλιον εἰς μακρὰν σειρὰν συνεδριάσεων ἐφ' ἑνὸς ἐκάστου τῶν μερικωτέρων σημείων τοῦ θέματος ἀπὸ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 46/11 - 8 - 61 πράξεως καὶ ἐξῆς,

Ἀποφαίνεται

Διατυπῶνται ὡς κατωτέρω τὰς ἐφ' ἑνὸς ἐκάστου τῶν μερικωτέρων ἐρωτημάτων ἀπόψεις αὐτοῦ.

Ερώτημα Α'. Περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν εἰς πέντε περιλαμβανούσας πλεονα τῶν δύο τμημάτων.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὑπάρχουν οἱ κάτωθι δύο ἀπόψεις, ἐκατέρα τῶν ὁποίων στηρίζεται εἰς ἴδια ἐπιχειρήματα οὐσιώδη,

Ἀποψις α'. Ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σήμερον ἐν λειτουργίᾳ ὑπάρχουν τὰ ἐξῆς

προσόντα, δὲν ἀποκτοῦν τὸ ἐπάγγελμα ἐκεῖνο, γὰρ τὸ ὅποσον ἐνοιωθῶν κάποτε ἔνα δυνατό ψυχικὸ σκίσημα. Ἔτσι ἀναγκάζονται κάτω ἀπὸ τὴν σκληρὴν πραγματικότητα, ν' ἀκολουθήσουν κάποιον ἄλλο, τὸ ὅποσον ποτὲ δὲν εἶχαν συμπεριλάβει μέσα στὸν κύκλο τῶν ἐπαγγελματικῶν τοὺς ἀναζητήσεων καὶ τὸ ὅποσον θεωροῦν τώρα ὡς ὑποτιμητικὸ καὶ κατώτερο.

Ἡ γνώμη ὅμως αὐτῇ, δὲν ἀποτελεῖ προῖον ὕψους καὶ ψυχραῖμου σκέψεως. Ὁ ἄνθρωπος σ' αὐτὰς τίς περιπτώσεις, πρέπει ν' ἀπομακρύνῃ καθε τι ποὺ τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά του καὶ νὰ κρατᾷ ἐκεῖνο μόνον ποὺ τὸν ἐνώνει. Δὲν ἔχει καὶ τόση σημασία ἂν δὲν ἀποκτήσῃ τὸ ἐπάγγελμα ποὺ κάποτε δυνειρευόμην. Ἀξία ἔχει ἂν αὐτό ποὺ ἔχουμε τώρα, τὸ χρησιμοποιοῦμε σὰν δύναμις ὅχι ἀτομικῇ, μὰ καὶ κοινωνικῇ. Ὁ καθένας δέβεται θὰ προσπαθῇ νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν του, ποτὲ ὅμως δὲν πρέπει ν' ἀπογοητεύεται ἀπὸ τὰ διάφορα στάδια ποὺ περνᾷ. Εἶναι σφάλμα νὰ θεωρῇται ὅτι ὑπάρχουν ἐπαγγέλματα καλὰ καὶ κακὰ. Μόνον καλοὶ ἢ κακοὶ ἐπαγγελματίες ὑπάρχουν. Ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα εἶναι ἰσάξια, ἂν ἐξυπηρετοῦν τὴν νομιμότητα καὶ τὸ καλὸ τῶν ἀνθρώπων. Γιατὶ ὅλα ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ κάνουν τὸν ἄνθρωπον ἥρωα καὶ πρωταθλητὴ τοῦ καθήκοντος στὴ ζωὴ του.

Δὲν πρέπει νὰ ξεχνῶμε ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἐπίγειον ζωὴν του, δὲν παρέλειψε νὰ ἐργάζεται

ἐπιχειρήματα: Ἡ ἀποφυγὴ τῶν πάσης φύσεως τοπικῶν ἀντιδράσεων αἰτίνες θὰ προκύψουν ἐν περιπτώσει καταργήσεως τινῶν ἐκ τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν. Διευκολύνονται οἰκονομικῶς εἰς τὰς σπουδὰς τῶν εἰς τὰ ἱδρύματα ταῦτα οἱ πτωχοὶ νέοι τῶν ἐπαρχιῶν. Ἡ μόρφωσις εἰς τὸ τοπικὸν περιβάλλον μακρὰν τῶν κέντρων τῆς ἀστυφιλίας καθιστᾷ τοὺς μέλλοντας διδασκάλους ἀνεκτικωτέρους εἰς τὴν ἀνεν διαμαρτυριῶν ὑπαρεσίαν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου. Ἡ ὁμαδικὴ ζωὴ εἶναι εὐχερεστέρα εἰς τὰς μικρὰς ὁμάδας τῶν ἐπαρχιακῶν Ἀκαδημιῶν παρὰ εἰς τὰς λίαν πολυπληθεῖς, ὡς θὰ εἶναι ἐν περιπτώσει συμπτύξεως.

Αἱ πολλαὶ Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὰς ἐπαρχίας παρέχουν τὰ πλεονεκτήματα ὅτι ἀποτελοῦν κέντρα μορφώσεως καὶ πνευματικῆς ἀκτινοβολίας διὰ τὸ περιβάλλον.

Ἡ κατανόμη τῶν σπουδαστῶν εἰς πολλὰς Ἀκαδημίας διευκολύνει τὴν στέγασίν των, ἣτις ἐν περιπτώσει συμπτύξεως θὰ δημιουργήσῃ προβλήματα. Ὑπάρχει προσωπικὸν κατάλληλον δι' ὅλους ἐκ τῶν εἰς τὸ Ἐξωτερικὸς μετεκπαιδευθέντων εἰς τὰ Παιδαγωγικὰ λειτουργῶν.

Ἀποψις β'. Ὑπὲρ τῆς συμπτύξεως τῶν ὑπαρχουσῶν εἰς 5 ἢ εἰς 3 ὀλιγωτέρας. Ἐὰν θέλωμεν νὰ ὑψώσωμεν τὴν στάθμην τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκα

στοῦ ξυλουργεῖο τοῦ Ἰωσήφ, γὰρ νὰ δείξῃ ἀσφαλῶς μ' αὐτό, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ περιφρονῇ κανένα ἐπάγγελμα. Πρέπει νὰ δώσωμεν στὰ παιδιὰ νὰ καταλάβουν καλὰ, ὅτι ἂν προσδεύουν καὶ ἀναδεικνύονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, αὐτὸ ὀφείλεται στὸν ἰδρῶτα ὁλῶν τῶν ἀτόμων μαζί, ἀνεξαρτήτως ἐπαγγέλματος.

Ἡ ἀγάπη λοιπὸν καὶ ὁ σύνδεσμος τῶν νέων πρὸς αὐτό, πρέπει νὰ εἶναι ἀρρηκτος. Ἔτσι μόνον θὰ ἐξασφαλίζον ἐὶς χάριστα τὰ ὀλικά μέσα τῆς ζωῆς των καὶ θάναι εὐτυχισμένοι. Γιατὶ ὅπως λέγει καὶ ὁ διολόγος Καρρὰλ «ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν ἀκριβὴν προσαρμογὴν στὸ εἶδος τῆς ἐργασίας του».

Ἀλλοίμονο σὰ κείνους — καὶ τὴν κοινωνία — ποὺ γνωρίζονται μὲ τὸ ἐπάγγελμά των ἄκεφα καὶ γεμάτοι ἀπὸ ψυχρότητες. Αὐτοὶ εἶναι ἄνθρωποι ἰσόβια δυστυχεῖς, ποὺ ζοῦν μηχανικὰ καὶ δὲν μποροῦν νὰ αἰσθανθοῦν τὴν χαρὰ τῆς δημιουργίας. Μέσα τοὺς δημιουργοῦνται νευροψυχικὲς ἀνωμαλίες — νευρώσεις — τίς ὁποῖες οἱ ἐπιστήμονες ὀνομάζουν «νευρώσεις τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ». Εἶναι ἄνθρωποι ποὺ κερδίζουν τὸν οἶκτον μᾶλλον τῆς κοινωνίας, παρὰ τὸν θαυμασμό της. Ἐὰς ὅμως, μ' ἓνα τέτοιο τρόπο ζωῆς, δὲν γίνεται ὁ ζωτικὸς παράγων μιᾶς μεγάλης προσπάθειας, ποὺ ἀποβλέπει στὴν πρόοδο καὶ τὴν εὐτυχία ὁλῶν μας.

δημιῶν, ὀφείλομεν νὰ ἐπιλέξωμεν τὸ προσωπικὸν αὐτῶν ἐκ τῶν ἔχοντων ὑψηλὴν μόρφωσιν, τὸ δὲ προσωπικὸν τοῦτο εἶναι περιορισμένον, διὸ δέον νὰ συμπτύξωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, ἵνα οἱ ἐκλεκτοὶ ἐξαρκέσουν. Εἰς τὰς ὀλίγας Ἀκαδημίας, αἵτινες θὰ ἔχουν πολὺ προσωπικόν, θὰ εἶναι εὐχερεστέρα ἡ ἀναπλήρωσις τῶν προσκαίρων ἑλλειπόντων, ἣτις νῦν εἰς τὰς ἐπαρχίας καθίσταται ἀδύνατος.

Ἐν περιπτώσει συμπτύξεως θὰ καταστῇ εὐχερεστέρα ἡ ἀνέτος καὶ εὐπρεπὴς στέγασις καὶ ὁ ἐφοδιασμός δι' ἐπαρκῶν ἐποπτικῶν μέσων, βιβλιοθηκῶν, ἐργαστηρίων καὶ λοιπῶν ἐγκαταστάσεων. Τὸ προσωπικὸν εὐχερεστερον θὰ καθοδηγῇ ἐπιστημονικῶς ἀπὸ ἀνωτέρου ὕψους. Εὐχερεστερον θὰ ἐπιτευχθῇ εἰς τὰ μεγαλύτερα πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ κέντρα ἡ κοινωνικὴ διαπαιδαγώγησις τῶν σπουδαστῶν, πληρεστέρα θὰ εἶναι δὲ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτῶν μόρφωσις. Ἰδίᾳ ἢ εἰς τὰ μεγάλα κέντρα μόρφωσις τῶν σπουδαστῶν διευρύνει τὸν πνευματικὸν αὐτῶν ὀρίζοντα, ὥστε νὰ γνωρίσουν καλύτερον καὶ βαθύτερον καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐπαρχίαν.

Συμπέρασμα

Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν δυνατῶν ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης ἀπόψεως καὶ τὴν ἐκτίμησιν αὐτῶν ὁ μὲν κ. Κ. Πετρίτης ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν εἰς τὸ ὕψος τοῦ σημερινοῦ τῶν ἀριθμοῦ, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου ἐτάχθησαν ὑπὲρ τοῦ περιορισμοῦ αὐτῶν εἰς πέντε ἢ καὶ ἔτι ὀλιγωτέρας. Ὁ κ. Ἀσημακόπουλος φρονεῖ δτι δέον νὰ περιορισθῶν μόνον εἰς δύο ἀρρένων καὶ μίαν θηλέων.

Ἐρώτημα Β'. Χρονικὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὑπάρχουν δύο ἀπόψεις, ἡ μία καθ' ἣν ἔξοκει ὁ χρόνος τῶν δύο ἐτῶν καὶ ἡ ἑτέρα δτι τὰ ἔτη τῶν σπουδῶν δέον νὰ αὐξηθῶν εἰς τρία τουλάχιστον. Τὸ Συμβούλιον ἐξήτασε πάντα τὰ ὑπὲρ ἑκατέρας τῶν ἀποψεων ἐπιχειρήματα καὶ ἐστάθμισε ταῦτα μετὰ πολλῆς προσοχῆς ὡς ἑπεται:

Ἀποψις α'. Ὅτι τὰ δύο ἔτη σπουδῶν ἐξαρκούν.

Ὑπάρχουν σοβαραὶ φωναὶ δτι τὰ δύο ἔτη σπουδῶν εἶναι ἐπαρκῇ διὰ νὰ ἐξειδικεύσουν ἐπαγγελματικῶς τοὺς κεκτημένους ἐκ τῶν γυμνασίων τὴν ἀπαιτουμένην γενικὴν μόρφωσιν σπουδαστῶν. Ἐὰν αὐξήσωμεν τὰ ἔτη θὰ εὐρεθῶμεν πρὸ δυσχερειῶν στεγάσεως, πρὸ ἑλλείψεως προσωπικοῦ. Οἱ νέοι δὲν θὰ προσέλθουν, προτιμώντες ἐπιστημονικὰς σπουδὰς, αἵτινες ἐν μόνον ἔτος ἐπὶ πλέον θὰ ἀπαιτοῦν. Ἐὰν γίνῃ βετὴς ἡ φοίτησις εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας θὰ ἀποκλεισθῶν οἱ ἀποροὶ νέοι, οἵτινες εὐχερῶς ἀντεπεξήρχοντο οἰκονομικῶς ὑπὸ τὸ καθεστὼς τῆς διετοῦς σπουδῆς.

Ἀποψις β'. Ὅτι ἡ ἀνάγκη αὐξήσεως τῶν ἐτῶν τῆς φοιτήσεως εἰς τρία τουλάχιστον.

Τὸ πλάσμα ὅτι οἱ ἀπόφοιτοι τῶν σημερινῶν μας γυμνασίων ἔχουν πληρὴ ἐγκύκλιον μόρφωσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας δύναται νὰ ἐποικοδομηθῇ ἐπωφελῶς ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐξειδικεύσις τῶν διδασκάλων, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ πράγματα, διότι εἶναι ἀνεπαρ-

κεῖς καὶ χασματώδεις αἱ γνώσεις τῶν ἀποφοίτων ὡς ἀπεδείχθη καὶ ἐκ τῶν εἰσιτηρίων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἐξετάσεων ἰσως λόγῳ κακῆς λειτουργίας καὶ ἀποδόσεως τῶν σχολείων μας ἀπὸ μακρᾶς ἤδη σειρᾶς ἐτῶν. Ἐξ ἄλλου ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ ἔργον τοῦ εἶναι ἐργάτης κυρίως γλωσσικῆς ἐργασίας, εἶναι καὶ αὐτὸς μικρὸς φιλόλογος, ἀλλὰ καὶ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, μικρὸς μαθηματικός, θεολόγος κλπ. Χρειάζεται λοιπὸν καὶ γλωσσικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν τινὰ προπαιδεῖον καὶ εἰσαγωγὴν εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς μεθόδους εἰς πλαίσιον εὐρύτερον τῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ κτηθείσης μορφώσεως. Ἐπειδὴ τὰ ἤδη δύο ἔτη σπουδῶν διατίθενται εἰς ἐπαγγελματικὴν μόνον ἐξειδίκευσιν, εἶναι ἀνάγκη νὰ αὐξηθῇ ὁ χρόνος τῶν σπουδῶν διὰ νὰ εἰσαχθῶν οἱ σπουδασταὶ εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν ὕλην τῶν ἐπιστημῶν, τὰς ὁποίας θὰ μεταδώσουν εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν. Οὐδεὶς φόβος εὐσταθεῖ δτι δὲν θὰ προσέλθουν οἱ νέοι, δεδομένου δτι ὑπάρχει πληθώρα νέων προσφερομένων εἰς τὴν σχετικὴν σπουδὴν. Ἄλλως τε καὶ εἰς τὴν Ἑθνικὴν Ἀκαδημίαν Σωματικῆς Ἀγωγῆς ἐγένοντο τρία τὰ ἔτη τῆς φοιτήσεως χωρὶς οὐδόλως νὰ μειωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν προσερχομένων. εἰς δὲ τὰς Πανεπιστημιακὰς Σχολὰς τῆς τετραετοῦς φοιτήσεως τὰ ἔτη τῶν σπουδῶν ὀνομαστικῶς μόνον εἶναι τέσσαρα, ἐνῶ εἰς τὴν πράξιν μέχρις ἀποκτίσεως τοῦ πτυχίου αὐξάνονται εἰς πέντε τουλάχιστον. Ἐπειτα δεδομένου δτι αἱ Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι εἶναι Σχολαὶ παρέχουσαι ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν, εἰ δὲ διδάσκαλοι εἶναι ἐνδεχόμενον μελλοντικῶς νὰ κληθῶν ὅπως διδῶν καὶ μαθητὰς μεγαλυτέρας ἡλικίας, δταν ἐπεκταθῇ ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις, καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν μορφώσεως. Ἐξ ἄλλου ὁ διδάσκαλος εἶναι ὁ θεμελιωδέστερος ἐργάτης τῆς ἐθνικῆς προόδου καὶ κυρίως εἰπεῖν τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως. Πρέπει νὰ εἶναι πνευματικὸς ἄνθρωπος διὰ νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ ἀκτινοβολήσῃ, πρέπει νὰ ὑψωθῇ διὰ νὰ ὑψώσῃ λόγῳ τῆς ἰδιαιτέρας τοῦ θέσεως ἐν τῇ Κοινωνίᾳ. Διὰ τοὺς ὑπαλλήλους πολλῶν Κρατικῶν Ὑπηρεσιῶν ἀπαιτεῖται κατὰ τοὺς σχετικoὺς διαγωνισμοὺς πτυχίον Ἀνωτάτης Ἐκπαίδεψεως τετραετοῦς. Οἱ διδάσκαλοι ἐπιτρέπεται νὰ μείνουν ἀνεπιστημονικῆς στοιχειώσεως ἀρκούμενοι εἰς τὰ πιχλὰ τῆς ἐγκυκλίου γυμνασιακῆς προπαιδεΐας: Ἡ διδασκαλία εἰς τὴν Ε' καὶ ΣΤ' τοῦ Δημοτικοῦ ἀπτεται σοβαρῶν θεμάτων γλωσσικῆς καὶ φυσικομαθηματικῆς μορφώσεως, δὲν δύναται δὲ νὰ τὰ διαπραγματευθῇ ἀρκίως ὁ στηριζόμενος εἰς τὰς ἀνεπαρκεῖς καὶ ἀσταθεῖς βάσεις τῆς γυμνασιακῆς μόνον μορφώσεως. Τοῦτο κατενοήθη καὶ εἰς τὰς ἄλλας Εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ ἀπὸ τοῦ 1958 ἐγενικεύθη εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ διαμερίσματα τῆς Ὀμοσπονδίας ἡ ἐπέκτασις τῆς διδασκαλικῆς μορφώσεως εἰς τρία ἔτη ἀντὶ τῶν μέχρι τοῦδε δύο. Ὀμοίως ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1960 ἠυξήθησαν εἰς τρία τὰ πρότερον δύο ἔτη σπουδῶν εἰς τὰ COLLEGES PEDAGOGIQUES, εἰς τὰ ὁποῖα μορφώνονται οἱ δημοδιδάσκαλοι. Ὅθεν παρίσταται ἐπιβεβλημένη ἡ ἀνάγκη εὐρυτέρας καὶ ἐντονωτέρας ἐπιστημονικῆς καταρτίσεως τῶν σπουδαστῶν τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, τὴν ἑλλειψιν τῆς ὁποίας οὐδεμία παιδαγωγι-

ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΗΜΑΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΥΓΑΤΣΙΣΚΑ, Δημ. λον Α. Έκπ. Περιφ. Τριτάλων

Ἡ συνεχὴς πρὸς τὴν ἀντικεινῶνικὴν καὶ τὸ ρεῦμα τῆς ἐγκληματικότητος τῶν νέων πολλάκις ἀπησχόλησεν τὴν πολιτείαν, καθ' ὅτι αἱ ἐνέργειαι αὐταὶ δὲν ἀποτελοῦν μόνον κίνδυνον, ἀλλὰ καὶ μομφὴν κατὰ τῆς ἐννοίας τοῦ Κράτους.

Ἡ μέριμνα σήμερον διὰ τὸ παρὰστρατημένον παιδί, ἢ πρόνοια διὰ τὸ ἐγκαταλειμμένον, ἢ ἀποκατάστασις τοῦ νόθου καὶ ἀπροστατευτοῦ κοριτσιοῦ εἶναι, ὄχι μόνον καθαρῶς ἔργον φιλανθρωπίας, ἀλλὰ προληπτικὴ φρούρησις τῶν δικαιωμάτων τῆς Κοινωνίας, ἐξασφάλις τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ὕψους, δεῖγμα ἀνθρωπισμοῦ καὶ πολιτισμοῦ, ἐκδήλωσις ἀγάπης καὶ συμπόνιας πρὸς κάθε συνάνθρωπον μας.

Ἡ βάσις τῆς ἀξιολόγου προσπαθείας εὐρίσκεται κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὴν δημιουργίαν καταλλήλων οἰκογενειακῶν συνθηκῶν ζωῆς, ἵνα προέλθουν εἰς τὸν κοινωνικὸν στίβον παιδιὰ δίχως ψυχικὰ τραύματα, πικρὰ καὶ ἀνεπύχθησαν μέσα εἰς θαλπωρὴν, ἐνοίωσαν τὴν μεγάλην στοργὴν καὶ ἀγάπην διὰ τὰ βλαστήσει δὲ ψυχικὸς τῶν κόσμος μέσα εἰς ἕνα περιβάλλον καλωσύνης, χαρούμενης οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ εὐτυχίας.

Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὸν τομέα τῆς ἡθικῆς διαπαιδαγωγήσεως καταβάλλει μεγάλας προσπάθειας, ἵνα καλλιεργήσῃ εἰς τὰς οἰκογενεῖας τὸ κατάλληλον κλίμα καὶ ἀπαραιτήτους συνθήκας μὲ σκοπὸν τὴν φυσιολογικὴν καὶ ψυχοπνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν. Τὸ πρόβλημα τοῦτο πολλάκις ἀπησχόλησεν τὴν ἐκπαιδευτικὴν περιφέρειαν Τριτάλων καὶ κατὰ τὴν συγκρότησιν παιδαγωγικῶν συνεδρίων συνεζητήθησαν καὶ ἐλήφθησαν ἀποφάσεις διὰ τὴν προφύλαξιν τοῦ νέου ἀπὸ τὰ ἡθικὰ φθοροποιὰ παραστρατήματα.

Ὁ πνευματικὸς ὁμῶς σπόρος διὰ τὰ εὐδοκίμησιν καὶ καρπὶον πρέλει νὰ πέσῃ εἰς εὐπρόσδεκτον, γόνιμον καὶ κοινωνικὸν ἔδαφος. Ὅταν τὸ ἔδαφος εἶναι ἀκαθάρτου, ὅταν ἡ στέρσις, ἡ δυστυχία, ἡ ἀνέχεια, ἡ ἀθλία στέγαις μαραίνουν τὸν ψυχικὸν κόσμον, κάθε διαφωτιστικὴ καὶ μορφωτικὴ προσπάθεια δυσκόλως φέρει τ' ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα.

Ὁ μαθητὴς, τὸ μικρὸν παιδί, εὐκόλως μιμεῖται αὐτοὺς πού τὸ περιβάλλουν καὶ ἀμέσως προσαρμόζεται εἰς τὸν τρόπον ζωῆς τῶν. Εἶναι πολὺ φυσικὸν καὶ φυσιολογικόν, ἔαν σκεφθῶμεν τὴν ἀνάγκην τοῦ μικροῦ παιδιοῦ ν' ἀνήκῃ κάπου καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ ὁμοιάσῃ, ὅσο δύναται μ' αὐτοὺς πού θαυμάζει. Τοιοῦτον περιβάλλον, πού ἔρχεται εἰς πρώτην ἐπα-

κὴ παίδευσιν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπληρώσῃ, δι' αὐξήσεως καὶ παρ' ἡμῖν τοῦ χρόνου τῆς φοιτήσεως ἐν ταῖς Παιδαγωγικαῖς Ἀκαδημαῖς εἰς τρία ἔτη.

Συμπέρασμα

Ἐκ τῆς σταθμίσεως τῶν ὑπὲρ ἑκατέρας τῶν ἀπόψεων ἐπιχειρημάτων τὸ Συμβούλιον ἐτάχθη ὁμοφώνως ὑπὲρ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐτῶν τῆς φοιτήσεως εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημαῖς εἰς τρία.

(Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον)

φὴν καὶ γνωριμίαν, εἶναι τὸ οἰκογενειακὸν καὶ τὸ παράδειγμα τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας θ' ἀσκήσῃ ἀναλόγως ἐπίδρασιν εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος. Ἐάν, λοιπόν, ὅσα αἰσθάνεται ἢ ἀντιλαμβάνεται καὶ τὰ ζῇ (ἀνέχεια, πονηρία, ψεῦδος, μισέρι) τοῦ δημιουργήσου ἀρνητικὰ συναισθήματα πρὸς τὴν Κοινωνίαν, τότε ἀσφαλῶς ὁ δρόμος πρὸς τὴν ἀποκοπήν θ' αἰσθάνῃ ἀντικεινῶνικος. Ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ διάφορες συναισθηματικὲς διαταραχαὶ ἔχουν τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ περιβάλλον τῆς οἰκογενείας. Ἐάν ἡ ἀνάγκη ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης πού ἔχει τὸ παιδί δὲν ἐκνοποιηθῇ, ἔάν δὲν ἐξασφαλίσῃ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς προσωπικότητός του, ἔάν δὲν τοῦ δοθῶν αἱ δυνατότητες ν' ἀναπτυχθῇ ἐλεύθερα καὶ νὰ ὀριμώσῃ ἢ συναισθηματικὴ ἔντασις εἰς τὴν ὁποίαν συνεχῶς ζῇ, τότε θὰ τὸ σπρώξῃ εἰς τὴν νεύρωσιν ἢ εἰς τὸ ἀδίκημα. Ὁ ἐσωτερικὸς του κόσμος διαρκῶς θ' ἀντιδρῇ, ἡ νευρικὴ ἐνέργεια θὰ ἐκδηλωθῇ μὲ τρόπον ἀνώμαλον καὶ πολὺ σύντομα θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ ἐσφύγγῃ ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν θαλπωρὴν διὰ νὰ κάμῃ τὴν ζωὴν του, ὅπως νομίζει.

Ἀσχημάτιστα ἀκόμη σωματικῶς καὶ πνευματικῶς παιδιὰ πολλάκις ἐπιδίδονται εἰς διαφόρους ἐργασίας, περιφέρονται εἰς ὑποπτα νυκτερινὰ κέντρα καὶ ἀποτελοῦν τὸν στόχον διεφθαρμένων ὑποκειμένων, οἵτινες εὐκόλως τὰ παρὰστρατοῦν εἰς τὴν ἡθικὴν πόρῳσιν καὶ ψυχικὴν διαφθοράν.

Ὅταν πλέον ἡ διάβρωσις καὶ ἡ ψυχικὴ κατὰστροφὴ ἔχει συντελεσθῇ, τότε ἡ Ἀστυνομία συλλαμβάνῃ τὰ παραστρατημένα αὐτὰ παιδιὰ πού δὲν εὐθύνονται οὐσιαστικῶς διὰ τὸ κατάντημά των καὶ τὰ ἐγκλείει εἰς τὰ Ἀναμορφωτήρια.

Ἀλλὰ καὶ οἱ μαθητευόμενοι μήπως εὐρίσκουν κατανόησιν, στοργὴν καὶ πραγματικὸν ἐνδιαφέρον ἀπὸ τοὺς ἐργοδότας, ὥστε νὰ ἀγαπήσουν τὴν ἐργασίαν των καὶ νὰ ἐπιδόθω μὲ ζέσιν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τοῦ ἐπαγγέλματος, διὰ τὸ ὁποῖον προορίζονται; Ὅταν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας τελῇται τὸ ἱερὸν λειτουργημα παραγωγικῆς ἐργασίας, ὅταν οἱ νέοι μαθητευόμενοι τραυματίζονται ψυχικὰ εἰς τὰ πρῶτα βήματα τῆς δημιουργίας των, σχηματίζουν τὰς δυσχερεστεὰς ἐκείνας ἐντυπώσεις διὰ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ εἶναι πολὺ φυσικὸν νὰ καλλιεργηθῇ ἡ ἀποστρέφῃ πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ ἡ ὁρπὴ πρὸς τὴν ἀλητείαν.

Ἰδοὺ, λοιπόν, πού εὐρίσκονται τὰ ἐκκολαπτήρια τῶν παραστρατημάτων τῶν παιδιῶν μας, διὰ τὴν ἐξόντωσιν τῶν ὁποίων χρειάζεται συστηματικὴ Κρατικὴ καὶ Κοινωνικὴ δραστηριότης. Ὅταν ἀναπτυχθῶν αἱ θεμελιώδεις συνθήκαι καὶ προϋποθέσεις, τότε ἀσφαλῶς τὰ παραστρατήματα τῶν ἀνηλίκων θὰ περιορισθῶν εἰς τὰ φυσιολογικά των ὅρια καὶ θὰ ἐμφανίζονται κυρίως εἰς τὰ καθυστερημένα ἢ ἀνώμαλα παιδιὰ, τῶν ὁποίων τὰ ἐλαττώματα ὀφείλονται εἰς κληρονομικὰ μᾶλλον αἵτια καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀγωγὴ καὶ θεραπεία θ' ἀποτελῇ ἀντικείμενον παιδαγωγικῶν μεθόδων καὶ ψυχολογίας.

Εἶναι καιρὸς πλέον νὰ γίνῃ κοινωνικὸν μας βίωμα ὅτι ἡ πρόσθεσις καὶ ἡ εὐημερία τῶν παιδιῶν μας

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΚΛΕΓΗΤΑΙ Ο ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΗΤΑΙ... ΑΚΜΑΙΟΣ ΚΑΙ ΑΣΠΙΛΟΣ

ΠΑΝ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΠΟΥΔΟΥ, Τρίβα—Μαυτινέας

Διὰ τοῦ παρόντος σημειώματος θ' ἀνασκοπήσωμεν ὅσα ἐκ μελέτης καὶ πείρας ἀπεκομίσσαμεν: α) Ποῦτος πρέπει νὰ εἶναι ὁ διδάσκαλος, β) Πῶς πρέπει ἡ πολιτεία νὰ χειρίζεται αὐτὸν καὶ πῶς ἡ κοινωνία ἐν τῇ ὁποίᾳ ζῇ ὀφείλει νὰ διατηρῇ ἀσπilon καὶ ἀκμαῖον διὰ νὰ ἔχῃ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἢ ἐργασία τοῦ ἐν τῷ σχολείῳ εἰς τὰς ἀπαλὰς ψυχὰς τῶν παιδιῶν. καὶ ἡ ἐκτὸς αὐτοῦ ἀκτινοβολία νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς κοινωνίας.

I

Ἡ ἐκλογή τοῦ διδασκάλου πρέπει νὰ ἀπασχολῇ σὴν τοὺς εἰδικούς, μὲ κριτήρια διάφορα τῶν σημερινῶν καὶ ἰδίᾳ μὲ βάσιν τὴν σωματικὴν, τὴν οἰκογενειακὴν, πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἐκάστου ὑποψηφίου ὑπόστασιν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἔφεσιν τούτου πρὸς προαγωγὴν, ἐν τῇ ἐνασχῆσει τοῦ διδασκαλικοῦ λειτουργήματος. Οἱ διδάσκαλοι κατὰ τὸν Πλούταρχον πρέπει νὰ συγκεντρώνουν αὐτὰ τὰ προσόντα: «τοῖς βίσις ἀδιάβλητοι, τοῖς ῥόποις ἀνεπλήρητοι καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἄριστοι»: Ἐκεῖνος ὁ διδάσκαλος θεωρεῖται ἱκανὸς νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ ἀποστολὴν, ὅστις ἔχει χαρίσματα, «ὕψιστον καὶ ῥώμην, ὀξύνοϊαν. ἐνθουσιασμόν, σοφίαν ἐνὸς Σωκράτους καὶ τὴν ἀγὰπην ὅφ' ἧς ἐνεφορεῖτο ὁ Κ. ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός». Ἡ ἐπίσημος Πολιτεία καὶ γενικὰ οἱ ἡγήτορες τῆς χώρας μας πρέπει νὰ τὸ θεωροῦν ὡς μεγάλην τοὺς ὑπερφηάνειαν τὰς φροντίδας ποὺ καταβάλλουν διὰ τὴν καλὴν ποιότητα τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῶν σχολείων τῆς χώρας μας, διὰ τοὺς ὁποίους μὲ κάθε τρόπον πρέπει νὰ φροντίζουσιν ν' ἀνέρχωνται εἰς ὑψηλότερα πνευματικά, ἠθικά, βιοτικά ἐπίπεδα... Διότι ἐὰν αἱ φροντίδες μας καταναλίσκωνται διὰ τοὺς ἐπιτετραμένους μὲ τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας, μὲ τὸν ἐξευγενισμόν τῶν φυτῶν, μὲ τὴν ἐξυγιάνσιν τῶν ζώων, πρὸς αὐξήσιν τοῦ παραγωγικοῦ μας πλούτου, πόσον μᾶλλον πρέπει νὰ φροντίζωμεν διὰ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τοὺς ὁποίους ἔχομεν ἐμπιστευθῇ ὅτι πολυτιμότερον ὑπάρχει εἰς τὸν ἄνθρωπον: τὸν ἐξευγενισμόν τοῦ παιδιοῦ, (σωματικὴν, πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν διάπλασιν), τῆς νέας γενεᾶς, εἰς τὸν ὁποῖον στηρίζομεν τὸ μέλλον τῆς φυλῆς μας. Πόσον μᾶλλον πρέπει νὰ προσέξωμεν αὐτούς, ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν παράγοντα ἄνθρωπον.

Ὁ διδάσκαλος ἔχει ἀνάγκην, μετὰ τὰς σπουδὰς του, ἐπιμορφώσεως, διότι ἡ Παιδαγ. Ἐπιστήμη ἐξελίσσεται καὶ ἔχει ἀνάγκην παρακολουθήσεως.

Διδάσκαλος, ὅστις ἔπαυσε ἀσχολούμενος πρὸς περὶ...
δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς εὐθύνη καὶ συνάρτησις μόνον τῆς οἰκογενειακῆς τῶν καταστάσεως, ἀλλὰ καὶ εὐθύνη τοῦ Κράτους.

Ἡ εὐτυχία τῶν αἰτόμων εὐρίσκεται εἰς τὴν καλὴν τοποθέτησιν καὶ ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων, μὲ λήψιν ἀξιολόγων κοινωνικῶν μέτρων, ὅπως ἡ προσφορὰ στέγης καὶ ἐργασίας καὶ ἡ ἐ/ γένει κοινωνικὴ ἀναπροσαρμογὴ καὶ ἀποκατάστασις ἐντὸς τοῦ Κοινωνικοῦ περιβάλλοντος.

ραιτέρω σπουδὴν καὶ τελειοποίησιν σημαίνει ὅτι ἔχασε τὸ διαφῆρον ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ὁποῖον ἐξασκεῖ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Πολιτεία ἔχει καθήκον καὶ συμφέρον νὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν τελειοποίησιν καὶ ἐπιμόρφωσιν τῶν διδασκάλων διὰ τῶν ἐξῆς μέσων: α) Διὰ τῆς ἐπιχορηγήσεως καὶ ἰδρύσεως ὑπὸ τοῦ Κράτους βιβλιοθηκῶν εἰς τοὺς Δήμους, Κοινότητας, Σχολεῖα, πρὸς περαιτέρω ἐξέλιξιν τῶν Διδασκάλων. β) Διὰ τῆς ἀμοιβῆς τῶν διδασκάλων ἱκανοποιητικῶς, ὥστε νὰ μὴ ἐκτρέπονται εἰς ἐτέρας ἀσχολίας, δι' ὧν ὑποβάλλονται εἰς κόπωσιν (παραδόσεις κατ' οἶκον κ.λ.π.) γ) Διὰ τῆς προσεκτικῆς παρακολουθήσεως πάντων τῶν διδασκάλων ἵνα μὴ ὑπερβολικὰ κοπιῶσιν ἐν τοῖς σχολείοις καὶ οὕτω ἀποκάμουν κοπιῶντες μὴ δυναμένοι νὰ ἐπιμορφωθῶσι διὰ τῆς μελέτης καὶ διατηρήσουν παραγωγικὸν καὶ ἀποδοτικὸν τὸ ἔργον των. δ) Διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν μέσων πρὸς συχνὴν αὐτῶν ἐπικοινωνίαν εἰς Παιδαγωγικὰς συνεδρίας (Γενικὰ καὶ τοπικὰ συνέδρια) καὶ ε) Διὰ τῆς προσεκτικῆς παρακολουθήσεως ὑπὸ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ προϊσταμένων εἰς τρόπον ὥστε νὰ προάγεται τὸ διαφῆρον πρὸς ἐργασίαν. καὶ κάθε προσπάθεια εὐσυνειδήτου διδ. νὰ παρορμᾷ πρὸς ἐξέλιξιν, (δι' ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν ἀμοιβῶν) καὶ νὰ ἐλέγχῃται αὐστηρὰ ἡ ὀκνηρία: Οἱ ἱκανοὶ ν' ἀμείβωνται δι' ἀμοιβῆς ἢ προαγωγῆς εἰς ἀνωτέρας θέσεις καὶ οὕτω νὰ γεννᾶται ἡ ἀμίλλα ἢ εὐγενὴς μετὰ τῶν συναδέλφων πρὸς περαιτέρω ἐξέλιξιν.

II

Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ διατηρῇται ἀκμαῖος σωματικῶς καὶ ψυχικῶς ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς νὰ διατηρῇται εἰς ὑψηλὸν ἐπίτεδον, τρόπον τινὰ ἀσπilon καὶ ἀμόλυτος. Ὁ ἐκπαιδευτικὸς εἶναι ὁ μόνος ὑπάλληλος, ὅστις ἐργαζόμενος φθείρεται, ἐξασθενεῖ, διότι καταναλίσκει δυνάμεις σωματικὰς καὶ πνευματικὰς.

Πάντοτε εὐρίσκεται εἰς διαρκὴ κίνησιν, εἰς διηνεκὴ ἐνέργειαν καὶ ζωνρότητα: διότι ἔτσι μᾶς θέλει ἡ φύσις τοῦ παιδιοῦ: ὁ διδ. ἐκπέμπει φῶς, θερμαίνει καὶ ζωογονεῖ, ἀποστέλλει ραδιενεργὸν δύναμιν καὶ διὰ τῆς σκέψεως αὐτοῦ τίθεται εἰς παλμικὴν κίνησιν ὁ αἰθὴρ τῆς ἰδιούτης, διὰ νὰ ἡλεκτρίσῃ τὰς ἀπαλὰς ψυχὰς, τὰς πολλάκις πονεμένας καὶ ταλαιπωρημένας ὑπάρξεις, καὶ νὰ ἐνθουσιάσῃ αὐτάς.

Τὰ ὦτα καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἀφυπνιζομένης νεότητος ζητοῦν καὶ προσμένουν ἀπὸ τὸν διδ. τὴν χαράν, τὴν ἐλπίδα, τὸ θάρρος, τὴν τόλμην, νὰ κατασιτῇ ἱκανὴ νὰ νικήσῃ σιτὴ ζωὴ, νὰ κατακτήσῃ τὰ μυστικά, τῆς μετὰ φειδοῦς προσφερούσης ταῦτα μητρὸς φύσεως, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ μέλλον θὰ τὰ θέσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ Πολιτεία ἔχει καθήκον καὶ συμφέρον νὰ διατηρῇ τὸ ἦθος (τὴν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τῆς προσωπικοῦ ὑπόστασιν) ὑψηλόν, εὐγενές, γόνιμον καὶ δημιουργικόν.

Σχολεῖα ἀπομεμονωμένα εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Ἐλ-

ληνικῆς ἐπικρατείας, εἰς ἀπρόσιτα καὶ ἀπόκρημνα μέρη, σχολεῖα μὲ ὑπερβολικὸν ἀριθμὸν μαθητῶν φθείρουν τὴν ὑγείαν τῶν διδασκόντων εἰς σημεῖον ἀφθαστον. Τὰ δὲ πληθωρικά μὲ δυσανάλογαν σχέσιν ἀριθμοῦ μαθητῶν πρὸς διδασκάλους ἀπεργάζονται τὴν σωματικὴν, πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν αὐτῶν φθοράν.

III

Διδάσκαλος! Ἀκούεται ἀπὸ πολλὰ χεῖλη ἡ λέξις αὕτη. Ἄλλοι τὴν προφέρουν μὲ σεβασμὸν, καὶ ἀγάπην, ἄλλοι δὲ μὲ οἶτον καὶ μὲ περιφρόνησιν.

Ραββί! ἀπεκαλεῖτο καὶ ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς καὶ ὁπόσην χαρὰν καὶ ὅποιαν ἀγαλλίασιν ἡσθάνετο καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς λέξεως αὐτῆς, προφερομένης ὑπὸ τῶν χειλέων τοῦ ἀδόλου εὐεργετηθέντος λαοῦ, ἀλλὰ καὶ μὲ ποῖαν ἐκτίμησιν καὶ θαυμασμὸν τὰ ἐναντιάζοντα πρὸς Αὐτὸν πλήθη ἐπρόφερον τὴν καλὴν αὐτῆν λέξιν!.. Τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας καὶ γενικὰ τοῦ ἔθνους εἶναι: νὰ διατηρηθῇ ὑψηλὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Διδασκάλου.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μικρὰ κοινωνία ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐργάζεται ὁ διδάσκαλος ἔχει ἄμεσον συμφέρον, ὅπως μὴ φθίρῃ τοῦτον, ὅπως μὴ ἀπασχολῇ αὐτὸν εἰς μικρὰς καὶ εὐτελεῖς ἀπασχολήσεις (ἐξακριβωσιν ἀπορίας, δηλώσεις στρεμματικῆς καλλιεργίας, ἀπορίας), διότι οἰαδήποτε ἐνασχόλησις ἐκτὸς τοῦ σχολείου θὰ τὸν φέρῃ εἰς προστριβὰς συγκρουομένων συμφερόντων καὶ οἰαδήποτε δυσφήμησις τοῦ ὀνόματος τοῦ διδασκάλου, οἰαδήποτε πῆριξ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔρις, ἔχει ἄμεσον ἐπίδρασιν εἰς τὴν τρυφεράν καὶ ἀπλαστον ψυχὴν τοῦ μικροῦ παιδιοῦ, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς θὰ ἐπηρεασθῇ ἐκ τῆς τοιαύτης ἡ ἐκεῖνης κρίσεως, καὶ αὐτὸ τὸ παιδί θὰ ζημιωθῇ, αὐτὸ τὸ τρυφερὸ βλαστάρη θὰ τὰ πληρώσῃ. Διότι καὶ ὁ διδ. ὡς ἄνθρωπος ὀλιγοῦραν ἢ ἀδιαφορίαν περὶ τὸ ἔργον του θὰ ἐπιδείξῃ, ἀλλὰ καὶ τῶν μαθητῶν θὰ μαρτυρῇ ἢ ἀφοσίωσις καὶ στοργὴ πρὸς τὸν διδάσκαλόν τους. Ποῖον τραγικὸν σφάλμα διαπράττουν οἱ γονεῖς, ποῖα τρομερὰ εἰρωνία τοῦ συμφέροντος αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων τους ἐπακολουθεῖ μετὰ ἕνα σχόλιον εἰς βάρος τοῦ προσώπου τοῦ δ/λου ἢ μέλους τῆς οἰκογενείας του, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν ἀλήθειαν ἢ μὴ, κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς των καὶ εἰς τὴν συντροφίαν τῆς οἰκογενείας των! Δὲν γνωρίζουν οἱ δυστυχεῖς, ὅτι ἐπικρίνοντας τὸν διδάσκαλον τῶν παιδιῶν τους ἐνώπιόν των διαπράττουν μέγα σφάλμα εἰς βάρος τοῦ συμφέροντός των...

Ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι ἔχομε μεγάλας εὐθύνas ἀναλάβει ἀπέναντι τῆς κοινωνίας διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων τοῦ ἔθνους μας καὶ διὰ τὴν πρόδον τοῦ λαοῦ μας, φέρομεν δὲ ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην μετὰ τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας τῆς πατρίδος μας καὶ θὰ εἴμεθα δι' οἰανδήποτε ἀποτυχίαν μας ὑπεύθυνοι εἰς τὴν κρίσιν τῆς μελλούσης γενεᾶς.

Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ μᾶς εἶναι χαραγμένα, εἰς τὴν καρδίαν ἑνὸς ἐκάστου ἐκπαιδευτικοῦ, βαθεῖα τὰ λόγια τοῦ Κ. ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

«Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς: ἐὰν τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐντὶνι ἀλισθίησεται; οὐδὲν ἰσχύει εἶ τι εἰ μὴ βληθῆναι ἐξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων». Ματθ. Κεφ. Ε'. 13· 14.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Γεωργίου Κυριαζοπούλου

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΔ/ΛΙΑΣ

Υπὸ Κ. Σταμούλη

«Σύγχρονες μορφές διδ/λίας» εἶναι ὁ τίτλος ἑνὸς μικροῦ ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ σελίδων, ἀλλὰ ἀξιολόγου ἀπὸ ἀπόψεως π. ιεχομένου βιβλίου τοῦ συναδέλφου Γ. Κυριαζοπούλου.

Στὶς ὀλίγες σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ὁ διακεκριμένος συγγραφεὺς πραγματεύεται τρία σοβρώτατα θέματα διδ/τικῆς, τρεῖς μορφές διδ/λίας: τὴν ἐνγασία τῆς τάξεως (ὅπως γίνεται σήμερον) τὸ σχέδιο Dalton καὶ τὴν τεχνικὴ τῆς Winnetka (Γουίννέτκα). Σ' ὃν πρόλογόν του ὁ συγγραφεὺς μᾶς δίδει πολὺ σύντομον τὴν ἱστορίαν τῶν μεθόδων διδ/λίας στὴν χώρα μας καὶ σημειῶν ἰ τὴ στατικὴ ἀντίληψιν ποῦ ἐπικρατεῖ μὲ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς τριμεροῦς μορφῆς διδ/λίας ὡς ἀρίστης» πρῶγμα ποῦ δὲν συμβαίνει σ' ἄλλες χώρες ὅπου, ὅπως λένε.....!!! ἡ διδ/τικὴ ἐνδύσασται σὲ μιά σπασμένη ῥοθί, σὲ μιά προσοδευτικὴ πορεία ποῦ κινεῖται μέσα στο ρεῦμα τῆς ἐξελισσομένης κοινωνίας!!

Ὡς συνοπτὸ δὲ τῆς μελέτης τῆς ὁποίας τύσσει τὴν γνώριμίαν τῶν νέων μεθόδων ποῦ ἐξηγήσαν ἀπ' τὴν διαπίστωσιν ὅτι ἡ ἐομαδικὴ διδ/λία τῆς τάξεως μ' ὅποιον τρόπο καὶ ἂν γίνεται δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀνταποκριθῇ στὶς ἀτομικὰς διαφορὰς τῶν μαθητῶν.

Στὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου ὁμιλεῖ γιὰ τοὺς ὁμαδικούς τρόπους ἐργασίας στὸ σχολεῖο. Ἀναφέρει γιὰ τὴ διδ/λία τῆς τάξεως, δηλ. ὁ μονόλογος τοῦ διδασκάλου ἔχασε ἔδαφος, προχωρεῖ στὰ διάφορα εἶδη τῶν ὁμάδων ἐργασίας, τονίζει τὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦτον καὶ καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ προσωπικότης τοῦ διδασκάλου, ὁ σκοπὸς ποῦ ἔχει θέσει, ἡ στασις των ἀπέναντι τῶν μαθητῶν καὶ ἡ δ-λη ὑπ' αὐτοῦ φιλοσοφικὴ θεώρησις τοῦ ἔργου του εἶναι τὰ πῶ σημαντικὰ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς.

Κατόπιν προχωρεῖ στὴ διαπραγμάτευσιν τοῦ σχεδίου Dalton καὶ τῆς τεχνικῆς Winnetka

Διὰ τίς δύο αὐτὲς μορφές διδασκαλίας, ποῦ ἂν καὶ παληγῇ, γιὰ τὴν χώρα μας εἶναι νέες, ἐγράψαν, ὅπως καὶ ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν ὁποίων τίς ἐργασίας ἔχω διαβάσει. Φυσικὰ δὲν ἐγγώριζα τίς προσπάθειες ποῦ ἔγιναν στὴν χώραν μας γιὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς δευτέρας περιγραφομένης μορφῆς διδ/τικῆς ἐργασίας Dalton.

Ὁμολογῶ ὅμως, ὅτι βρῖσκω τὴν διαπραγμάτευσιν τῶν μορφῶν αὐτῶν ἐργασίας ἀπὸ τὸν κ. Γεώργιο Κυριαζοπούλου πῶ ἐπιτυχημένη.

Ὁ κ. Γ. Κυριαζοπούλος ἀφοῦ κατ' ἀρχὴν θεμελιώνει θεωρητικὰ τὴν κάθε μορφή, ἀναφέρεται στὴν ἱστορίαν τῆς, στὶς ἀνάγκας οἱ ὁποῖες τὴν ἐδημιούργησαν, καὶ στὶς δυσκολίας καὶ τὰ ἐμπόδια ποῦ παρουσιάστηκαν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς. Ἐν συνεχείᾳ προχωρεῖ στὴν περιγραφὴ μὲ ἀπλότητα καὶ σαφήνεια καὶ τέλος τονίζει τὰ πλεονεκτήματα κάθε μιᾶς ἐξ αὐτῶν.

Διαβάζοντας τὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ κάθε ἐκπαιδευτικὸς μπορεί ν' ἀποκτήσῃ σαφὴ ἀντίληψιν γιὰ τὴν κάθε περιγραφομένη μορφή.

Βλέπει τὴν προσωπικὴ γνώμη τοῦ συγγραφέως, ποῦ εἶναι γερά θεμελιωμένη πάνω στὶς σύγχρονες παιδαγωγικὰς καὶ ψυχολογικὰς ἀντιλήψεις. Ἡ προσωπικὴ γνώμη τοῦ συγγραφέως, ποῦ διατυπώνεται σὲ κάθε σημεῖο, εἶναι τὸ καθ' ἑαυτὸ δημιουργικὸ στοιχεῖο τῆς ἐργασίας καὶ ἐκεῖνο ποῦ τὴν κάνει ἀξία προσοχῆς καὶ μελέτης.

Πολλὲς φορές διαβάσαμε τόμους ὁλοκληρῶς καὶ μετὰ λύτης διαπιστώνομε ὅτι τὸ περιεχόμενόν των εἶναι ἀπλὴ παράθεσις γνώμων καὶ ἀπόψεων ἄλλων καὶ τὸ βασικώτερον ὅλων, ἡ προσωπικὴ γνώμη τοῦ συγγραφέως ἐλλείπει. Αὐτὸ ποῦ δὲν βρῖσκομε σ' ἄλλα βιβλία, τὸ βρῖσκομε στὸ βιβλίο τοῦ κ. Γ. Κυριαζοπούλου.

Ἀξίζει λοιπὸν νὰ διαβάσῃ τὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ κάθε προσοδευτικὸς καὶ ζωντανὸς δάσκαλος ποῦ δὲν εἶναι ποτὲ ἰκανοποιημένος ἀπὸ τὸ ἔργον του, ποῦ διωκῶς ἀνησυχίας ἔχει καὶ πάντα θέλει νὰ εἶναι σκαπανεὺς καὶ καινοτόμος στὸ βαρὺ, ἀλλὰ θεῖο ἔργο του.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. Ρ. Osterrieth	: Εισαγωγή εις την ψυχολογίαν τοῦ παιδιοῦ (Μετ. Α. Κρέτσης) Δραχ. 50
2. 'Αντ. Τσίριμπα	: Γεν. Διδακτική > 60
3. 'Αντ. Τσίριμπα	: Ειδική Διδακτική > 80
4. Θ. Χαλαραμπίδου	: 'Εργον Παιδ. 'Επιστήμης > 35
5. Θ. Χαλαραμπίδου	: Θεμέλια Προσχολικῆς ἀγωγῆς > 10
6. Θ. Χαλαραμπίδου	: Μέτρα διὰ βελτίωσιν ἐκπ)σεως > 10
7. Θ. Χαλαραμπίδου	: 'Αναδιοργάνωσις Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημῶν > 15
8. Σ. Παγιατάκη	: Παιδαγωγικὴ ψυχολογία > 70
9. Σ. Παγιατάκη	: 'Οδηγητικὴ > 50
10. Θ. Φωτεινοπούλου	: 'Ιστορία τῆς 'Εκπαιδεύσεως κατὰ τὴν 'Αρχαιότητα > 200
11. Γ. Ρούσκα	: Τὰ καθυστερημένα καὶ δύσκολα παιδιὰ στὴν οἰκογένεια > 60
12. Ν. Πετρουλάκη	: Μεθοδολογικὸν πρόβλημα > 60
13. Ν. Πετρουλάκη	: Ψυχολογία τῆς Προσαρμογῆς > 75
14. Ι. 'Αρχιμανδρίτου	: Τί παρατηρεῖ, τί ἐλέγχει, τί ἀξιολογεῖ ὁ ἐπιθεωρητὴς > 80
15. Τρ. Παπαθεοδώρου	: Εἰδικὴ Διδακτικὴ > 50
16. Κ. Καλατζή	: Διαταραχαὶ λόγου παιδ. ἡλικίαν > 80
17. Β. Θεοφανοπούλου	: Αἱ Σιωπηραὶ ἐργασίαι > 15
18. Κ. 'Αλιφιερᾶκη	: Εἰκόνες μιᾶς ζωῆς > 50
19. Κ. 'Αλιφιερᾶκη	: Βασικαὶ 'Αρχαὶ Εἰδ. Διδακτ. > 50
20. Κ. 'Αλιφιερᾶκη	: 'Ομιλίαι καὶ Διατριβαὶ > 20
21. Β. 'Αμβροσίου	: Πῶς νὰ μορφ. τὰ 'Ελληνόπουλα > 25
22. Ι. Δασκαλάκη	: 'Επιληψία παιδ. ἡλικίας > 25
23. Α. Καραστεργίου	: 'Η λειτουργία τοῦ δημ. σχολ. > 20
24. Κ. Μαλούκου	: Διδακτικὴ καὶ ἐργασία > 60
25. Χ. Στεργιοπούλου	: 'Ο κινηματογράφος καὶ ἐπιδρ. > 20
26. Α. Τακά	: 'Εμεῖς καὶ τὰ παιδιά μας > 20
27. Α. Τακά	: 'Η διδασκαλία τοῦ ποιήματος > 30
28. Δ. Τσίγκαλου	: Πρώτη τάξη > 20
29. Σ. 'Ηλιοπούλου	: Τὸ μεταπολεμικὸ παιδί > 20
30. Ν. Ψωμοπούλου	: Πειράματα Φυσικῆς - Χημείας > 25
31. Βλαχιά-Σπυροπ.	: Τὸ παιδί > 50
32. Δ. Σίσκου	: Οἱ γονεῖς καὶ τὰ παιδιά τους > 30
33. Δ. Σίσκου	: 'Εθνικὰ θέματα > 20
34. Γ. Κυριαζοπούλου	: Αὐτοματοποιήσεως τῆς τεχνικῆς καὶ ἀνθρωπισμὸς > 25
35. Κ. 'Αναγνωστοπ.	: Μέτρησις 'Ορθογρ. 'Επιδόσ. > 10
36. Γ. Δάνου	: 'Ολικὴ μέθοδος καὶ 'Ενιαία > 30
37. Δ. Κουτσουλέλου	: Δασκαλικοὶ Παλμοὶ > 20
38. Ε. Δευτεραίου	: Πρώτη ἀνάγνωσις καὶ γραφή > 30
39. Μ. Μπίγκα	: Διδακτικὴ ἀναγνώσεως > 20
40. Π. Εύθυμιου	: Μάνα καὶ παιδί > 15
41. Ν. Κρητικῶ	: 'Επαναλήψεις - 'Εξετάσεις > 10
42. Β. Μυλωνά	: Ρυθμὸς - Κίνησις > 12
43. Α. Παπανδρέου	: Σύγχρονον Μονοτάξιον > 25
44. Α. Παπανδρέου	: Σύστημα καταμερισμοῦ μαθημάτων εἰς ομάδας > 15
45. Α. Σταυρουλάκη	: 'Αγωγή στὴν πράξη > 50
46. Α. Σταυρουλάκη	: Παιδαγωγικὰ 'Ερεθίσματα > 10
47. Παπανικολάου	: 'Ενιαία Συγκ. Διδασκαλία > 35

48. Ι. Κιτσαρά	: Ψυχολογία τοῦ Πολιτισμοῦ Δραχ. 100
49. Γ. Ρούσκα	: 'Η μέθοδος Decroly > 40
50. Ε. Σταθοπούλου	: Αἱ Βιβλιοθήκαι > 30
51. Ε. Σταθοπούλου	: 'Οργάνωσις καὶ Λειτουργία Μαθητ. Κατασκηνώσεων > 20
52. Β. 'Αρβανίτη	: 'Η 'Ελ. Παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρ. > 20
53. Β. Κονιδιτσιώτη	: Μαιευτικὴ Παιδαγωγικὴ > 50
54. Ζάχου-Παπανικολ.	: Βασικὲς 'Αρχαὲς Νέου Σχολείου > 30
55. Γ. Μαραγκοδάκη	: 'Εσωσχολικὴ Μάθησις > 20
56. Θ. Καλλιτσάρη	: Σκέψεις καὶ ζητήματα 'Εκπαιδευτικὰ-Παιδαγωγικὰ > 10

ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. Κονόμου - Καψάσκη	: Ν. Μάντζαρος - Μελοποιήσις 'Εθν. ᾠμῶν > 36
2. Κ. Παπααναγιώτου	: Βασίλειος Βουλγαροκτόνος > 40
3. Κ. Παπααναγιώτου	: Θρησκευτικὲς μορφές > 40
4. Κ. Παπααναγιώτου	: Ἀσώτος Τῖος > 30
5. Κ. Παπααναγιώτου	: Μέγας 'Αλέξανδρος > 40
6. Κ. Παπααναγιώτου	: 'Αλγεῖς ἀνθρώπων > 30
7. Πύρρου Στάρα	: Διδακτικὰ παραμῦθια > 12
8. Α. Τακά	: Πανηγυρικοὶ λόγοι, 'Ομιλίαι > 30
9. Θ. Σπανοῦ	: 'Ομιλίαι εἰς ἐθνικὰς ἐορτάς > 20
10. Χ. Σακελλαρίου	: 'Ιστορίαι ἀπ' τῆ ζωῆ τῶν ζώων > 12
11. Γ. Γρηγοριάδου	: Οἱ Πόντιοι τοῦ Καυκάσου > 20
12. Θ. Παπαρρίζου	: 'Αντίλαλοι τῆς Πέλλας > 20
13. 'Εκδόσις περιοδικοῦ «ΠΟΡΕΙΑ»	: Κ. Παλαμᾶς καὶ τὸ ἔργο του > 15
14. Γ. Γεωργίου	: Τὸ Μεσολλόγγι ἱστ. μονογρ. > 10
15. Α. Παπαδοπούλου	: 'Η Δύναμις τῆς προσευχῆς > 20
16. Π. Παπαδοπούλου	: 'Η 'Εθνικὴ ἀντίστασις κατὰ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς > 20
14. 'Ανδριοπούλ.-Ρέβελα	: 'Η Μάννα (μελέτες) > 15

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. Γαβαλά-Ντούζου κτλ.	: Σχολ. Γιορτὲς ἡδ. 50, δεμ. > 75
2. Π. 'Αντωνοπούλου	: ᾠδὴ Πόλης > 12
3. Π. 'Αντωνοπούλου	: Παιδ. φλογ. ('Ανθολ. ποιήμ.) > 30
4. Π. 'Αντωνοπούλου	: Κρυφὸ Σχολεῖο > 20
5. Ε. Κουτσουβάλα	: Σχολικὸ μορφωτικὸ θέατρο > 20
6. Π. Μαντέλη	: Ὅλα γιὰ τὴν Πατρίδα > 10
7. Δ. Δάνου	: Χαροῦμενες Γιορτὲς > 20
8. Θ. Κούκου	: Σχολικὴ Σκηνή > 10
9. Ι. Τρουλινῶ	: Ἀρκάδι - Μεσολόγγι > 15
10. Δ. Χατζηαμάλλου	: Ἀλαμάννα - Θερμοπύλες > 10
11. Χρυσουλ.-Πάτερου	: Παιδικὸι παλμοὶ > 15
12. Γ. Γεωργίου	: Στὴ γιορτὴ τῆς μητέρας > 10
13. Ι. Φερτινίδου	: Μάνα ἢ Κρητικιά > 10
14. Ν. Σκόπα	: Παιδικὴ θυμέλη > 20
15. Μ. Παπαδημητρίου	: Παιδικὸ Σχολικὸ Θέατρο > 25
16. Α. Δρακοπούλου	: Σχολ. ἐθνικὲς παραστάσεις > 20
17. Γ. Βαζάκα	: 'Η αὐλαία τοῦ σχολείου > 30
18. Δ. Χατζηαμάλλου	: Κύπρος ἢ ἀλύτρωτη > 10
19. Α. Σούκου	: Τὸ σχολεῖο γιορτάζει > 12
20. Β. Μυλωνά	: Παιδικὸ Θέατρο > 10

***Αποστέλλονται εἰς τοὺς ἐμβάζοντας τὴν ἀξίαν των ἐλεύθερα ἐξόδων**

**ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΥ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΣΤΟΙΧ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ**

- Ο ΜΑΘΗΤΗΣ
- Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
- Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ
- ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟΝ

*Απαραίτητον διὰ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Στοιχειώδους καὶ κυρίως διὰ τοὺς νέους.

**ΚΩΣΤΑ ΠΑΠΑΠΑΝΑΠΙΩΤΟΥ
ΓΕΝ. ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ Μ.Ε.
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΣ**

*Ιστορικὸν ἀνάγνωσμα χρήσιμον δι' ὅλους καὶ κυρίως διὰ τοὺς ἐκπαιδευτικούς.
Συνιστᾶται διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 148]61 'Εγκ. 'Υπ. Παιδείας

**Κ. Κ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΕΤΡΗΣΙΣ ΟΡΘΟΓΡ. ΙΚΑΝΟΤΗΤΟΣ
ΜΑΘΗΤΟΥ ΚΑΙ ΤΑΞΕΩΣ**

Περιέχει τὸν τρόπον ἀντικειμενικῆς καὶ δικαίας βαθμολογίας τῆς γραπτῆς ἐξετάσεως εἰς τὰ «Ἑλληνικά» καὶ εἰς τὰ «Νέα Ἑλληνικά» ὑπὸ ἔποψιν ὀρθογραφίας.

*Επίσης περιέχει καὶ τὸν τρόπον βαθμολογίας παντὸς κειμένου ὑπαγορευομένου πρὸς ἔλεγχον τῆς ὀρθογραφικῆς ἱκανότητος μεμονωμένων μαθητῶν καὶ ὅλης τάξεως μαθητῶν.

(Συνιστᾶται διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 16565]51]1961 'Εγκ. 'Υπ. Παιδείας)

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΑΙ 10

Παιδικές Έκδόσεις Καμπανᾶ

ΒΡΑΔΥΝΗ 25-3-62.

«.....Τὰ τρία νέα, παιδικῆς λογοτεχνίας, βιβλία τοῦ κ. Δημ. Γιάκου (Στὴ Χώρα τοῦ Μύθου, Παραμύθια τῆς Κύπρου καὶ Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας), ποὺ τύπωσε μὲ καλαισθησία καὶ μὲ πλούσιαν εἰκονογράφει ο ἑκδοτικὸς οἶκος Ἰω. Καμπανᾶ, ἀπαρτίζουν νέαν εἰσφορά στὴν παραπέρα ἰνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Παιδικοῦ Λογοτεχνήματος. Χωρὶς φόρτον ἱστορικοῦ ὕλικου ἢ μυθολογικῶν λεπτομερειῶν καὶ ἀμφισβητήσεων, μ' ἓνα ὕφος ἀπλό, ὁδηγεῖ τὸ παιδί τὸν ἀνεξάντλητο κόσμον τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς Μυθολο-

γίας, προσπαθώντας νὰ προσαρμόσῃ τὸ χῶρον τῆς στοῦς συγχρόνους καιροῦς. Στὰ «Παραμύθια τῆς Κύπρου», χαρακτηρισμένα τιμητικὰ στὸν κ. Νέαρχο Κληρίδη, ποὺ μὲ τὴν ἐργασία του «Θυλοὶ καὶ παραδόσεις τῆς Κύπρου» στάθηκε πρώτη πηγὴ τῶν ἐμπνεύσεών του, ζωντανεῖ ἕναν χιμαίρικόν κόσμον ἀπὸ τὴν πνευματικὴ κληρονομία τῆς μεγαλονήσου — καὶ στὸν «Βασίλειον Διγενῆ Ἀκρίτα» μυθιστορηματοποιεῖ, μὲ βάσιν τὸ χειρόγραφο Ἑσχωριᾶλ, τὰ παιδικὰ κυρίως χρόνια καὶ κατορθώματα τοῦ θυρλικοῦ ἥρωα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.»

Τέσσερα μοναδικὰ βιβλία γιὰ μικρὰ καὶ γιὰ μεγάλα παιδιά ποὺ ἐκυκλοφόρησαν στὴ σειρά

“ΗΡΩΕΙΣ ΤΟΥ 21,”

51 ● ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ

ἡ ψυχὴ τοῦ Σουλίου
Τῆς
Σ. Μαυροσιδη - Παπαδάκη
Δρ. 40

52 ● ΚΑΝΑΡΗΣ

ὁ μπουρλοτιέρης
τοῦ 21
Τοῦ Ἀλέξανδρου Κωστοπούλου
Δρ. 40

53 ● ΜΙΑΟΥΛΗΣ

ὁ μεγάλος ναύαρχος
Τοῦ Γ. Μπινιάρη
Δρ. 35

54 ● ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΙΑΣ

ὁ
ἐπαναστάτης καλόγερος
Τοῦ Γερασίμου Σπαταλά
Δρ. 35

Εἶναι βιβλία παιδικὰ — ἱστορικά, ποὺ δὲ διαβάζονται πάντοτε, ὅσο δὲ διαδίδεται καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία.

Προσεχῶς καὶ στὴν ἴδια σειρά δὲ κυκλοφορήσουν ὅκτὶ ἀκόμη μυθογραφαὶ ἡρώων τῆς Ἑπαναστάσεως.

Τὰ πρῶτα τέσσερα βιβλία ἀπ' τὴ μεγάλη σειρά τῆς ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ «ΚΑΜΠΑΝΑ» ἤδη ἐκυκλοφόρησαν καὶ δὲ τὰ ὅρη σὲ ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἑλλάδος.

101 ● 7 ΦΙΛΟΙ

7 Ἱστορίες
Τοῦ Α. Κωστοπούλου
Δρ. 30

102 ● ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
Τοῦ Α. Γιάκου
Δρ. 35

103 ● ΣΤΗ ΧΩΡΑ

ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ
Τοῦ Α. Γιάκου
Δρ. 35

104 ● ΔΙΓΕΝΗΣ

ΑΚΡΙΤΑΣ
Τοῦ Α. Γιάκου
Δρ. 35

- Βιβλία σὲ ἐξαιρετικὴ ἐμφάνιση
- Βιβλία σὲ σχῆμα μεγάλο
- Βιβλία στὴν πιδ μικρὴ τιμὴ
- Βιβλία γραμμένα ἀπὸ Ἑλληνες συγγραφεῖς

Ζητήσατέ τα σήμερα ἀπὸ τὸν βιβλιοπώλην σας πρὶν ἐξαντληθοῦν

ΘΗΝΟΣ 22.12.61

«.... λογοτεχνικὰ βιβλία γιὰ παιδιά τοῦ Α. Γιάκου «Διγενῆς Ἀκρίτας», «Κυπριακὰ Παραμύθια» καὶ «Στὴ χώρα τοῦ Μύθου», τοῦ Ἀλέξανδρου Κωστοπούλου «ἑπτὰ φίλοι ἑπτὰ στορίες» παρουσιασμένα ὅλα εἰς τὴν ἴδιαν πολυτελεῖ ἐμφάνισιν

ΓΟ ΒΗΜΑ 23.12.61

«..... Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος «Καμπανᾶ» προσφέρει εἰς τὰ παιδιά τὴν ἱστορίαν τῆς ἑπαναστάσεως μέσα σὲ κείμενα εὐάριστα καὶ εἰκονοδιάβαστα, ποὺ συμπληρῶνουν καὶ σταθεροποιοῦν τὴν σχολικὴν τὴν μόρφωσιν

ΤΑ ΝΕΑ 27.12.61

«..... ἀξιόλογα βιβλία εἰς τὰς ἐκδόσεις Ἰω. Καμπανᾶ τὰ ὅποια ἐγράφησαν εἰδικὰ γιὰ μικρὰ καὶ μεγάλα παιδιά

ΕΛΕΤΘΕΡΙΑ 25.2.62

«..... ὁ «Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας», «Στὴ χώρα τοῦ Μύθου» καὶ τὰ «Παραμύθια τῆς Κύπρου».....βιβλία τοῦ κ. Γιάκου τὰ τύπωσε ὁ οἶκος Ἰω. Καμπανᾶ ἔχουμε μὲν προσπάθεια πολὺ ἀξιοσημεῖωτη: ἀπλούστευση τῶν ἐκφραστικῶν μέσων, καλὴ ὁργάνωσις τοῦ μύθου, διακριτικὴ διατύπωση τοῦ ἐμπυθίου. Ἐτοίμῳ δὲ μικρὸς ἀναγνώστης κερδίζει εὐκολώτερα καὶ γίνεται πιστὸς φίλος τοῦ βιβλίου.....»

Ἀποστέλλονται εἰς τοὺς ἐμβάζοντας τὴν ἀξίαν των, ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν ἐξόδων